

A 171

7430.

A

XXX PROGRAMĂ

A GIMNASIULUI MARE PUBLIC ROMÂN

DE RELIGIUNEA ORT. RĂSĂRITENĂ

DIN BRAȘOV

ȘI A CELORLALTE ȘCOLE SECUNDARE ȘI PRIMARE IMPREUNATE

CU GIMNASIUL

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PE ANUL ȘCOLASTIC

1893/4.

PUBLICAT DE

DIRECȚIUNEA ȘCOLELOR MEDII.

BRAȘOV

TIPOGRAFIA A. MUREȘIANU

1894.

A

XXX PROGRAMĂ

A GIMNASIULUI MARE PUBLIC ROMÂN

DE RELIGIUNEA ORT. RĂSĂRITENĂ

DIN BRAȘOV

ȘI A CELORLALTE ȘCOLE SECUNDARE ȘI PRIMARE IMPREUNATE
CU GIMNASIUL

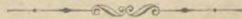
BCU Cluj / Central University Library Cluj

PE ANUL ȘCOLASTIC

1893/4.

PUBLICATĂ DE

DIRECȚIUNEA ȘCOLELOR MEDII.

BRAȘOV

TIPOGRAFIA A. MUREȘIANU

1894.

Cuprinsul: I. Ortografia latină în raportul ei cu școla,
BCU Cluj / Celucrare de prof. N. Piția,
II. Date școlare de *Dirrecțiune*.

I.
ORTOGRAFIA LATINĂ
ÎN
RAPORTUL EI CU ȘCOLA.*)

Consonantele.

Consonantele nu au suferit în decursul timpului, cum au suferit vocalele. Despre acesta ne convingem din împrejurarea, că în timpul, când limba scrisă ajunsese la cel mai înalt grad de dezvoltare, nu aflăm date așa de sigure despre schimbarea consonantelor. Dezvoltarea acestora în vorbire și în scris, afară de puține excepțiuni, o aflăm terminată la începutul vécului din urmă al republicei, precum ne arată stabilirea definitivă a geminațiunii consonantelor, păstrarea sunetelor finale *M* și *S*, lămurirea combinațiunii sunetelor *QV* și *A*. Din timpul acesta încôce limba a mai făcut progrese reale numai în schimbarea guturarelor *Q* și *C*, precum și în asimilațiunea compuselor, în vreme-ce în genere s'a ivit o stagnațiune pentru mai mulți seculi, care stagnațiune se esplică din elementele stabile ale consonantelor, și care numai prin experimentele unor gramatici și ale unor teorii, așa-dise de modă, între cari înșirăm noi și aspirațiunea și inovațiunile împăratului *Claudius*, s'a întrerupt pentru scurt timp. Din vécule III-lea al împărăției se ivi și pe terenul consonantelor decădița, care se manifestă prin disparițiunea valorilor adevărate ale sunetelor *B* și *V* și a aspirațiunii. Dacă în privința acesta a fost dat un timp mai îndelungat, de vr'o trei seculi, în care timp ortografia limbii latine se pôte privi ca terminată, totuși se pôte afirma, că norma cea mai sigură s'a ajuns în jumătatea II-a a vécului I. d. Cr.

*) Continuare și fine din același articol publicat în programa XXVIII și XXIX a an. școl. 1891—2 și 1892—3 după isvôrele citate acolo.

I. Rudirea sunetelor **K**, **C**, **G**.

Cele-ce spun ortografii cei vechi despre cele patru guturale, se refer mai ales la dezvoltarea istorică a modurilor de scriere. Mai întâiu de toate ortografii au aflat, că **K** este de prisos, precum se exprimă *Scaurus* (p. 2252, 43 P): „*k* quidam supervacuum esse litteram iudicaverunt, quoniam vice illius fungi e satis posset, sed retenta est, ut quidam putant, quoniam notas quasdam significaret, ut **Kaesonem**, ut **kaput** et **kalmniam** et **Kalendas**. hac tamen antiqui in conexione syllabarum ibi tantum utebantur, ubi *a* littera subiungenda erat.“ În punctul acesta de vedere *Scaurus* se află în consonanță cu gramaticii *Diomedes*, *Charisius*, *Priscianus* etc. Dar omenii au mers mai departe, eliminând după esemplul lui *Varro* și pe **Q** și **H** (*Priscianus* I 16 = I p. 13, 8 **H**): „*Auctoritas quoque tam Varronis quam Macri teste Censorino nec k nec q nec h in numero adhibet litterarum*.“ Tot de aceeași părere este influențat și *Quintilianus*, când dice: (*grammatici in hanc descendunt rerum tenuitatem, desintne aliqua nobis necessariae litterarum*) „*an rursus aliae redundant, praeter illam aspirationis, quae si necessaria est etiam contrariam sibi poscit, et k, quae et ipsa quorundam nominum nota est, et q, cuius similis effectu specieque, nisi quod paulum a nostris obliquatur, Koppa apud Graecos nunc tantum in numero manet*.“ — *Probus* nu se pronunță în contra întrebuirii literelor **k** și **q**, precum se vede din cele următoare: „*nunc supervacuae quibusdam k et q litterae positae esse videntur, quod dicant e litteram earundem locum posse explere, ut puta Carthago pro Karthago. nunc hoc vitium etsi ferendum puto* etc.“) Cu mult mai vârtos admite el în scrierea sa intitulată „*Catholica*“ usul acestei litere, precum vedem din citatul următor: „*k littera non scribitur, nisi a littera in principiis nominum et verborum consequentis syllabae et consonans principium sit, sicut in institutis artium, hoc est in libro primo, monstravi, Kamenae, kaleo*.“ *Priscianus* însă este tare în contra întrebuirii literei **k** și ar vrea să elimineze chiar și pe **q** (I p. 12, 5 **H**): „*k enim et q, quamvis figura et nomine videantur aliquam habere differentiam, cum e tamen eandem tam in sono vocum quam in metro potestatem continent. et k quidem penitus supervacua est: nulla enim videtur ratio, cur a sequente haec scribi debeat: Car-*

thago enim et caput, sive per **c** sive per **k** scribantur, nullam faciunt nec in sono nec in potestate eiusdem consonantis differentiam. **q** vero propter nihil aliud scribenda videtur esse, nisi ut ostendat sequens **u** ante alteram vocalem in eadem syllaba positam perdere vim litterae in metro, quod si ideo alia littera est existimanda quam **c**, debet **q** quoque, cum similiter praeponitur **u** amittenti vim litterae, alia putari, et alia, cum id non facit. dicimus enim anguis sicuti quis et augur sicuti cur.“ Acésta însă este o esplicare de tot nepractică a gramaticului citat mai sus, căci, precum vedem, el voesce să schimbe cu puterea starea faptică a lucrului.

Cu mult mai prudent se exprimă însă Diomedes (p. 423, 11 **K**), când dice: „quibusdam supervacuae videntur **k** et **q**, quod **c** littera harum locum possit implere; sed invenimus in **Kalendis** et in quibusdam similibus nominibus, quod **k** necessario scribitur et quod **q** secundum consuetudinem tum scribitur, cum in una eademque syllaba **u** littera antecedit et habeat sibi adiunctam aliam vocalem, ut **Quirinus**. **h** quoque interdum consonans, interdum aspirationis creditur nota.“ Cu această aserțiune alui Diomedes conglăsuiesce în cele mai esențiale puncte și Charisius, care (p. 8, 16 **K**) dice: „supervacuae quibusdam videntur **k** et **q**, quod **c** littera horum locum possit implere, ut puta **Carthago**. praeponitur autem **k**, quotiens **a** sequitur, ut **Kalendae**; **q** scribitur quotiens **u** coniuncta cum alia vocali subsequatur, ut **quercus**, **questio**, **quantus** et his similia. **h** autem non littera existimatur. Mai aproape de Diomedes stă éra **Donatus**, care însă este cu totul pentru păstrarea lui **k**, după-cum se vede din cele următore: „supervacuae quibusdam videntur **k** et **q**; qui nesciunt, quotiens **a** scribitur, **k** litteram praepondendam esse, non **c**; quotiens **u** sequitur, per **q**, non per **c** scribendum. **h** interdum consonans, interdum aspirationis creditur nota (p. 368, 8 **K**).“

Mai obiectiv a explicat usul acestor sunete gramaticul **Velius Longus** (p. 2218, 23 **P**): „**k**, **c**, **q**, de quibus quaeritur an scribentibus sint necessariae. et qui **k** expellunt, notam dicunt esse magis quam litteram, qua significamus **Kalumniam**, **Kaput**, **Kalendas**; hac eadem nomen **Kato** notatur. non magis igitur in numero litterarum esse oportere, quam illam notam, qua centuria, et quam **Q** conversum, quo **Gaia** significatur. . . at qui illam esse litteram definiunt, necessariam putant esse nominibus, quae cum **a** sonante hanc litteram inchoant. unde etiam religiosi quidam epistulis subscribunt **Karissimè** per **k** et **a**. quod si adeo necessariae videntur, verendum est,

ne et alias litteras requiramus, quibus aut Cicero scribatur aut commodus.“

Din citatele de până aci, precum și din multe altele, cari nu le mai putem înșira, rezultă, că o parte din gramaticii latini între cari înșirăm și pe *Marius Victorinus*, susținea cu totă tăria usul semnelor *k* și *q*, eră altă parte le combătea, vrënd a-le înlocui prin *c* și *g*. Despre acésta ne dau cele mai bune deslușiri trei comentatori ai lui *Donatus*. Unul din aceștia cu numele *Servius* se exprimă în modul următor: „*k* vero et *q* aliter nos utimur, aliter usi sunt maiores nostri. namque illi, quotienscumque *a* sequebatur, *k* praeponerat in omni parte orationis, ut *kaput* et similia; nos vero non usurpamus *k* litteram nisi in *Kalendarum* nomine scribendo (commentarius in *Donatum* p. 422, 35. *K*).“ Tot așa de lămurit se exprimă și *Cledonius*, care dice, că cei vechi întrebuintău, de câte ori urma un *a* semnul *k* și eră înaintea unui *u* semnul *q* în cuvintele citate până aici și în altele asemenea. Din asertiunea lui *Cledonius* putem conchide, că el a scris *Calendae* și nu *Kalendae*; însă față de usul permanent în inscripțiuni este evident, că scrierea cuvântului aci citat era mai mult cu *K* decât cu *C*. Tot asemenea se exprimă și *Pompeius*, numai cât el mai admite și scrierea numelui de oraș *Carthago* cu *K*, dicënd: „*maiores nostri, quotienscumque a sequebatur, per k scribebant: puta kanna karus kalamus totum per k scribebant, quoniam a sequebatur. modo non scribuntur nisi duo admodum verba Karthago et Kalendae, et, ut dicit ille, quod falsum est, caput. modo enim per c scribitur.*“

Cum-că însă pe la sfârșitul vécului I al împărăției scrierea cuvântului *Calendae* era cu *K* predominantă după teoria școlară (ceea-ce și pentru noi este și va fi), mărturisesc espres *Quintilianus* (I. 7 § 10), când dice: „*nam k quidem in nullis verbis utendum puto, nisi quae significat, etiam ut sola ponatur. hoc eo non omisi, quod quidam eam, quotiens a sequatur, necessariam credunt, cum sit c littera, quae ad omnes vocales vim suam perferat.*“

K singur însă după usul general, și anume până pe la sfârșitul véculei II-lea d. Cr., când au început ómenii să scrie *Kal.*, însemnăză cuvântul *Kalendae*. După *Quintilianus* semnul **k** însemna mai multe cuvinte, dar anume cari, nu se scie, că-î usul șovăia. După unele prescurtări și notițe scurte numita literă a putut însemna cuvinte, ca: *caput, carissime, caritas, calumnia, casus, cardo, castra, casa, Kaeso* și *Kaesius*.

Esplicări și reesplicări asupra usului numitei litere au dat mai mulți scriitori latinî; dar fiind-că ei nu ne oferă nimica sigur, ce am puté lua de cinosură, rămânem pe-lângă asertiunea lui *Pompeius*, care pentru ortografia latină este mai de recomandat.

După litera **K** s'a mai ivit necesitatea esplicării și ficsării rudirii guturalelor. După-ce scriitorii latinî s'au cam lămurit în privința literei **k**, înlocuindu-o, afară de desu citatul cuvânt *Kalendae*, cu **C** s'au ocupat și cu sunetele, ce se înfățișau prin acest semn. În prescurtări se scie, ce e drept **C** și **Cn.** și se pronunța rěspicat *Gaius* și *Gnaeus* (veđi *Schneider Lateinische Grammatik* I. p. 235.)

Astfeliu comentéza și *Probus* (*de nomine excerpta* p. 214, 38 K) „*apud antiquos c littera pro g ponebatur.... sic uti praenomen nunc Gaius C littera servata veterum consuetudine scribitur.*“ Nu numai în ceste dóe. prenume, ci și în tóte cuvintele, în cari obvine acest sunet gutural, se scie în vechime cu **c** până-ce *Spurius Carvilius* a inventat litera **G g**. Din afinitatea sunetelor **C c** și **G g** își esplică mai departe ortografii cu drept șovăerea pronunțării și scrierii unor cuvinte. Despre acésta ne dá *Scaurus* dóe exemple, și adecă: *c cognationem habet cum g, et ideo alio dicunt caunacen, alii gannacen; item camelum gannelum.*“ În privința numelui *caunaces*, care în limba grecă sună *καυνάκης* (și însemnăză o îmbrăcăminte din piele de nevăstuică și de alte animale de soiul acesteia), dar are și forma secundară *γαννάκης*, gramaticii nu erau în clar. În latina însă mai mai esista, pe-lângă forma grecescă *caunaces*, și una secundară *gannacum*. Acésta se confirmă indirect prin *Florentini* și printrun manuscript parisian al lui *Varro* de I. I. V 167 (p. 168 Sp.): „*in his multa peregrina ut sagum, veno Gallica gannacuma* (sic *Flor. ganna cruma* Par.) *et amphimallum Graeca.*“ Cum-că noi avem să căutăm în forma stricată alui *Varro* pe *καυνάκης*, și adecă în forma neutrală, care probabil

că se cuprinde în *gaunapum* în loc de *gaunacum* al notițelor tironice (p. 158 *Gruter*; comp. *Forcellini* s. v.), este atâta cât sigur, pentru-că *Varro* numără cuvântul *gaunacum* între plaponele (procoghițele) grecesci. Dintre acestea însă tocmai *καυνάκη* corespunde plaponei, care nu era de origine grecescă, ci persiană și se vindea Europeanilor în *Sardes*, capitala *Lidiei*. (*Aristoph. Vesp.* 1137, 1149 M. Schol. ed. *Dübner* p. 160). Forma grecescă *caunaces* n'a aflat considerațiune; în locul acesteia însă a trecut în dicționarele noastre forma *gaunace*, care corespunde celei grecesci *καυνάκη*, dar de bună sémă este falsă.

Gramaticul *Caper* ne face atenți, ca să ne ferim de a întrebuița fals litera *C* în loc de *G* în numerale (de *orthographia* p. 2245, 22 P.): „*nongentos, non noncentos; ab novem: nonagies, nongenti, nonaginta. Agroecius* a vrut să folosescă deosebirea ambelor sunete, în scopul de a deosebi numeralele distributive 30 și 300 unul de altul (p. 2265; 23 P): „*tricenī de tricentis dices, trigeni de triginta*,” în vreme-ce alți scriitori deosebesc aceste forme prin vocala și cantitatea silabii întâi. Se presupune, că trebuie să se fie aflat un prescript al lui *Curtius Valerianus* în escerptele lui *Cassiodorius* îndreptat în contra etimologilor nechemati (p. 2290, 3 P): „*neglegere per g, non per c scribendum*.” Alte observațiuni în singurate locuri se mai află și în *apendicele* lui *Probus*; dar acestea sunt de bună sémă făcute în contra diforțatiunilor, ce le face poporul în și prin ignoranța și comoditatea sa în limba de toate zilele:

„*calatus non galatus*“ . *Probi* app. p. 198, 9 K.

„*digitus non dicitus*“ . „ „ „ p. 198, 10.

„*draco non dracco*“ . „ „ „ p. 198, 17.

Litera *c* s'a vârit fără nici o necesitate, după-cum mărturisesc *Caper* (de *orthographia* p. 2246. 46 P) în mai multe cuvinte: „*sclataris sine c littera scribendum est, a sclata rate piratica, non sclatarius*.” Cumcă în cazul acesta s'a întrebuițat fals litera *c* în loc de *t*, și nu s'a adaus oșeș-cum *c* după silaba *stla* (*stlactarius*) deducem din *inscripțiunea saponaresică I. R. N.* 314, în care se află scris: *SCLITibus IVDicandis*, precum și din rudirea dialectică a tenuei dentale și guturale, despre a cărei influință asupra modului de scriere tracteză pe scurt *Hübner* în scrierea sa *N. Jahrb. f. class. Phil.* 77, S. 352. Un alt exemplu despre întrebuițarea falsă a literii *c* se pôte vedé dintro formă

desaprobată de *Probus* (app. p. 199, 16 K): „*nescio ubi non nesciucube*“, în care formă este interesant, că limba populară a folosit pe *c* numai în compozițiunii adevărate, ca *alicubi*, *necubi*, pentru-ca să conglomereze două cuvinte, cari se țin laolaltă.

Pe de altă parte însă pronunțiațiunea obicînită înclina spre eliminarea lui *c*, ceea-ce firesce era necorect. Despre acesta aflăm un exemplu în *apendicele* lui *Probus* (p. 198, 30 K), care sună: „*auctor non autor**) *auctoritas*.“ Acest mod de scriere se află foarte des în manuscriptele vécului VI-lea. *Lachmann* le asemănă cu forma corăspundătoare *cintus*, precum și cu asimilațiunile false ale acelorași manuscripte, precum *vettigal*, *sudditus*, *amidola*. Forma din urmă este însă tare veche, precum se pôte vedé tot din *apendicele* lui *Probus* și trebuie să sune *amygdola*.

II. Confundarea seú schimbarea literelor *CI* și *TI* înainte de vocale.

Gramaticii mai noi au trebuit să-și îndrepte atențiunea în cercetările lor ortografice cu deosebire asupra confundării seú schimbării literelor *ci* și *ti* înainte de vocale, fiind-că în evul mediú prin ivirea sibilării (șuerării) s'a șters deosebirea sunetului în ambele casuri. Pentru aceea nici cele mai bune manuscripte nu ne dau un punct de mănecare sigur pentru rectificarea modului de scriere: *acésta însă trebuie ajunsă cu mult mai vèrtos printru cercetare lexicografică scrupulosă și basată pe inscripțiuni*. Pentru scopul nostru este întrebarea firesce, cari formațiunii din teoria timpului dintâi al împăraților sunt normative. La întrebarea acesta însă gramaticii nu ne dau *respuns direct*, ci numai *indirect*. Gramaticii mai vechi nu spun absolut nimic, și numai gramaticii (filologii) de mai târziu, dintre cari de bună sémă nici unul n'a trăit înaintea vécului V-lea d. Cr., cunosc preste tot sunetul șuerător al lui *ci* și *ti*. Cel mai vechiú gramatic, care face amintire de el, este Galul *Consentius*, care pare a se trage dintro familie cunoscută pe terenul literar în vécul V-lea. El se razimă în lucrarea sa gramatică, de și nu fără de independență, foarte tare pe *Donatus*, așa încât noi trebuie să-l

*) Litera *c* se eliminéază și în limba română din numitele cuvinte, precum și din derivatele lor.

ținem de următor al aceluia (comp. *Grammatici Lat. ed. Keil V.* p. 333—336). În scrierea sa intitulată: „*Ars de barbarismis et metaplasmis*“ (p. 395, 2 K) se dice: „*in aliis litteris sunt generalia quaedam quarundam vitia nationum. ecce in littera t aliqui ita pingue nescio quid sonant, ut, cum dicunt etiam, nihil de mediā syllaba infringant. Graeci contra, ubi non debent infringere, de sono eius litterae infringunt, ut, cum dicunt optimus, mediam syllabam ita sonent, quasi post t graecum ammiscant.*“ Numitul gramaticiea așa-dară în nume de reū acelor națiunii, cari nu rup silaba mijlociă din cuvântul *etiam* așa, precum o fac în mod fals Grecii cu cuvântul *optimus*; va să dică, că sunetul șuerător din *etiam* pe nedrept nu se pronunță, în vreme-ce *optimus* în gura Grecului sună necorect și șuerând silaba mediă.

Maî chiar se exprimă Africanul *Pompeius*, un gramatic (filolog), care de sigur n'a scris înainte de vécul V-lea, când a folosit comentarul lui *Servius* la *Donatus* (comp. *Grammatici Lat. ed. Keil V.* p. 92—94). În alineatul despre barbarisme dice (p. 286, 6 K.) următoarele: „*iotacismi sunt qui fiunt per i litteram, siqui ita dicat, Titius pro eo quod est Titius* (pronunță *Titsius* seū *Tizius*), *Aventius pro eo quod est Aventius, Amantius pro eo quod est Amantius... fit hoc vitium, quotiens post ti vel di syllabam sequitur vocalis, si non sibilus sit. quotienscumque enim post, ti vel di syllabam sequitur vocalis, illud ti vel di in sibilum vertendum est... sed illud scire debes, quia tunc hoc facere debes, si media sit... syllaba non potest consentire ad sibilum, si praecedat s littera, quoniam iam s ipsa sibilum habet.*“ (p. 104, 5 K): „*i, si dicas Titius, pinguius sonat et perdit sonum suum et accipit sibilum.*“ Întrun comentar la *Donatus* dintrun timp necunoscut (cod. *Monac. Emm. G.* 121=*Gramm. Lat. V.* p. 327, 22—30 K). se tracteză confundarea lui *c* și *t*, și se face amintire de o deosebire între *ci* și *ti*. Pentru litera *D* recunoște trecerea în sunet șuerător și *Priscianus* (I 31=I 23, 23—24, 7 H), când dice următoarele: „*sibi sunt affines... per coniugationem vel per cognationem, ut b p f nec non g c cum aspiratione vel*

*sine ea, x quoque duplex, similiter d et t cum aspiratione sive sine ea et cum his z duplex, unde saepe d scribentes Latini hanc exprimunt sono, ut meridies, hodie; antiquissimi quoque Medentius dicebant pro Mezentius*⁴. La aceste ateste, cari numai din secolul V-lea s'eu VI-lea pot să fie, se mai adauge unul și mai hotărît din începutul secolului al VII-lea, adecă al lui *Isidorus* (orig. I. 26 §. 28): „*cum iustitia z litterae sonum exprimat, tamen, quia latinum est, per t scribendum est; sicut militia, malitia, nequittia et cetera similia.*” Estea sunt atestele demne de folosit ale gramaticilor, din cari numai aceea putem învăța, că schimbarea literelor *ci ti* (și *di*) înainte de vocale a început să devină periculoasă în școlă pentru instrucțiune, începând din vécul V-lea, așadară cel mai timpuriu cu o jumătate de véc mai nainte a fost primită.

Tăcerea celorlalți gramaticii și limbisti vechi este o dovadă îndestulitoare, că confundarea s'eu și schimbarea literelor *ci* și *ti* nu era de temut în scrierea din timpul împăraților. Presupunerea s'eu mai bine asertiunea acestă se întemeiază pe inscripțiunii, cari nu ne dau nici-un exemplu despre schimbarea s'eu confundarea numitelor sunete. Căci după-ce *Hübner* a supus unei critice minuțioase scrierea lui *Ferdinand Schultz* intitulată „*quaest. orthographicarum decus*” (p. 5), în care s'aū citat foarte multe exemple de felul acesta fără nici-o cernere s'eu scrutare, eschidând numele proprii, cari aū forme paralele cu *Ce* și *Tt*, cu felurite terminațiuni în trupină și în derivațiunii, mai rămân numai puține cuvinte, în cari obvin când *ci* când *ti* cu sunet sibilant (șuerător).

Sigur este, că *magistri vicorum* ai Romanilor scriaū în anul 136 d. Cr. MVNDICIEI (*Or. 5 Hübner* a. a. O. p. 347), ceea-ce se pôte basa pe schimbarea lui *c* cu *t*, dar de aceea nici-decum pe pronunțarea sibilantă alui *c*. Întro inscripțiune din timpul schimbării vocalelor, care sună DISPOCIONEM, încă aflăm pe *c* în loc de *t*, așa dară cu sunet sibilant.

Pentru mult discutata terminațiune adiectivică *icivus* s'eu *icivus* nu aflăm nici un exemplu la cei vechi, care să ne arête ivirea lui *t* în loc de *c*. Scrierea *itivus* este barbarism al evului mediu și al timpului mai nou, ceea-ce constată și *Gerhardus Joannis Vossius* (*Aristarchus* IV — *de anal.* II c. XXXI). Locul

séu citatul din *Priscianus*, la care se provôcă el, nu conține nici o indigitare în contra schimbării ambelor sunete, care, precum se pare și pentru *Priscianus* a fost și necunoscută și nesimțită, ci numai un comentariu al secțiunii (IV 31 = I p. 135, 19 H): „*illa (in icius desinentia) assumunt, si sint nomina ex quibus derivantur vel participia secundae declinationis, genetivo, sin tertiae sint, dativo eius, i tamen tam paenultima quam antepaenultima correpta, ut advectus advecti advecticius, commendatus commendati commendaticius, faber fabri Fabricius, pigeratus pigerati pigeraticius, tribunus tribuni tribunicius, pater patri patricius, aedilis aedili aedilicius, gentilis gentili gentilicius. inveniuntur tamen quaedam a primae quoque declinationis nominibus eiusdem formae, quae a habent antecius: gallina gallinacius, membrana membranacius, chartina chartinacius.*” Cu toate acestea și în secolul IX-lea a întrebuițat scriitorul manuscriptului (codicelui) parisiian (*codicis Parisini*) N. 7496 *advectitius, membranatus, carthinatus* mai des, decât formele mai sus arătate; și tot asemenea aflăm și în manuscriptele (codicî) din *Haberstadt* și *Amiens*, cari codicî trebuie să-și aibă începutul în vécul IX séu X-lea, *advectitius, commendatitius, gallinatus, membranatus, carthinatus*.

Prelucrarea lexicografică a celorlalte exemple, în cari s'a schimbat *c* cu *t*, a câștigat deja o mare distanță înainte prin lucrarea meritorică alui *Fleckeisen* intitulată „*Fünfzig Artikel*,” prin care lucrare s'a dovedit următoarele forme ca singure îndreptățite:

<i>condicio</i> (p. 14) . . .	<i>nuntius</i> (p. 21).
<i>contio</i> (p. 14) . . .	<i>otium, negotium</i> (p. 23).
<i>convitium</i> (p. 15) . . .	<i>setius</i> (p. 28).
<i>dicio</i> (p. 16)	<i>solacium</i> (p. 30).
<i>indutiae</i> (p. 19) . . .	<i>suspicio</i> (p. 30).

Cu toate acestea formele *solatium* și *suspicio* încă obvin foarte des.

III. Q.

Dintre toate consonantele alfabetului latin litera *Qq* pare a fi dat gramaticilor cea mai mare bătae de cap, și prin urmare ansă la cele mai felurite comentări. Împrejurarea, că el

totdeauna se unesc cu vocala *Vv (Uu)*, aduse pe teoreticii la părerea, că forma acestei litere ar fi o tocire a literei *Cc* (compară Schneider Lat. Gramm. I p. 321). Erórea acésta, care a ignorat și în anticitate bine-cunoscuta identitate a semnelor pentru *Koppa* și *Q*, și a avut urmările sale practice pentru înno-vătorii ortografici: „*Ideo nonnulli*“, dice *Velius Longus* (p. 2219, 1 P), „*quis et quae et quid per q et i et s scripserunt, et per qae et per qid, quoniam scilicet in q esset c et u.*“ Tot eșa se află și în unele inscripțiuni de mai târziu *qa, qe* etc., precum ne arată *Corssen* în unele exemple (*Aussprache* I p. 35).

În tot cazul mai mulți gramatici au înclinat spre părerea mai înainte citată alui *Varro*, că adecă *q* ar fi un semn de prisos. *Varro* a fost acela, care a procurat în școlă autoritate acestei păreri; însă ea n'a fost a sa originală, ci în timpul acela a fost reprezentată de mai mulți gramatici. Cel puțin ne raportază astfel *Marius Victorinus*, că adecă ea a fost pusă în pracsă de *Licinius Calvus* (p. 2456, 37 P): „*Licinius Calvus q littera non est usus.*“ La sistematicii din timpul împérației, cari socotéu litera *q* de superfluă, precum *Diomedes* (p. 423, 11. 425, 18 K), *Charisius* (p. 8, 18 K) *Priscianus* (I 15 = I p. 12, 10 H) ș. al., se alătură și ortograful *Scaurus* (p. 2253, 35 P), care se exprimă astfel: „*q littera retenta est propter notas, quod per se posita significaret Q quaestorem, et quia cum illa u littera conspirat, quotiens consonantis loco ponitur, id est pro va u littera, ut quis et qualis, unde et Graeci κόππα(κόππα P), quod pro hac ponebant, omiserunt, postquam usu quoque, quo auxilio eius litterae non indigebant, supervacuum visum est.*“ Dar pentru aceea *Scaurus* tot nu a încetat de a mai întrebuița litera *q*, precum se póte conchide dintralt pasagiú (p. 2261, 26 P) care sună: „*quis quidam per cuis scribunt, quoniam supervacuum esse q litteram putent; sed nos cum illa u litteram et s, quando tertia ab ea vocalis ponitur, consentire iam demonstravimus, c autem in dativo ponemus, ut sit differentia cui et qui, id est dativi et vocativi (sic) singularis, sed et nominativi et vocativi pluralis. quamquam secundum analogiam omnes partes orationis, quae per casus declinantur, eundem lit-*

teram in prima parte per omnes casus servent, quam in nominativo habuerint.“ Și *Velius Longus* afirmă (p. 2218, 42 P), că mulți gramatici au eschis litera *q*, fără ca el să fie fost influențat de densiți.

Motivul împărtășit de *Scaurus*, că în începutul cuvântului nu se poate face nici o schimbare prin declinațiune, a fost firesc foarte decizător pentru dascălii scrupuloși și i-a silit să-și determine ortografia, precum aflăm dela *Velius Longus*, care se exprimă astfel: „*item (dictum est), cui utrum per q an per c debeat scribi, quia nonnulli inventi sunt, qui q litteram illo catholico tuerentur, quod non ulla vice per declinationem prima littera immutetur. ita cum sit quis, cuius et cui per q litteram censent scribendum.*“ (p. 2232, 40 P).

În genere predomină în vécul întâiu d. Cr. părerea, că *q* și *v* înainte de o vocală trebuie să fie ținut într-o silabă. *Quintilianus* susține, că litera numită poate fi întrebuințată în această combinațiune dicând: „*duras et illa (littera) syllabas facit, quae ad coniungendas demum subiectas sibi vocales est utilis, alias supervacua, ut equos hac et equum scribimus.*“ Cu toate acestea rudirea de aproape dintre *c* și *q* a dat ansă de ajuns la confundare și scrupulositate. Pentru auz nu era o deosebire simțită între ambele sunete, când se analiza *Q V* și se eschidea partea esențială labială, adică *V* consonantic. Cum-că partea guturală, ce mai rămâne, a sunetului *q* era identică cu *c*, vedem din modul, cum a întrebuințat gramaticul *Accius* semnul *q*; scriindu-l înaintea lui *v* vocalic simplu în loc de *c*, s. e. *qura, pecunia*, etc. Nu-î deci mirare, că în timpul împăraților au existat teorii pentru amândouă aceste semne, mai vârtos când s'a ivit și a intrat în us combinațiunea sunetelor *V V (uu)*. În timpul mai nou omenii deveniseră cu totul nesimțitori față cu deosebirea dintre *q* și *c*, ceea-ce se poate vedea dintr-o scriere particulară alui *Marius Victorinus* (p. 2462, 29 P): „*et huiusce et huiusque recte scribitur, sed duo loco utraque; nam ab hocce et ab hacce fit huiusce. huiusque autem aliud significat.*“ Schimbarea numitelor sunete trebuie să fie fost bine cunoscută școlarilor acestui gramatic.

Astfel de șovăeri în scrierea numitelor sunete făcură pe gramatici, să ficseze, resp. respecteze usul literelor guturale. Pentru aceea aflăm o mulțime de definițiuni, cari sunt menite a regula ortografia unor cuvinte. Într-un cas hotărârea s'a făcut

lesne, când *qv (qu)* stă înaintea altei vocale, schimbându-se în simplu *c*. Aşa a scris *Probus* (app. p. 197, 27 K): „*exequiae non ecciae*.”

A stabili însă o regulă pentru cuvintele, în cari se întélesc literele *qvv (quu)*, a fost greu. Întruna din programele precedente am arătat, că în vécul I d. Cr. a devenit generală schimbarea lui *vo (uo)* în *vv (uu)*, care schimbare s'a ivit deja în timpul din urmă al republicei. Acésta s'a întéplat prin asimilarea lui *u (v)* consonantic cu *o*, care era aplecat la schimbare. Cum-că întradevăr s'a născut forme ca *maurs flaus* printr-o asimilaţiune vocalică alui *v (u)* şi printr-o apăsare a aceuia asupra vocalei *o* următoare, care trebui să cedeze: acésta ne-o dovedesce şi istoria combinaţiunii de sunete *qvo*. Căci de şi în acésta combinaţiune sună *v (u)* tare consonantic, totuşi s'a putut vocalisa chiar în timpul republicei. Încă cu mult mai nainte, de ce s'a deprins graiul Romanilor cu *vv (uu)*, va să dăcă mai nainte de ce s'a prefăcut *o* în *u*, s'a pus un *cv (cu)* în locul lui *qvo*. Acésta va să dăcă: *v (u)* s'a vocalisat şi a suprimat pe *o*, care în cazul acesta a dispărut cu totul în vreme ce după o espunere de mai nainte, în combinaţiunea de *vo (uo)*, el (*o*) numai ici-colea trebui să cedeze, prefăcându-se de regulă în *vv (uu)*. Precum s'a prefăcut, resp. chiarificat, formele vechi *flavos*, prin vocalisare în *flaus*, în vécul I. d. Cr. de regulă — dar nu totdeauna — în *flavus*, tot aşa s'a putut desvolta formele cele vechi *qvom (quom)*, vocalisat *cvm (cum)*, în acelaşi timp în *qvvm (quum)*. Este însă numai întrebarea, că ore s'a întéplat întradevăr lucrul cest din urmă, că ore sunetul gutural *c*, după-ce s'a desfăcut odată din combinaţiunea *qv*, a întrat érá întrénsa? În fine mai e de considerat posibilitatea, că *v (u)*, conform înclinării sale spre disolvare, s'a perdut de tot şi din *qvo*, s'a născut simplu *co*.

Tustrele posibilităţile:

qvo (quo)

cv (cu) qvv (quu) co

s'a stors în desvoltarea limbii.

Mai veche decât tóte este suprimarea lui *o*, după care din *qvo (quo)* s'a născut simplu *cv (cu)*, în prepoziţiunea „*cum*”. La început şi prepoziţiunea şi conjucţiunea suna *quom*; însă

tare de vreme s'a dezvoltat pentru ambele feluri de cuvânt forma *cum*; așa se dice în *lex Iulia municipalis* (Ritschl P. L. M. t. XXXIV=C. I. L. I. 206, 150): „*cum ea res consuleretur*“; în *lex Rubria* din anul 705 d. z. R. (P. I. L. I. XXXII=C. I. L. 205 II. 29): „*deve ea re cum eo agetur*“; din contră însă în *lex repetundarum* din anul 631 d. z. R. (C. I. L. I. 198 L. p. 61) se cetesce: „*praetor quom soveis viatoribus*“ și chiar în *lex Rubria* însăși (II. 27, 30, 38): „*quom eo agetur*.“

În timpul lui *Augustus* însă s'a stabilit deja scrierea *cum* în limba cultă, precum dovedesce întrebuițarea permanentă identică a formei acesteia pentru prepozițiune și conjuncțiune în *monumentum Ancyranum* (comp. *res gestae divi Augusti ed. Mommsen* p. 149). În timpul împăraților după *Augustus* predominesce forma *cum* în inscripțiunii.

Acastă privire asupra istoriei dezvoltării formelor *quom* și *cum* ne dă un îndreptar pentru dejudecarea număróselor prescripte ale gramaticilor alcătuite partea cea mai mare încă de *L. Schneider* (*L. Gramm.* I. 337), cari tractează același obiect. Din cuvintele lui *Quintilianus* (I. 7. §. 5) vedem destul de lămurit, ce era us și ce teoriă măestrită: „*illa quoque servata est a multis differentia, ut . . . cum, si tempus significaret, per q, si comitem, per c ut duas sequentes scriberentur*.“

Schultz face în scrierea sa (*orthogr. quaest. decas* p. 55) întrebuițare falsă de acest atest al lui *Quintilianus*, dacă crede că retorul ar face aici deosebire între *quom* și *cum*. *Quintilianus*, când deosebesce între sine mai ales numai formele cu *q* și *c*, dintre cari cea din urmă ar avé trei litere, lasă nehotărît, cari litere urméză după *o*. Nu este însă nici-un motiv, de a admite, că el ar fi înțeles forma *quom*, despre a cărei esistență în vécul I. d. Cr. n'avem nici-o probă. Din timpul nemijlocit înainte de *Quintilianus* se trage probabil notița păstrată în „*instituta artium*“ ale lui *Probus* (p. 219, 5 K): „*sunt nomina, quae o littera plus scribantur, ut puta quom et quom et cetera talia*“. Pe lângă acésta stă notița, că se scrie *equus* și *equus*, așa-dară se suferé combinațiunea *qui* în silaba ultimă a cuvintelor de declinațiunea II-a. — Cum-că *Quintilianus* a înțeles întradevăr *quom* și *cum*, putem vedé dintrun asemenea mod de pronunțare alui *Scaurus* (p. 2261, 38 P): „*cum quidam per c,*

cum, nonnulli *quom*. quidam etiam esse differentiam putant, quod praepositio quidem per *c*, illo modo: *cum* Claudio, *cum* Camillo, adverbium autem per *q* debeat scribi, ut *quom* legissem, *quom* fecissem.“

Din mai multe opuri ale gramaticilor latini vedem, că scrierea cuvântului des citat s'a stabilit cu *cum* pentru toate cazurile. Tot asemenea s'a stabilit definitiv scrierea multor cuvinte, în cari obvin numitele sunete, precum: *arcus*, *cocus*, *oculus*, *cur* etc. pentru *arquus*, *coquus*, *oquulus*, *quur* etc.

Est eident, că forma quum în nici un timp n'a ajuns la valoare în gramatica celor vechi, ci că mai vartos forma cum a devenit precumpănitoare atât ca conjuncțiune cât și ca prepozițiune; era scrierea cu qum ca conjuncțiune a rămas un fel de meșteșugire.

Cu mult mai hotărît s'a stabilit scrierea *cu* în loc de *quo* în genetivul și dativul singular al pronumelui *quis*, *qui* și în particula interogativă *cur*. După-ce s'a păstrat până pe la mijlocul vécului I. d. Cr., s'a ivit cu hotărîre forma mai ușoră, precum mărturisesc *Quintilianus*(I. 7 §. 27): „*illud nunc melius, quod cui tribus, quas praeposui, litteris enotamus, in quo pueris nobis ad pinguem sane sonum q et u et o et i utebantur. tantum ut ab illo qui distinguerentur.*“ Forma *cui* se află deja în edictul venafran al lui *Augustus* și într-o inscripțiune sepulcrală din timpul lui *Tiberius*: „CVI. FORMAM. PAPHIE'CHARITES. TRIBVERE. DEC'OREM. Schimbarea acestor două forme una cu alta a provenit și din pronunțarea monosilabică a formei *cui*, care prin ortografia firesce nu s'a putut împedeca; prin urmare nu se poate considera de sigură regula lui *Caesellius Vindex*, care regulă după estrasele lui *Cassiodorius* sună astfel (p. 2314, 20 P): „*qui si una syllaba est, per q litteram scribendum est, ut qui homo; si duae, per c, ut cui homini.*“ — *Papirianus* însă în aceleași estrase (p. 2295, 3 P) dîce: „*cuius et cui pronomina per q scribantur; nos autem et ad brevitatem festinavimus scribendi, et illam pînquedînem limare malimus.*“

Cu privire la particula interogativă *cur* usul este ficsat definitiv. *Velius Longus* dîce la același loc despre această particulă următoarele: „*est enim cui rei, quod significat ob quam rem. ex hoc retinuit consuetudo hodierna, ut diceremus quare; quo una syllaba castigatum fit cur, quod nos contenti sumus per c scribere.*“ Apoi mai departe (p. 2236, 5 P): „*quasdam vero*

scriptiones antiquis relinquamus, ut in eo quod est cur. illi enim per quor scribebant, ut supra dixi. nam et ipsum cui per quoi, quo pinguius sonaret, contenti sumus per cui scribere, ut plenitudine quoi sufficiat."

Firesce că și în privința acésta s'aũ aflat teoreticĩ, carĩ aũ cutezat, sã silnicéscã, așa-đicênd, usul scrierii*), dupã cum dovedesce acésta *Curtius Valerianus* (p. 2289, 33 P): „*cur alii per c (litteram) scribendum putaverunt, dicentes non posse q litteram poni, ubi u est sine aliqua vocali, secundum regulam supra dictam. alii per q eo quod originem trahat ab interrogativis adverbis, quae sunt quando, quorsum. usus autem obtinuit, ut cur per c scribatur*“ (comp. *Isidori glossem. ex cod. Vat. 6018 III p. 508 Arev*: „*qur per q scripsit*.“ O astfel de etimologiã, care ține strins la formarea trupinei pronominale, a fost aplicatã și la alte derivațiuni asupra scrierii, dar firesce fără nici-un rezultat. Învețatul *Caesélius Vindex*, care dupã estrasul lui *Cassiodorius* prescrie urmãtorele (p. 2314, 22 P): „*aliquunde per qun debet scribi; divisio enim illius est aliquo et unde, hoc est ex aliquo loco, sed certe n non m erit, quia unde per n scribitur. et aliquobi aquae; ex aliquo enim et ubi est, hoc est in aliquo loco. sed hae syllabae, quae litteris quo constant, non exaudiuntur, perscribi tamen debent*.“ El însuși trebuie sã admitã contradicerea, în care stã teoria sa cu pronunțarea.

Cu totul altcum stã lucrul cu terminațiunea cuvintelor de declinațiunsa a doa, căci aici s'aũ ivit dõș forme: forma *qui* se putea scrie, dupã-cum am vêđut, încã dela mijlocul vécului I al împãrãției, și *cu* se putea pune de-adreptul pentru *cuo*. Forma cea din urmã este mai veche; dar în pronunțare trebuie sã se fi auzit numai simplu *cu*, deși gramatica de școlã nu s'a supus și a scris tot *qui*. Acésta o mărturisesce chiar *Velius Longus* (p. 2223, 12 P), đicênd: „*in equo u pro consonante posita erit: et auribus quidem sufficiebat, ut equus per unum u scriberetur; ratio tamen duo exigit*.“ Acéstã „ratio“ va sã đicã, că în flecsiune numai silaba din urmã se pôte schimba, așa-darã din dativul *equo* se pôte nasce prin adaugerea silabelor casuale numai *equus, equum*. Mult s'aũ luptat gramaticii între sine, pãnã-ce limba vorbitã a reportat invingerea asupra celei scrise

*) Și, dupã-cum se vede, întrun mod mai mult copilãros.

și s'a încheiat un compromis între *fonetică* și între *etimologie*, fiind scrierea *qu* preferită. Din foarte multe ateste de-ale gramaticilor latini rezultă destul de lămurit, că s'a scris în nom. și acus. sing. *equus* și *equus*, *equum* și *equum*, érá în gen., dat. și ablat. sing. *equi*, *equo*. și multe altele.

B.

L a b i a l e l e .

I. B - V.

Schimbarea labialelor între sine și cu alte consonante rudite a dat gramaticilor celor vechi ansă la fel de fel de observațiuni și de reguli ortografice. O schimbare adânc tăetóre de felul acesta, și anume trecerea lui **B** în **V**, cade în timpul acela, din care ni s'aũ păstrat cele mai multe scrieri despre ortografie. De și rudirea (afinitatea) consonantelor **q** și **v** este așa de aprópe, încât se ivesce în formarea trupinelor de cuvinte vechi latinesci și grecesci, ca *βούλομαι* = *volo*, totuși a rămas în latina o deosebire simțită pentru ureche până la mijlocul timpului împărăției. Cel e drept să ăice în cântecul străvechiu al fraților arvali STA BERBER (*Ritschl* t. XXXVI A. C. I. L. I. 28, 3), în cari cuvinte privesc ómenii imperativele *sta verbera*. Cântecele acesta a fost însă scris abia la începutul vécului III d. Cr. Cu tóte acestea de sigur nu este cu mult mai nóă decât timpul lui *Augustus* inscripțiunea dela „*via Appia*“ (C. I. L. I. 1063), în care se cetesce: LIBERTEIS ET LIBERTAV pentru *libertabus*. Dintrun timp de mai târziu datează o inscripțiune, în care cetim: NERBA.

Schimbarea ambelor labiale începũ abia în vécul II, s'a lătit în vécul III-lea d. Cr. și a putut eserța o influință mare chiar și asupra celor mai vechi codici, ce ni s'aũ păstrat. Din cauza acesta se interesară gramaticii de mai târziu de deosebirea din **b** și **v**, în vreme-ce cei mai vechi n'aveau nici o grijă de acesta. Cât de vechi sunt însă ambele reguli referitóre la acesta, cari se află în apendicele lui *Probus*, nu se scie cu siguritate; ele sună astfel:

„*alveus non albeus*“ p. 198, 7 K.

„*vapulo non baplo*“ p. 199, 14.

Însă în vécul II-lea cade o observațiune cuprinsă în scrierea lui *Caper de verbis dubiis* (p. 2247, 4 P), care sună: „*avel-*

lanae nuces non abellanae“ (comp. *Plinius*. N. H. XV. 22 § 88 S).

Continuătorul lui *Caper* aduce alt exemplu (*Agroecius* p. 2265, 33 P): „*acervus molis est, acerbus immaturus*;“ și fiind-că el continuă „*et asper signis insignis*, învățatul *Beda* s'a înșelat, circumscriind (p. 238, 13 P): „*acervus per v, cuiuslibet rei congeries est, forte lapidum, vel frugum; acerbus per b immaturus aut asper*.“ Cum-că modul acesta de scriere a fost introdus și în școlă, se poate vedea dintr-o inscripțiune sepulcrală la *Fabretti* (p. 272, n. 150 „e schedis Barberinis“): „*acervum luctum mihi demisisti dulcissima coniu*.“ Ba și vice-versa puneă **b** pentru *v*, ca: *cibes* în loc de *cives*, precum arată această *Corssen* cu exemple din suta IV, V și VI-a d. Cr. (*Ausspr.* I. 62); și permanent s'a stabilit abuzul acesta în numele propriu *Danuvius*, pentru care s'a păstrat forma falsă *Danubius* până în timpul mai noiu (comp. *Foekcisen fünfzig Artikel* p. 15). — De altmintea ortografia latină din timpul nostru este în punctul acesta în consonanță cu modul de scriere al timpului vechiu celui bun, excepționând singuratece vocabule, pentru cari posedem argumente în codici (manuscripte). Astfel a declarat *Corssen* (*Krit. Beitr.* p. 158) *sebum* și *gilvus*, după totă probalitatea cu deplină dreptate de forme pure s'eu *veritabile* (comp. și *Schneider Lat. Gramm.* I. 227). O adevărată trecere dela *v* la **b** s'a întemplat în formarea timpurilor dela trupina FERV: perfectul sună adecă *fervi* și *ferbui*; și aicia a trecut de bună sémă *v*, adecă sunetul întâiu, în **b** din cauza coincidenței lui VOI (*Corssen Krit. Beitr.* p. 165, *Krit. Nachtr.* p. 227). Forma perfectuală *ferbui* a dat ansă unor gramaticii de mai târziu să formeze un presinte cu forma *ferbeo*, precum vedem din *Priscianus* (VIII 43 = I. p. 479, 19 H): „*dicitur tamen etiam per b ferbeo, ex quo ferbui . . . unde et ferbesco*.“ — Regula lui *Probus* referitoare tot la acest verb, cuprinsă în scrierea sa intitulată „*instituta artium*“ (p. 185, 30 K), și care sună: „*quaeritur, qua de causa ferbeo et non ferveo dicatur. hac de causa, quoniam quaecumque verba modo indicativo specie perfecta vi litteris discretis definiuntur, haec numquam in eodem modo temporis praesentis ex prima persona numeri singularis ante o ultimum ve syllabam habent constitutam nunc cum et hoc verbum ferbui facere reperitur, et ideo ferbeo, non ferveo facere pronuntiatur*.“ datéză după totă probabilitatea de mai târziu. Dar cu tôte acestea forma *ferbeo* e mai usitată.

Împrejurarea cu schimbarea lui **b** în *v* a silit pe gramaticii, să fie cu deosebită luare-aminte la scriere. În vreme-ce numai o colecțiune lexicală de vocabule, în cari obvin ambele aceste consonante, abstrăgând dela terminațiunile flecsionale ale verbelor, ar pute duce la scop, ei veniră la ideea absurdă, de a supune întrebuițarea uneia sêu altei litere la anumite regule sistematice. Un exemplu trist despre astfel de încercări îl aflăm în tractatul lui *Adamantius* și *Martyrius*, pe care l'a escerpat *Cassiodorius* pentru ortografia sa (p. 2295—2310 P). Prefața a fost omisă de *Cassiodorius*, dară fû érá aflată de *Mai* întrun manuscript din Milan și reedat *ad Fronton. pr. Franc.* p. 548 sq. retipărit de *Osam* în [documente la istoria literaturci =] *Beiträge zur Litteraturgeschichte* II p. 290 f.). Scrierea însași se împarte în 4 părți: partea I-a pörtă după *Putschius* titlul: „*ex Adamantio Martyrio de V et B*“ și tractéză cuvintele cu preficsul sêu silaba începătore *ab*, cari sunt supuse la schimbare, resp. confundare. Lucrarea e caracterisată tocmăi prin cuvintele începătore: „*va syllaba praefulgens in capite nominis per u vocalem loco positam consonantis scribetur, quoniam apud Latinos haec littera plus valet quam b muta, quae et vocalis est, et dum crassiozem exprimit sonum, transit in consonantium potestatem, ut vates.*“ Partea II-a tractéză în asemenea mod silabele mediale, a III-a suficsese sêu silabele finale. Ca încheere urméză un tractat, care în mod necorect pörta titlul: „*eiusdem Adamantii Martyrii de B littera trifariam in nomine posita*“, aceste cuvinte sunt luate numai dela început, care sună astfel: „*de B littera trifariam in nomine posita, quantum possibilitatis fuerit, sufficienter, ut opinor, tractabimus.*“ În cazul acesta s'a schimbat, recte confundat **b** cu *v* și prin urmare *tractavimus* are să se cetéseă. Partea ultimă însași tractéză verbul și conține și pré-cunoscutul exemplu despre confundare (p. 2308, 33 P), care sună: „*bibo quoque propter discretionem a vita per v, a potu per b scribendum est.*“ — Dialectul african însă era mai mult înclinat spre confundare, dupa-cum vedem dintro observațiune alui *Isidor* (app. III e cod. *Albanio* 3 = III p. 504 *Arev.*), care sună astfel: „*birtus, voluntas, bita, quae Afri scribendo vitiant, omnimodo reicienda sunt et per v. scribenda*“ (= *Glossar. bei Mai class. auct. VI.* p. 577).

II. B—F.

În contra trecerii lui B în F, care trecere nu este în conformitate cu scrierea, aduce apendicele lui *Probus* următorul exemplu: „*sibilus non sifilus*,” p. 199, 3 K.

Tot acest cuvânt îl amintesc și *Priscianus* (I 46 = I p. 35, 20 H): „*sifilum quoque pro sibilum teste Nonio Marcello de doctorum indagine dicebant*” (*antiqui*). Explicarea lui *Nonius* referitoare la acest cuvânt sună: „*sifilare, quod nos vilitatem verbi vitantes (evitantis Leid.) sibilare dicimus et est maledica vocis significatio vel contumeliosa popularium, cum siflacionibus quis exploditur, a Graeco ducere originem invenimus. huius rei auctor est venerabilis Homerus, id est libro XIV (142.) Iliados, ἀλλ' ὁ μὲν ᾧ ἀπόλοιο, Θεὸς δὲ ἐ σιφλώσειεν* (*Schneider Lat. Gramm. I, p. 226. Corssen Krit. Nachtr. p. 195*).

III. B—M.

În apendicele lui *Probus* mai aflăm următoarea regulă: „*globus non glomus*” p. 1989, 8 K.

De și nu s'a întâmplat o trecere directă alui B în M, după cum afirmă *Corssen* (*Krit. Nachtr. p. 182*), totuși forma *glomus* a stat foarte aproape atât din cauza asemănării, cât și a însemnării ambelor cuvinte. *Priscianus* consideră ambele forme ca niște transformări (I 44 = I p. 34, 9 H): „*b transit in m: summitto, globus, glomus*; (V 43 = I p. 170, 2): „*globus quod etiam hoc glomus dicitur, glomeris*.”

IV. B—P.

Trecerea lui B în P este foarte tare lătită. Cum-că în silabele radicale a trecut *media* în *tenua* corespunzătoare și vice-versa, vedem atât din monumentele literare vechi, cât și din produsele gramaticilor (*Quintilianus* I 4 § 15, 5 § 13. *Scaurus* p. 2252, 30, 2253, 28 P. — comp. *Schneider Lat. Gr. I. p. 224. Corssen Ausspr. I. p. 59. Krit. Nachtr. p. 176*). Cu toate că cele mai multe exemple înșirate aci ne prezintă formațiunile vechi, cari pentru ortografia noastră n'aū pre-mare importanță, totuși aū cel puțin, în cât privește observațiunea lui *Scaurus*, pentru noi o valoare practică (p. 2252, 33 P): „*alii scapillum, alii scabillum*

dicunt.“ Și *Papirianus* se exprimă în contra unor aberațiuni la *Cassiodorius* p. 2295, 28 P) astfel: „*leprosi a proritu nimio ipsius scabiei dicti sunt et ideo per p scribi debent.*“ De asemenea se mai află două reguli în apendicele lui *Probus*, cari sună :

„*plasta non blasta.*“ p. 199, 5 K.

„*ziziber non ziziper.*“ p. 199, 8.

Trecerea lui **b** în **p** său vice-versa este de mai mare însemnătate în casurile acelea, unde aceste consonante se întélesc cu un **s** său **t**. Dacă în astfel de casuri s'ar tracta numai de constatarea sunetului, ce se produce în pronunțare prin combinațiunea formată în modul arătat, ar fi ușor de hotărit. Căci din comentarele celor vechi se pôte vedé destul de lămurit, că pentru ureche suna **ps** și **pt**, chiar și în cuvintele, a căror trupine duc la **bs** și **bt**. O doctrină consecventă ar stabili conform acestei aparițiuni fonologice regula, că *înaintea lui s și t media trece în tenuă regulat*. Dar așa de cōsecvenți, cu puține excepțiuni, n'aū fost gramaticii cei vechi*); éra noi nu putem fi numai din a noastră putere său autorisațiune. Pentru aceea suntem siliți a adopta modurile acelea de scriere, cari în timpul împéraților éraū predominitoare în școlă. Atestele său constatările gramaticilor, cari ne daū deslușiri în această privință, sunt ce e drept, colectate și arangiate de *L. Schneider* (*Lat. Gramm.* I p. 220—224 comp. *Corssen Ausspr.* I p. 60—61), dar fără adevărata aplicare și fără de nici-un prospect.

Pentru cuvintele în **ps** și **bs** a statorit *Varro* regula, că *acestea aū p* atunci, când se termină în **p**, său; pronunțând în felul său, dacă genetivul se termină în **pis**; dacă genetivul are **bis**, atunci nominativul se termină în **bs**. Autoritatea gramaticului a procurat valóre acestei regule, cu tôte că gramaticii din timpul împéraților, — dar nu toți, — cutezară a întrebuița literele **ps**, cari coréspundeaū adevăratului sunet. De aceștia se ține și *Terentius Scaurus* (p. 2261, 11 P), care ăice: „*item non constat, obscurum utrum per ob an per op debeat scribi, nec minus observo obsideo, cum in illis b littera evidentur sonum suum vindicet. non caret quaestione etiam plebs et urbs et Pelops,*

*) Așa ceva se întéplă și în ăilele noastre, mai ales la noi Românii, când scriū unii: „*Domnia lui Carol cel Mare* etc., cu tôte-că în graiul viu se aude: *tatălui celui bun*, căci articolul *cel*, cea e declinabil.

quae Varro ita distinguit, ut per **b** et **s** ea nominativo casu putet esse scribenda, quae eandem litteram genetivo reddant, ut *plebs plebis*, *urbs urbis*; ea vero per **p** et **s**, quae similiter genetivo eiusdem numeri in *pis* excurrunt, ut *Pelops Pelopis*. sed nobis utrumque per *ps* videtur esse scribendum, quoniam ex his ψ littera constet, quam genetivo diximus aut in *bis* aut in *pis* exire.“ Din cauza acésta întrebuinteáză și *Scaurus* terminațiunea nominativului, pentru ca să documenteze, că **B** și **P** sunt (p. 2252, 27 P): „**b** cum **p** etiam consentit . . . cum ab eadem voce duae gignuntur, ut ab eo quod est *princeps* et *caeleps* (nu *coelebs*) *principis* et *caelibis*. nec minus **e** contrario in verbis, cum *carpo* et *scribo carpsi scripsi proferimus*.“ Tot de acéstă părere este și *Curtius Valerianus* (la *Cassiodorius* p. 2289, 4 P): „ ψ nullo modo transferi potuit, sed vis ipsius translata in **ps**, ut quae per ψ scribuntur per **ps** scribamus, et in ceteris casibus aut in *bis* exeunt aut in *pis*, ut *caeleps caelibis*, *auceps aucupis*, *Cinyps Cinybis* (pöte *Cinyplis*; comp. *Schneider* Lat. Gramm. I p. 222. *Priscianus* VII 42 = I p. 322, 11 H). — **bs** nunquam coniunctas invenies. non enim possunt facere syllabam, et si primam quidem vocalem habeant, fallunt quasi ipsae consonent, ut *trabs* quam dicimus *trabem*. ceterum si ante vocalem ponantur, nullo modo enuntiationem capiunt, cum **ps** etiam praepositae sic sonant, ut apud Graecos ψ . eandem rationem puto observandam et in verbis, quae praeterito tempore et futuro incertum est **p** an **b** habere debeant. nam sicut in casibus nominum **p** littera in **b** commutatur, ut est *caeleps caelibis*, ita in temporibus quoque verborum **e** contrario **q** in **p** commutatam videmus, ut *scribo scripsi scripturus*, *labor lapsus lapsurus*, *nubo nupsi nuptura*.“ *Velius Longus*, de și **e** inclinat spre scrierea cu **PS**, totuși nu este destul de hotărît, căci (p. 2233, 37 P) dice: „*utrum absorbi an absorpsi*, cum ad hanc disputationem pertinere non debeat, nisi quod proprium et ὀρθογραφίας, utrum per **b** an per **p** absorpsi scribi debeat (debeant P). et aliis sequendam **q** litteram, quoniam *sorbere* dicamus, aliis **p**, quoniam quaecumque

apud Graecos per ψ scribuntur et constant hac littera $\pi\sigma$, apud nos per p scribendum. ideoque in similibus servandum, ut in eo quod est *urbs* et *nupsi* et *plebs* ac ceteris.“ Din contră se pronunță pe larg și hotărît *Papirianus* (p. 2291, 19 P): „*traps* ab eo quod dicitur *trabis* et *urps* per p debent scribi, licet *Varro* per b scribendum putet, quod in reliquis casibus b habeant. sed tamen, cum ψ littera Graeca nullo modo transferri potuerit in usum nostrum et vis eius per p et s litteras scribatur, necessarium est, ut ubi ψ Graecum sonat, apud nos quod vitari non potest per has litteras scribatur p et s , licet in obliquis casibus b habeant, ut *caeleps caelibus*, *urps urbis*. item in aliis ipsam retineant, ut *auceps aucupis*, unde apparet, in his casibus mutare nos debere p et b , in quibus se etiam ambae consequuntur interposita vocali. hanc etiam regulam sequimur in φ , quae ipsa ph constat, ut *Cinyps Cinyphis*, quae in nominativo casu per p et s , in aliis casibus per p et h scribitur.“ Așa dară acolo, unde se află un sunet asemenea lui ψ grecesc, să se scrie ps . Tot de aceea părere este și *Marius Victorinus*, numai cât acesta se exprimă ceva mai neclar (p. 2465, 46 P): „igitur quae Graece scribitis per ψ litteram, scribetis Latine per ps . Graeci priusquam reciperent in ordinem litterarum suarum ξ et ψ , eas quidem voces, in quibus apparebat g , ut $\alpha\lambda\gamma$ $\alpha\lambda\gamma\acute{o}s$, $\varphi\lambda\acute{o}\xi$ $\varphi\lambda\acute{o}\gamma\acute{o}s$ et similia scribebant per $\gamma\sigma$, in quibus vero incidebat κ , ut $\acute{\alpha}\nu\alpha\gamma$ $\acute{\alpha}\nu\alpha\kappa\tau\acute{o}s$, $\delta\acute{o}\nu\alpha\gamma$ $\delta\acute{o}\nu\alpha\kappa\tau\acute{o}s$ et similia per κ et σ ; in quorum declinatione inerat b , ut $\acute{\alpha}\rho\alpha\psi$ $\acute{\alpha}\rho\alpha\beta\acute{o}s$ per β et σ ; et in quibus π , $\kappa\acute{\iota}\kappa\lambda\omega\psi$ $\kappa\acute{\iota}\kappa\lambda\omega\pi\acute{o}s$ per π et σ . similiter nostri voces quae in x litteram incidunt, si in declinatione earum apparebat g , scribebant g et s , ut coniugs, legs et similia per g et s . at quae voces ψ litteram habent, hae per b et s scribebantur, si in declinatione acciperent b , ut *caelebs caelibus*, *plebs plebis* . . . (p. 2466, 22 P): „voces igitur, quae in x litteram incidunt, relicta antiqua observatione per x scribite; quae vero per ψ , ea per ps potius quam bs ; σ enim nec in nostris nec in Graecorum libris invenitur subiecta b litterae. ea vero, quae ψ sonant et non declinantur, ut supra

dicta, per bs scribite, ut abscedit, abscidit, abscondit, abstinet, abstrahit, obstat, obstipuit.

Locul aci citat ne arată din destul, cât de slabe cunoștințele avea *Marius Victorinus* depre ortografia cea veche a limbii latine. Întrădever are să-și mulțămescă nascerea sa atât părerea lui proprieă, cât și teoria lui *Papirianus, Longus, Curtius, Scaurus* mai vartos existenței grecescului ψ ; căci ômenii aveaũ trebuință de o literă deopotrivă indiferentă, și, fiind-că nu o aflară, o înlocuiră cu *ps*. În chipul acesta sunetul a fost bine reprezentat, dar s'a întunecat formarea trupinei în nominativ. Din această cauză se hotărîră sistematicii, ca să părăsescă un semn corăspundător al sunetului și să înfățișeze grafic forma trupinei în nominativ. În dilema dintre scrierea fonetică și cea etimologică, în care dilemă a fost aruncat un gramatic, ar fi putut ajuta fôrte bine o literă nôă. Vedem deci, că împăratul *Claudius* a voit să prevină această trebuință, când a inventat o astfel de literă seũ a dat mai vartos lui *antisigma* valôrea unei astfel de litere (comp. *Bücheler de Ti. Caes. gramm. p. 8 sqq.*).

Sistematicii se alăturară, cum se pare, mai curând la *Varro*, în apendicele lui *Probus* se dice:

„*caelebs non caeleps.*“ p. 198, 4 K. (*celebs, celeps cod.*)

„*obses non . . .*“ p. 198, 33, (126, 1 K).

„*plebs non pleps.*“ p. 199, 3 (= *Instituta articum p.*)

Cu tôte acestea în scrierea, în care se cuprind aceste estrese de regulă, a fost etimologia desvoltată mai mult, de cum le convenia gramaticilor; căci se și prescrie (p. 199, 11): „*lappus non lapsus*“, și acest mod de scriere e întemeiat, resp. motivat în *instituta artium* p. 126, 6 K. Dacă noi putem, precum s'a observat deja, privi teoria lui *Priscianus* ca o contopire a tot, ce a prestat sistematica din timpul împărăției, atunci din mai multe observațiuni de ale sale reese, că scrierea etimologică nu și-a putut elupta snpremația necondiționată. Cum-că *Priscianus* a scris *caelebs*, vedem dintro despărțire a cuvântului, care în sine n'are nici-o valóre (I 23 = I p. 18, 9 H): „*apud nos quoque est invenire, quod pro u consonante b ponitur, ut caelebs, caelestium vitam ducens, per b scribitur, quod u consouans ante consonantem poni non potest.*“ Tot acel gramatic își desvôltă pe larg părerea sa despre combinațiunea labialelor cu o sibilantă (I 42

= I p. 33, 3 H): „huic (s) praeponitur **p** et loco ψ Graecae fungitur, pro qua Claudius Caesar antisigna **OC** hac figura scribi voluit, sed nulli ausi sunt, antiquam scripturam mutare, quamvis non sine ratione haec queque duplex a Graecis addita videatur; nam multo molliorem et volubiliorem sonum habet ψ , quam **ps** vel **bs**, hae tamen, id est **bs**, non alias debent poni pro ψ , hoc est in eadem syllaba coniunctae, nisi in fine nominativi, cuius genetivus in **bis** desinit, ut **urbs urbis**, **caelebs caelibis**, **Arabs Arabis**. sicut ergo ψ melius sonat, sic α etiam quam **gs** vel **cs**. et α quidem assumpsimus, ψ autem non; sed quantum expeditior est ψ quam **ps**, tantum **ps** quam **bs**, ideoque non irrationabiliter plerisque videtur loco ψ **ps** debere scribi, quod de ordine litterarum docentes plenius tractabimus“ (cf. 2319, 27 P). Eस्पlicarea am nun ta, ce se promite aicia, se a la la sf rsitul c r ii (I 58 = I p. 43, 5 H): „in fine vero dictionis contra invenimus primam. liquidam, sequentem mutam, postremam **s**, ut **urbs**, **stirps**. sin autem in duas desinit consonantes dictio, necesse est priorem liquidam esse et sequentem **s** vel α , ut supra ostendimus . . . vel loco ψ Graecae **bs** vel **ps** scribere pro ratione genetivi, ut **Arabs Arabis**, **Pelops Pelopis**, **caelebs caelibis**, **princeps principis**. quibusdam tamen, ut supra docuimus, non aliter videtur ψ Graeca nisi per **ps** scribenda quam, quam enim ratio genetivi supra dictam exigat scripturam, tamen cognitionem soni ad hoc procliviorum esse aiunt. hoc tamen sciendum, quod principium syllabae omni modo pro ψ **ps** debet scribere, ut **psittacus**, **pseudulus**, **ipse**.“ Priscianus ins  a p strat strins scrierea cu **bs** pentru substantiv, precum putem ved  din paradigma termina iunilor din nominativul declina iunii III-a (VII 40–42 = I 320, 14–322, 12 H):

„In **abs** Graeca et Latina masculina et feminina: hic **Arabs** huius **Arabis**, haec **trabs** huius **trabis** . . .

In **ebs** correptam Latina omnis communia: hic et haec et hoc **cebs** huius **caelibis** . . .

In obs productam unum femininum Latinum: haec plebs huius plebis . . .

In obs feminina Latina: haec scobs huius scobis et scrobs huius scrobis,

In ybs unum masculinum: hic chalybs huius chalybis.

In urbs unum femininum: haec urbs huius urbis.

In aps unum femininum: haec daps huius dapis . . .

In eps masculina et omnis: hic manceps huius mancipis, hic et haec et hoc particeps huius participis, hic et haec adeps huius adipis.

In ops Latinum femininum unum: haec Ops huius Opis . . . et Graeca hic Pelops huius Pelopis . . .

In yps Graeca: Cinyps Cinyptis . . .

In irps Latinum unum: hic et haec stirps huius stirpis. . .

Din cele şise urm z  f r  t t  indoela, c  noi s u putem executata pe pretutindinea la substantive scrierea cu *ps*, ce co-r spunde etimologiei, s u inf şisa formarea trupinei la respectivele cuvinte prin *bs*, fără a jigni ortografia cea veche. Mai de recomandat ins  este regula lui Varro, care, fiind-că se afl  in us şi incă dezvoltată chiar şi in timpul mai nou, a trebuit să fie intrebuintat  f rte tare in tot timpul imp raşilor. Prin urmare ar fi de introdus şi in şb la n str  combinaşunea *ps* pentru trupinele cu *P* şi *bs* pentru cele cu *B*.

Regula acésta ins  n'are valóre şi pentru verbe; căci la acestea este combinaşunea *ps* şi *pt* pentru t te casurile, in vreme-ce *media* face ascepsiune şi se ţine mai mult de latina vulgară, ce nu se acomodez  scrierii. Drept dovadă pentru acésta ne servesc imprejurarea, că Priscianus ascrie fără nici-o contro-vers  tenu  formele verbale ţin tore de acésta (I 58 = I p. 43, 15 H): „*nubo quoque nupsi, scribo scripsi faciunt, quamvis analogia per b cogit scribere; sed euphonia superat, quae etiam nuptam non nubtam et scriptum non scribtum compellit per p, non per b, dicere et scribere.*” Cu ac st  regul  consun  intru t te catholiconul in cartea X-a § 14 (I p. 506, 16 H): „*in bo desinentia verba vocali longa antecedente b in ps convertentia faciunt praeteritum perfectum, ut scribo scripsi, nubo nupsi. numquam enim b ante s in principio syllabae potest inveniri, at Pseudulus, ipse.*” — Gramaticul Agracius a luat tare superficial ac st  regulă (p. 2266, 33 P): „*nubo nupsit, scribo scripsit; cum vocalis*

sequitur, b esse debet, et cum consonans p.“ Cum-că urechea Romanului n'a deosebit combinațiunea *pt* de *bt*, ci că mai vartos, ca și a Grecului, a cerut *tenuă* înainte de *tenuă*, vedem din observarea, ce a făcut'o *Quintilianus* despre *obtineo* (I 7 § 7), care sună astfel: „*secundam enim b litteram ratio poscit, aures magis audiunt p.*“

Dacă s. e. obvine mai des în inscripțiunii și forma *scribtura* (Or. 7408) și *colabsus* comp. *Schneider Lat. Grámm.* I p. 220. *Glossar bei Mai class. auct.* VI 581 s. v. *scribtura*), acesta dovedește numai atâta, că forma trupinală a avut destulă influință, pentru a ține un *mod de scriere nefonetic*. Și prin acesta nu devin încă pentru noi *ortografice corecte* astfel de forme. Lui *Curcius Valerianus* din contră îi recunoșcem consecvență, când ȳice: „*supter per p scribendum (est), non per b*“ (2290, 2 P).

V. *Iraționalul P între MI și MS.*

Trecerea dintre *M* și *T*, *M* și *S* se efăptuesce în mod natural printrun *p* produs printro deschidere largă a buzelor. Așa-dară se ivesce prin formarea trupinei său prin flecsiune *M* nemijlocit înainte de *T* său *S*. În limba fonetică, adecă vorbită, se vĕră un *P*, care n'are nici-o comunitate cu trupina său cu terminațiunea. În gura Romanului suna un astfel de *p* *irațional* așa de tare, încât nu numai că i s'a acomodat scrierea obișnuită, ci l'a acceptat și teoria în multe casuri, în unele însă l'a rĕspinds în mod măestrit. Cum-că limba a cerut s. e. *sumo sumpsi sumptum*, este un fapt constatat și confirmat din destul prin inscripțiunii, și este recunoscut chiar și de gramaticii. *Terentius Scaurus* ȳice (2256, 37 P): „*interdum et p littera supervacuo adiiicitur, ut cum scribimus sumptus, demptus, comptus, cum alioqui ceteris declinationibus verborum non adsit. sumio enim et demo et emo detracta p, ut supervacua; quare participationibus adiiiciatur ratio non est.*“ Cum-că într'aceea acest *p* și-a aflat valórea sa în gramatica de școlă, se vede din mai multe locuri la *Priscianus* (VIII 20 = I p. 462, 19 H): „*m manet, timeo timui, emo emi; assumit ps: demo dempsi, como compsi, promo prompsi.*“ (X 37 = I p. 528, 5): „*in mo desinentia, si vocalis longa antecedit, o in psi conversa proferunt praeteritum, ut promo prompsi, demo dempsi, como compsi. haec autem si in*

tum convertentia faciunt supina, ut *sumo sumpsī sumptum, prommo prompsī promptum, demmo dempsī demptum, como compsi. comptum.*“ (ib. 38 p. 529, 8): „*m* antecedente *no* in *psi* conversa facit praeteritum perfectum, ut *temno tempssi.*“ (XI 36 = I p. 373, 10): „in *ptus* exeunt participia praeteriti passiva, cum activa eiusdem temporis in *pi* vel in *psi* vel *ni* terminantur, ut... *compsī comptus, sumpsī sumptus, prompsī promptus, dempsī demptus.*“ Numai o doctrină perversă seŭ unilaterală a putut să răspingă pe acest *p* din verb; și o astfel de doctrină nici n'a lipsit. *Marius Victorinus* o reprezintă cu o motivare cam copilărească (p. 2466, 30 P): „*hiems (hyems P) et sumsit et insumsit, demsit, sine dubio per ms scribetis. et quando in harum vocum mentionem incidimus, nec consumtum, nec emtum, nec redentum; nec temtat, attemtat et similia istis per pt scribetis vitiose, sed, ut ego scripsi, iuxta mt ponetis et lucrificietis litteram, quae detracta nihil de significato vocis deminuit et scribitur expeditius.*“ Dacă acest gramatic a scris chiar *temptare*, atunci a preferit o formă falsă foneticesce și etimologicesce, câtă vreme forma *temptare* este ce e drept o formațiune rea, dacă este o formă usitată în graiul viu (comp. *Corssen Aussprache* I p. 57). Din contră însă cu modul de scriere *hiems* se află gramaticul cel puțin în consonanță cu o teorie ce e drept neconsecventă, dară cu valoare generală. Forma *hiemps* se află în *catholica* lui *Probus* pentru versul lui *Horatius*: „*solvitur acris hiemps* (carm. I 4, 1), în manuscriptele cele bune ale lui *Priscianus* (XI 34 = I p. 570, 28 H) pentru *Horatius* epod. 2, 52: „*hiemps ad hoc vertat mare*“, la *Fronto* (*ad M. caes. et invicem* I 6 p. 15 Naber), în manuscriptele cele vechi ale lui *Vergilius* (*Wagner orthogr. Verg.* p. 442) și în inscripțiunea dela *Gruter* p. 136. Cu toate acestea gramaticii în cea mai mare parte nu sunt înclinați spre această formă. *Terentius Scaurus* dice (p. 2256, 46 P): „*hiems (hyems P) carere p littera debet, quia in casibus nusquam p nec b propinqua eius respondet.*“ (p. 2261, 1 P): „*quaesitum est, hiems (hyems etc.) utrum per ps, an per ms deberet scribi, cum alioqui dubium non sit, quin per ms scribenda sit; quoniam genetivo hiemis facit et quoniam per p et s ea scribantur quae apud Graecos ψ desinunt. hanc autem non in ψ desinere manifestum est ex eo, quod quae illa littera terminantur aut in πος, ut Ηέλωψ Ηέλοπος, aut in βος desinunt, ut φλέψ φλεβός. hiems autem neutrum harum syllabarum*

genetivo recipit.” Tot căm de această părere este și *Caesilius*; ăra locul respectiv nu'l mai reproducem aici, de 6re-ce nu are ceva deosebit.

C.

D e n t a l e l e .

I. D—T.

Ortografia a fost conturbată mai mult prin natura lui *d*- și *t*-final. Din schimbarea mediei cu tenua în terminațiune, care schimbare obvine tare des în inscripțiunî și manuscripte (codicî), vedem, că urechea Romanului ăra neaccesibilă pentru deosebirea din locul acesta. Cu t6te acestea se află esemple, cari dovedesc, că terminațiunea, resp. sunetul final, a suferit ce e drept o înmuiare, dar că suna mai mult ca tenua. Aruncând o privire preste schimbările dintre numitele consonante, vom vedé, că întro spețiă de casurî, în cari își are tenua pozițiunea sa, nu se află nici-o confundare a aceleia cu media. Formele acelea, în cari a rămas tenua nealterată, sunt terminațiunile flecsionale ale verbelor; căci o înmuiare n'a putut pătrunde în ele. Puținele esemple, ce s'aũ aflat până acuma în inscripțiunî, nu le putem considera ca o probă pentru o înmuiare temporară a mediei; căci acele esemple se trag din timpurî f6rte depărtate unul de altul și se țin de felurite spețiî de monumente epigrafice. Cu mult mai v6rtos însă arétă ele prin numărul lor cel mic, că greșéla în pronunțarea tenuel finale obvenia f6rte rar chiar și în limbagiul poporului de rënd. (Acele esemple se află la *Corsen Aussprache* I p. 75. *Schuchardt Vocalismus* I p. 119 ff. comp. *Rhein. Museum für Philologie* XXIII p. 197). Cum-că codicîi (manuscriptele) nu pot fi luate în punctul acesta de normativ pentru stabilirea unuî teost, trebue să recun6scem fără nici-o șovăere; căci o formă, ca *reliquid* ș. alt., era pentru un Roman, care din tinerețe a învățat a scrie, un lucru de tot copilăresc. P6te însă, că ortografîi aũ aflat în terminațiunile verbale ficsate odată pentru totdeuna cinosura pentru judecarea astorfel de forme. Între esemplele de model, ce ei le statoriră în contra confundării literei *d* cu *t*, se aflaũ și terminațiunile pronominale în *id*, cari trebuiaũ să se deosebescă așa-dară prin consonanta finală de terminațiunea verbală cu același sunet.

Aşa dice *Caper* în scrierea sa „de orthografia“ (p. 2241, 6 P): „per *d* scribitur, quid dicis, quid agis, quid legis, quid scribis, quid facis; per *t* autem verbum ubi erit scribitur, ut inquit inquis inquit, eo is it.“ Tot această deosebire o face și *Velius Longus* (p. 2230, 43 P): „item quit verbum per *t* scriptum verbum est tertiae personae, cuius prima est quco; at per *d* pronomen neutri generis“ (= p. 2287, 16).

Afară de formele acestea *id it, quid quit*, aū mai fost încă patru casuri, cari li-aū servit ortografilor celor vechi ca exemple de model spre adevărata deosebire a consonantelor finale; mai întâiu *quod quot* (*Papirianus* p. 2291, 3 P. *Marius Victorinus* 2457, 45. 2458, 7. comp. *Caper* 2241, 11. *Probi* append. p. 202, 37 K). Despre al doilea exemplu *ad at* *Quintilianus* se pronunță în mod nehotărit (I 7 § 5): „illa quoque servata est a multis differentia, ut *ad*, cum esset praepositio, *d* litteram, cum autem coniunctio, *t* acciperet.“ Această diferențare a reportat învingere deplină, ceea-ce constată și *Diomedes* (p. 415, 50 K): „at haec particula, cum coniunctio est, per *t* scribitur, cum praepositio est, per *d*“ în consonanță cu alți sistematici (*Probi* instituta artium p. 145, 8. *Cledonius* p. 74, 26 K). Ortografi sunt de acord în privința acésta, și anume *Velius Longus* p. 2225, 22 P. 2230, 37 = p. 2287, 6—12. *Caper de orthographia* p. 2241, 14. *Scaurus* p. 2250, 41 — 2251, 3. comp. *Marius Victorinus* p. 2457, 14. — Era *Charisius*, care de altcum observă această regulă, este neconsecvant, de ôre-ce admite o excepțiune întrun cas spețial (p. 229, 9 K): „ad pro autem *Licinius Calvus* in *P. Vatinius* ambitus reum: ad ita mihi *Iovem deosque immortales velim bene fecisse*, . . . cum certum sit at coniunctionem esse, ad vero praepositionem. εὐφωρότερον tamen est, ut hic per *d* scribatur, ne subsequens *t* littera durio rem sui que similem sonum litterae amplexa dictum faciat immitius.“ Al treilea cuvânt, care a dat ansă la o deosebire între *d* și *t*, a fost *haud haut*. Ambele aceste moduri de scriere aū fost în consonanță cu graiul viu, precum admite *Charisius*, de-și el, ca-și ceilalți gramatici, preferă litera *d* (p. 112, 8 K): „haud . . . *d* littera terminatur. σὺ enim *Gracca* vox *d* littera terminari apud antiquos coepit . . . sed et per *t* scribi sonus vocis admittit.“ De altcum sistematicii sunt decisi. În *instituta artium* ale lui *Probus* se dice (p. 145, 9 K): aut si sine aspiratione scribatur et in *t* litterum exeat,

erit coniunctio; se vero *haud* cum aspiratione scribatur et in *d* litteram exeat, erit adverbium.“ Tot așa formulată se află această observare la *Cledonius* (p. 74, 27 K). — *Marius Victorinus* își formulează o regulă proprieă (p. 2462, 19 P): „*haud* adverbium est negandi et significat idem quod apud Graecos οὐ. sed ab antiquis cum aspiratione, ut alia quoque verba, dictum est, adiecta *d* littera, plerisque verbis adieciabant. *d* tamen litteram conservat, si sequens verbum incipiat a vocali, ut *haud aliter muros* (*Verg. Aen. IX* 65) et *haud* equidem (ib. v. 56). at cum verbum a consonante incipit, *d* perdit, ut *haut dudum* et *haut multum* et *haut placitura* refert (mai vartos „refer“ (*Verg. Aen. XII* 76); et inducit *t*. În fine se hotărîră gramaticii sêu sistematicii și pentru *sed*. *Chiarisius* motivează această formă (p. 112, 5 K): „*sed* particula *d* littera terminanda est. *sedum* enim antiqui pro *sed* ponebant, demptaque novissima parte litteram tamen immutare non potuit usus, sed ut *sat* pro *satis*, ita *sed* pro *sedum* cum suis litteris servavit.“ Tot așa se pronunță și *Scaurus*, admitând ca criteriă pentru ortografia desvoltarea istorică a unui cuvânt (p. 2251, 15 P): *recorrigitur scribendi ratio* „*historia quidem, ut cum sed per novissimam litteram scribimus, quoniam antiqui sedum dixerint et per abscisionem pars remanserit.*“ Și cu tôte acestea forma *sed* contradicea unei reguli aflătoare în vigore, după carea nici-o conjuncțiune să nu se termine în *d*. Această o mărturisese și *Velius Longus*, care întraceea se supune usului (p. 2231, 13 P): „*sed* vero coniunctio, quamvis lege grammaticorum per *t* litteram dicatur, quoniam *d* littera nulla coniunctio terminatur, nescio quomodo tamen obrepsit auribus nostris, ut *d* litteram sonet.“ *Cornutus* recunósce cel puțin faptul, că se scrie și *set*, dar totuși se declară în contra (la *Cassiodorius* p. 2283, 5 P): „*sed* cadit in quaestionem et aliis per *t*, aliis per *d* placet scribi. apud antiquos enim scio *sed* *sedum* fuisse: unde nos duabus litteris novissimis ablatis reliquas litteras salva *d* in usu habemus; quemadmodum, si quaeretur, *sat* qua littera scribi oporteat, duceremus per *t*, quod integrum eius sit *satis.*“

II. D—C, T—C.

Ortografii s'au decis pentru asimilarea lui *d* în *c* în cuvântul *quicquid*, de și au mai fost și alții, cari și-au ridicat

vocea în contra acestei asimilări. Astfel este *Quintilianus* indignat de motivarea formei *quicquid*, usitată pe timpul său, dîcînd (17 § 6): „*frigidiora his alia, ut quicquid e quartam haberet, ne interrogare bis videmur.*“ Tot așa dîce *Caper* de ortografia (p. 2241, 19): „*quicquid in priore syllaba e littera, in secunda d scribendum; quoniam d inter duas voces dividit.*“ Cumcă motivul acesta, adecă că pericolul de a rupe compunerea prin litera *d* a fost determinătoare, se vede afară de cuvintele lui *Quintilianus* și dintrun loc la *Marius Victorinus* (p. 2460, 31 P), care sună: „*quicquam et quicquid et quocquod prima syllaba quotiens habuerit d, id vos praecidite et superponite c. nam cum sint haec composita et confusa, si utramque vocem suis litteris scriptam relinquatis, duas partes orationis separatas relinquetis. quicquam enim ductum est a quicquam.*“ Asimilarea pură o constată și *Papirianus* (la *Cassiodorius* p. 2291, 37 P): „*quicquam in medio per c, non per d scribi debet, in compositione enim plerumque d in c commutatur.*“ Deși *Cassiodorius* citează această numai ca părere alui *Papirianus* (p. 2319, 43 P): „*quicquam in prima syllaba per c scribendum, quod d littera in c litteram commutatur,*“ totuși trebuie să se fi basat el pe următoarele locuri (*Priscianus* I 45 = I p. 35, 1 H): „*d transit in c, ut accidit, quicquam;*“ (II 6 = p. 47, 4): „*in c quoque nulla syllaba superior desinit, nisi sequens quoque a c vel a q incipiat, ut . . . ecquis, quicquam. atque ex hoc quoque ostenditur, eandem vim habere c et q.*“ Cu toate acestea această asimilare suferă o restricțiune fiindcă nu intră în *quidque quodque quodcumque* (*Schneider Lat. Grämm.* I p. 502). *T* și *C* se ivesc una lângă alta în formațiunile *MARC* și *MART*, cari cu privire la afinitatea dintre *t* și *c* sunt a se considera de variațiunii ale aceleiași teme. *Caper* deosebesce două diminutive din această trupină (*de ortografia* p. 2246, 21 P): „*martulus* est sacerdos a Marte, non *marculus.*“ Forma din urmă nu pôte fi trasă la indoelă în însemnarea de „*ciocănel.*“ În escerptele din *Festus* se află notița (p. 125, 13 M): „*marculus deminutivum a marco,*“ nu „*Marco,*“ precum aș susținut unii gramaticiei; căci *Isidorus* constată, că aici este vorba de un ciocan (*orig.* XIX 7 § 2 = IV p. 428 *Arce.*):

„*marcus malleus maior et dictus marcus, quod maior sit ad caedendum et fortior. martellus (marcellus?) mediocris. marculus malleus pusillus.*“

III. Adaugerea sêu cãderea lui T.

Despre adaugerea lui *T* ne aratã Chiarisius o pãrere de tot particularã, care pãrere ne aratã mai mult doctrinarismul sêu decãt vederea sa (p. 44, 3 K): „*omne nomen masculinum, quod per tor syllabam nominativo casu terminatur, feminino per trix finietur nihilque ex numero syllabarum translatum amittet, vel orator oratrix . . . verum observandum est, quod or litteris in ultimo terminata masculina, si per verba nascuntur, una littera in femininum aderescunt, ut venator venatrix, victor victrix, tonsor tonsrix și tonstrix; duabus enim litteris plus efficeret; fossor fossrix, cursor cursrix.* Din contrã sunã un loc din instituta artium ale lui Probus (p. 91, 15 K): „*quaecumque nomina nominativo casu numeri singularis his duabus formis definiuntur, id est victor, tonsor et cetera alia, haec si ex sua specie in genera feminina transeunt, haec eadem nomina in genere feminino sic anomala efficiuntur, ut puta hic victor haec victrix, hic tonsor haec tonstrix.*“ Teoria lui Chiarisius însã a fost pe larg combãtutã de Priscianus (VIII 4 = I p. 371, 5 H): „*incommoditate vero vel inconstantia, quam Graeci ἀσυνωνίαν vocant, deficient quaedam, ut si velimus ab eo quod est cursor et risor feminina facere secundum analogiam mutatione or in rix absonum fit et incongruum naturae litterarum. unde Cicero volens abeo, quod est expulsor, proferre femininum, mutavit s in t et expultrix dixit . . . ab eo quod est tonsor tonstrix fecit femininum addita t et ex eo diminutivum tonstricula, quomodo a nutrix nutricula. et ei per naturam.*“ Cu mult mai clar însã se aflã un comentariu al aceluiași gramatic în așa numitele *partitiones XII versuum Aenedos* 16 (p. 463, 13 K): „*or in rix, mutant es facimus femininum, nisi euphonia, id est sonus, prohibeat, quod evenit in illis quae in sor desinunt, ut pransor cursor tonsor. nemo enim dicit pransrix cursrix tonsrix propter asperitatem pronuntiationis. unde et Terentius tonstrina dixit euphoniae causa addens contra regulam t. sicut enim a doctore doctrina consonantes eas*

habuit, quas suum primitivum, sic debuit etiam tonstrina absque t esse, nisi sonoritas cōgisset. *defenstrix* quoque Cicero in *Timaeo* protulit addita t.“ Despre conștruirea formelor cu **T** a tractat *Corssen* (*Krit. Nachtr.* p. 292). — Despre adaugerea sêu cãderea lui **T** în cuvântul *scriptulum* nu aveaî gramaticii aceeași părere; însã în timpul din urmã al împãrațiilor acestã literã a fost eliminatã de obicei. *Caper*, ce e drept, dice în scrierea sa de *orthographia* (p. 2246, 36 P): „*scriptula* dicendum est, non *scripula*;“ cu tôte acestea însã *Chiarisius* se pronunță astfel (p. 105, 5 K): „*scriptulum*, quod nunc vulgus sine t dicit, *Varro* in *Plutotoryne* dixit. idem in *annali*, *nummum argenteum primum a Servio Tullio dicunt, is IIII scripulis maior fuit quam nunc est.*“ *Caper* a fost preste tot pré-unilateral în tînerea analogiei, precum se vede din observațiunea sa despre cuvântul *lac* (*de orthographia* p. 2241, 11 P): „*monoptoton ut lact: plurimi negant illud nomen muta posse finiri et ideo dicunt lacte esse, non lact aut lac.*“ — *Caper* se alăturã în acestã privință la *Varro*, în contra cãruî mod de scriere sêu formare de trupinã *lact* stabilește *Caesar* regula, cã nici-un cuvânt nu se pôte termina în dōș mute (*Pompei comm.* p. 199, 14 K = *comm. in Donatum ex cod. Par.* 7570 p. 326, 25 K. *Cled.* p. 48, 23 K. comp. *Ritschl Rhein M. f. Phil. N. F.* IV p. 758 f. VII p. 584. 606 = *opusc.* II p. 574 ff.).

Cicero, dupã-cum se vede din citetele altor scriitori latini, dintre carî aci amentim numãl pe *Velius Longus*, care, fiind aplecat a urma pe *Cicero*, se exprimã (p. 2237, 8 P), scriind *posmeridianus*, astfel: „*sequenda est nonnumquam elegantia eruditorum, quod quasdam litteras levitatis causa omiserunt, sicut Cicero . . . , ut verbis ipsius utamur, posmeridianas quoque quadrigas, inquit, libentius dixerim, quam postmeridianas* (*Orator* 17 § 157).

D.

L i c v i d e l e .

Consonantele numite *licvide* (*liquidae consonantes*) s'aũ arãtat de mãl capabile de strãformare decãt celelalte soiuri de consonante. Ele înclinã spre treceri și spre duplicațiunî (*gemi-*

națiunii) chiar și în timpul împăraților, în vreme-ce celelalte consonante nu mai suferă desvoltări, ci numai disolvări. Din cauza acesta gramaticii cei vechi se vedură constrinși a-și ficsa scrierea prin diferite reguli.

I. L.

Asupra literei **L** a făcut deja cercetări *Plinius cel bătrân* după-cum mărturisește *Priscianus* (I. 38=I. p. 29, 8 H). Dela densusul ni s'au mai păstrat încă două reguli, cari sunt menite a regula trecerea lui **l** în **r**. Cea dintâia suna după mărturisirea lui *Chiarisius* (p. 135, 13 K): „*laterale an laterare? ubi Plinius eodem libro VI: „si r littera praecesserit in quacumque syllaba, sequi debet l; ut augurale. contra si l praecesserit, sequi debet r, ut molare“.* quod περί ὀρθογραφίας congruit quaestionibus copulare.“ A doa regulă, seŭ mai bine observațiune, sună (*Chiar.* p. 118, 33 K): „*aqualium an potius aquarium dici debeat, quaerit Plinius Secundus et putat, ut laterale laterarium, scutale scutarium, et manuale sarum, manuarium vas, proin aqualis aquarium dici.“* Față cu afinitatea dintre **l** și **r** a rămas, ca ômenii să alegeă între a scrie sufixul adiectival cu **alis** seŭ cu **aris**, și numai eufonia putea da tonul, de ôre-ce grămădirea mai multor **l** seŭ **r** era neplăcută la auz. *Plinius* a scris și *Parilia*, dacă putem crede lui *Charisius* (p. 126, 1 K), și această formă a fost preferită și de *Marius Victorinus* (p. 2470, 18 P.). Tot pe afinitatea acelor litere (**l** și **r**) se bazează și schimbările, de cari a ne feri ne admoniază *Probus*:

„*supellex non superlex*“ . app. p. 198, 13 K.

„*flagellum non fragellum*“ . „ p. 198, 9 comp. p. 215.

„*terebra non telebra*“ . „ p. 198, 21.

Formei a doua îi corăspunde cuvântul din testamentul nou *φραγέλλιον* (Ioann. II. 15), care-l întrebunțeză și un scholiast al lui *Aristophanes*. Cum-că confundarea lui **l** cu **r** a fost ușoră, se vede dintro admonițiune alui *Probus* în apendice p. 201, 19: „*inter fragrat si flagrat hoc interest, quod fragrat odorem significat, flagrat vero splendorem demonstrat.* — În manuscripte seŭ codici obvine foarte des schimbarea lui **l** cu **r** în acest cuvânt, precum arată acesta esemplele culese de *O. Ribbeck* (*Jahrb. für Philolog.* XXXVIII 1858, p. 191).

Trecerea dintre **N** și **L**, care se făcea în timpul cel vechi

mai ales între trupine grecesci și latinesci, n'a mai alterat scrierea cultă.

De altă parte avură gramaticii cei vechi mare greutate în deosebirea casurilor acelora, unde se admitea *l* simplu și dublu. În unele silabe lungi dela natură nu se stabilise gemațiunea lui *L* așa de tare, încât să nu mai aibă gramaticii multă spargere de cap cu o șovăere volnică chiar și în timpul împăraților. Fiind-că și inscripțiunile și manuscriptele și codicii sunt de opotrivă ne stabile în cazul acesta, precum arată acésta esemplele acelea, cari le-a cules *Corssen* (*Ausspr.* I. 81–83), am trebui să abdicem de tot de o regulă séu ficsare a scrierii, dacă gramaticii nu ne-ar fi dat deslușiri îndestulitoare asupra unor puncte. Din acelea vedem, cum au învățat ei a scrie în școlă și cum înșiși au propus ortografia. *Caper* se exprimă pe scurt (*de orthographia* p. 2241, 36 P.): „*querela, loquela per l simplex.*“ *Terentius Scaurus* adaugă un motiv, care pentru sine nu este de adoptat, dar arată starea ortografiei (p. 2249, 40 P): „*scribendi ratio vitiatur per adiectionem, ut cum querellam per duo l scribunt, cum querulus sit, non querullus.*“ Chiar și *Marius Victorinus* împărtășește acésta doctrină (p. 2463, 26 P 18 G) dîcînd: „*camelus vero et loquela et querela et suadela et, tutela uno l scribenda sunt.*“ Așa-dară în timpul cel bun și decădător al împărăției se scria în școlă *ela* ca corect; dar cum-că usul de tóte zilele admitea și *ella* încă e cunoscut, ceea-ce documentéază *Papirianus* după escerptele lui *Cassiodorius* (p. 2290, 37 P): „*querela apud Latinos per unum l scribebatur, sicut suadela, tutela, candela, corruptela. quamvis usus sibi etiam apud eos vindicaret, ut aliqua in figura diminutivorum per duo l scriberentur, ut capella, fabella, tabella. num autem etiam querella per duo l scribitur*“ (comp. *Schneider Lat. Gramm.* I. p. 414. *O. Ribbeck in Verg. prol.* p. 429). Prin acestea și prin multe alte esemple s'au vădut îndemnați mulți dintre ortografii cei noi să încerce a stabili scrierea cu *ela* în cuvintele citate și altele asemenea; însă fórté mulți scriu cu dublu *l*, mai ales diminutivele, ca: *puella, puellula* etc.

II. M.

Gramatica cea veche de școlă s'a ocupat mai ales cu trecerea lui *M* în *N* înaintea guturalelor *C* și *Q*. și a dentalelor

D, T. În genere esista regula, că **M** înaintea acestor conso-nante trebuie să treacă în **N**, afară dacă numai el se află la finea cuvântului celui dintâiu într-o compozițiune, care nu formeză un întreg absolut necesar, ci se poate scrie și despărțit. Pentru aceea aflăm în vocabule compuse citată ca motiv pentru trecerea lui **M** în **N** înaintea numitelor conso-nante (gutu-rale și dentale) împrejurarea, că litera **M** înfățișează părțile compozițiunii ca cuvinte separate. Așa motivează *Caper* trecerea acesta. (de orthographia p. 2241, 22 P): „*quanquam priori syllaba n habere debet, n n m, ne duas esse voces aliquis ostendat.*“ Tot asemenea *Marius Victorinus* (p. 2462, 32 P, 17 G): „*has voces nonnunquam, nunquam, nunquid, quanquam, unquam saepe recte scriptas relinquitis: aliquando n in m commutatis, non nunquam pro n facitis m. quid igitur in posterum debeat observare attendite. clari in studiis viri, qui aliquid de orthographia scripserunt, omnes fere aiunt, inter m et n litteras mediam vocem, quae non abhoreat ab utraque littera, sed neutram proprie exprimat, tam nobis deesse quam Graecis, cum illi sambyx scribant, nec m exprimere nec n sed haec ambiguitas in his fortasse vocabulis, sicut in ampelo, lycambe; nam in nostris supra dictis non est, quia non inter m et n medium sonat unquam et nonnunquam et similia, sed inter n et g. nam et Graeci, cum scribunt ἄγγελος, ἄγγος, ὄγγος et similia, si syllabam an sequatur syllaba, quae initium habet a g aut a c, convertunt n litteram in g et pro n g scribunt, ut ἄγγελος, ἄγγιστα, ἄγγυρα, cum inter n et g medium sonet vocis productae, non, ut aliis videtur, inter m et n. quoniam in copulatione syllabarum familiarium et nobis habenda ratio est, per n quam m potius scribetis nonnunquam quanquam et similia. nam si inter m et n esset disputatio nobis, quae in aliis quidem verbis, in supradictis autem non est, commodius credo acturos fuisse receptae auctoritatis viros, si hanc potius redderent rationem, ne duae partes orationis, quae iunctae voces confundunt, integre scribantur.*“ (comp. *Beda* p. 2344, 11 P. și exemplele esplicătoare în *Rhein. Mus. für Philol.* XIV. p. 640).

Observarea, că *n* se ivesce înainte de guturale, a făcut'o *Plinius*, și fiind-că se face amintire de ea și la *Priscianus*, o putem considera în înțelegere cu *Caper* și cu *Victorinus* ca predominantore în timpul împărăției. *Priscianus* dize (I. 38—I. p. 29, 18 H): „*num nunciabi et, ut Plinio placet, nunquis, nunquam, anceps pro amceps. am enim praeposito f vel c vel q sequentibus in n mutat m. anfractus, ancisus, anquiro.*“ Litera *n* nu era întrebuințată consecventă în toate cuvintele. Adverbul *nunquam* s'a usitat în toate perioadele desvoltării limbei; chiar în inscripțiunea sepulcrală alui *Lucius Cornelius Scipio*, care muri de tiner, se dize: „*quei nunquam victus est virtutei.*“ *Augustus* a întrebuințat aceeași formă (*Mon. Ancy.* II. 27, III. 14, V. 44); și teoreticîi de mai târziu a documentat'o.

Cu toate acestea sunetul nu era curat, precum mărturisese *Velius Longus* (p. 2236, 48 P): „*ipsa n littera in locum m redit, ut cum dicimus clandestinum, cum ab eo trahatur quod est clam. item sinciput quod est semicaput. sed non ubique obtinendum. nam et nonnunquam plenius per n quam per m enuntiatur (sic). ac cum dico etiamunc, quamvis per m scribam, nescio quomodo tamen exprimare non possum.* Din acest loc alterat rezultă atăta, că graiul viu nu era pe deplin înfățișat prin scriere. În ambele direcțiuni aș mers omeniîi pré-departe, pe deoparte păstrând pe *m* după etimologiă în forme, ca *numquam*, în contra pronunțării mai subțiri, pe de-altă parte schimbând în hatărul pronunțării chiar pe *m* final înaintea guturalei, cu care se începe cuvântul următor, în *n*, s. e. *tan concorde* pentru *tum concorde* (comp. *Corssen Aussprache* I p. 108). În cuvintele, în cari conjuncțiunea *que* a devenit parte integrantă, se păstrează *m* înaintea guturalei, precum: *utrumque, quicumque* etc., care mod de scriere era prevalent în timpul împărătilor.

Tot așa a trecut *m* în *n* și înainte de *D* și *T*, și adecă după o regulă, ce avea valoare în gramatica de școlă și pe care ni-o împărtășese *Priscianus* (I 38 = I p. 29, 16 H): „*m transit in n et maxime d vel c vel t vel q sequentibus, ut tantum tantundem, idem identidem, eorum eorundem.*“ — (I p. 589, 25): „*mutatur enim m in n ante d cuphoniae causa, ut eundem candem, quod in aliis quoque compositis fieri solet propter eandem consonantem, ut quendam quandam, quorundam quarundam, quae tamen possunt et per adiectionem habere extremam syllabam.*“

În contra acestei teorii predominantore s'a ridicat o meșteșugire etimologică reprezentată de *Cornutus* (la *Cassiodorius* p. 2285, 28 P.), care ține pe *m* și acolo, unde nu se mai aude, scriind *quantus tantus, quantitas* după formele-primitive *tam* și *quam*, din cari s'aŭ derivat.

Litera *n* a căzut în multe cazuri de dinaintea unui *s* din cauza sunetului celui slab, precum: *Hercules non Herculens, occasio non occansio*. Tot așa din terminațiunea *onsus*, rămânând *osus*.

Nicolaŭ Pilția,
profesor.

II.

DATE ȘCOLARE.

I. Personalul didactic.

A) La gimnasiu.

1) *Ipolită Ilasievici*, profesor gimn. ord. def. și director, a propus: Istoria naturală în cl. IV. gimn. cu 3 ore, în cl. V. gimn. cu 2 ore, în cl. VI. gimn. cu 2 ore; Geografia în cl. II. gimn. cu 4 ore; la olaltă 11 ore pe săptămână; anii de funcțiune 25.

2) Dr. *Vasilie Glodariu*, profesor gimn. ord. def. a propus: Germâna în cl. III, V, VI. gimn. cu câte 2 ore; Istoria în cl. III. IV și V. gimn. cu câte 3 ore; Româna în cl. III. gimn. cu 3 ore; la olaltă 18 ore pe săptămână; anii de funcțiune 31.

3) *Iónu Popea*, profesor gimn. ord. def., a propus: Româna în cl. I. gimn. cu 5 ore, II. gimn. și V. gimn. cu câte 3 ore, Religiunea în cl. I. II. și III. gimn. cu câte 2 ore; Germâna în cl. II. IV. și VIII. gimn. cu câte 2 ore; la olaltă 23 ore pe săptămână; anii de funcțiune 29.

4) *Panteleimon Dima*, profesor gimn. ord. def., a propus: Matematica în cl. VIII. gimn. cu 2 ore; în cl. VII. gimn. cu 3 ore; în cl. V. gimn. cu 4 ore; Aritmetica în cl. III., II. și I. gimn. cu câte 3 ore; la olaltă 18 ore pe săptămână; anii de funcțiune 28.

5) *Lazar Nastasi*, profesor gimn. ord. def., a propus: Fizica în cl. VIII. gimn. cu 4 ore, în cl. VII. gimn. cu 4 ore; Matematica în cl. VI. gimn. cu 3 ore; Aritmetica în cl. IV. gimn. cu 3 ore; Geometria în cl. II. gimn. cu 3 ore, în cl. III. gimn. cu 2 ore; a suplinit Germâna în cl. IV. reală cu 3 ore; la olaltă 22 ore pe săptămână; anii de funcțiune 23.

6) *Nicolae Pilîia*, profesor gimn. ord. def., a propus: Latina în cl. VIII. gimn. cu 5 ore și în cl. II. gimn. cu 6 ore; Elina în cl. V. și VIII. gimn. cu câte 4 ore; a suplinit Ger-

mâna în cl. VIII. gimn. cu 2 ore; la olaltă 21 ore pe săptămână; anii de funcțiune 16.

7) **Paul Budiu**, profesor gimn. ord. def., a propus: Elina în cl. VI. și VII. gimn. cu câte 4 ore; Latina în cl. VII. gimn. cu 5 ore; Maghiara în cl. II. și VI. gimn. cu câte 3 ore; a suplinit Francesa la gimnasiul superior cu 2 ore; la olaltă 21 ore pe săptămână; anii de funcțiune 14.

8) **Dionisie Făgărășian**, profesor de religiune def., a propus: Religiunea în cl. IV. V. VI. VII. și VIII. gimn. cu câte 2 ore; Geografia în cl. III. gimn. cu 3 ore; Geometria în cl. IV. gimn. cu 2 ore, în cl. I. gimn. cu 3 ore; a suplinit limba Maghiară în cl. V. gimn. cu 3 ore. A ținut exortațiunii în zilele de Duminecă și de sărbători cu elevii dela toate trei institutele; la olaltă 21 ore pe săptămână, afară de exortațiunii. Anii de funcțiune 10.

9) **Vasile Goldiș**, profesor gimn. ord. def., a propus: Latina în cl. I. gimn. cu 6 ore, în cl. VI. gimn. cu 5 ore; Maghiara în cl. VII. și VIII. gimn. cu câte 3 ore, în cl. I. gimn. cu 2 ore; Istoria în cl. VIII. gimn. cu 3 ore; la olaltă 22 ore pe săptămână. Anii de funcțiune 8 (dintre cari 3 la inst. ped. teol. din Caransebeș).

10) **Virgil Onițiu**, profesor ord. def., a propus: Latina în cl. V. gimn. cu 5 ore; în cl. IV. gimn. cu 5 ore; Româna în cl. IV. gimn. cu 3 ore, în cl. VIII. și VII. gimn. cu câte 3 ore; la olaltă 19 ore pe săptămână. Anii de funcțiune 4.

11) Dr. **Iosif Blaga**, profesor prov., a propus: Latina în cl. III. gimn. cu 6 ore; Maghiara în cl. III. și IV. cu câte 3 ore, Geografia în cl. I. gimn. cu 4 ore și Geografia politică în cl. VII. gimn. cu 2 ore; Istoria în cl. VI. gimn. cu 3 ore și Psihologia în cl. VIII. gimn. cu 2 ore; la olaltă 23 ore. A condus societatea de lectură a studenților dela gimnasiu și școla com.

12) **Catedra de limba maghiară** fiind vacantă, s'a suplinit.

B) La școla comercială și reală.

1) **Bartolomeiu Buiuțescu**, paroch și catechet, a propus: Religiunea în cl. I.—IV. reală cu câte 2 ore; în cl. I.—III. com. cu 5 ore; la olaltă 13 ore pe săptămână; anii de funcțiune 27.

2) **Iosif Maxim**, profesor ord. def. și dirigent de studii la școla reală, a propus: Geometria desemnativă în cl. I. și II. reală cu câte 4 ore, în cl. III. și IV. reală cu câte 2 ore, Fizica în cl. III. reală cu 4 ore; la olaltă 16 ore pe săptămână; anii de funcțiune 25.

3) **Dr. Ión Bozocan**, profesor ord. def. a propus: Matematica în cl. III. com. cu 1 oră, în cl. II. com. cu 2 ore, în cl. I. com. cu 3 ore; Franceza în cl. III. și IV. reală cu câte 3 ore; Aritmetica în cl. II. reală cu 4 ore și în cl. IV. reală cu 3 ore; a supliniț Franceza în cl. I. com. cu 2 ore și Germanăna în cl. III. reală cu 3 ore; la olaltă 24 ore pe săptămână; aniț de funcțiune 20 $\frac{1}{2}$.

4) **Ión Socaciu**, profesor ord. def. și dirigent de studiț la școlă comercială, a propus: Economia națională în cl. III. com. cu 3 ore, în cl. II. com. cu 2 ore; Legea com. în cl. III. com. cu 2 ore; Dreptul cambial în cl. II. com. cu 2 ore; Geografia în cl. II. și IV. reală cu câte 3 ore; Istoria în cl. IV. reală cu 2 ore; la olaltă 17 ore pe săptămână; aniț de funcțiune 14.

5) **George Chelariu**, profesor ord. def., a propus: Istoria naturală în cl. I. și II. reală cu câte 2 ore; Fisica în cl. I. com. cu 2 ore; Aritmetica în cl. I. și III. reală cu câte 3 ore; Germanăna în cl. II. și III. com. cu câte 3 ore; a supliniț Germanăna în cl. I. com. cu 3 ore; la olaltă 21 ore pe săptămână; aniț de funcțiune 14.

6) **Andrei Bârseanu**, prof. ord. def., a propus: Istoria în cl. I. II. și III. com. cu câte 2 ore; Geografia în cl. I. și II. com. cu câte 2 ore; Romăna în cl. II. reală cu 4 ore; în cl. IV. reală și III. com. cu câte 2 ore; la olaltă 18 ore pe săptămână; aniț de funcțiune 13.

7) **Ión Pantu**, profesor ord. def., a propus: Aritmetica în cl. III. com. cu 3 ore; Principiț com. și Coresp. în cl. II. com. cu 2 ore; Contabilitatea în cl. II. și III. com. cu câte 3 ore; Aritmetica în cl. II. com. cu 3 ore; Coresp. com. în cl. III. com. cu 2 ore; Romăna în cl. II. com. cu 2 ore; a supliniț Romăna în cl. III. reală cu 2 ore; la olaltă 20 ore pe săptămână; aniț de funcțiune 12.

8) **Arseniu Vlaicu**, profesor ord. def., a propus: Mercologia și Technologia în cl. II. și III. com. cu câte 3 ore; Aritmetica com. în cl. I. com. cu 4 ore; Chimia în cl. I. com. cu 3 ore, în cl. IV. reală cu 2 ore; Principiț com și Coresp. în cl. I. com. cu 4 ore; la olaltă 19 ore; a supliniț Franceza în cl. III. com. cu 3 ore, în cl. II. com. cu 2 ore și Caligrafia în cl. I. com. cu 1 oră; aniț de funcțiune 8.

9) **Nicolae Bogdan**, profesor suplent, a propus: Maghiara în cl. I. și IV. reală și I.—III. com. cu câte 3 ore; Romăna în cl. I. reală cu 4 ore și în cl. VI. gimn. cu 3 ore; la olaltă 22 ore pe săptămână; 1 an de serviciț la școlēle mediț.

10) **Pompiltu Dan**, profesor suplent, a propus: Germanăna în cl. I. reală cu 4 ore și în cl. III. reală cu 3 ore; Geo-

grafia în cl. I. reală cu 3 ore; Istoria în cl. III. reală cu 3 ore; Maghiara în cl. II. și III. reală cu 3 ore; Română în cl. I. com. cu 2 ore; la olaltă 21 ore pe săptămână; 1 an de serviciu.

11) *Catedra de limba franceză și română* la școala reală și comercială, fiind vacantă, s'a suplinit.

Profesori secundari.

1) *Nicolae Popovici*, absolvent de conservatoriu, profesor defn., a propus cântările în toate clasele școlilor medii cu 12 ore pe săptămână. Anii de funcțiune 7.

2) *Petru Roșca*, profesor supl. de gimnastică, a condus exercițiile gimnastice în toate clasele școlilor medii cu 20 ore pe săptămână și a propus Caligrafia în cl. I. și II gimn. cu 2 ore și în cl. I. și II. reală cu 2 ore pe săptămână. 2 ani de funcțiune.

3) *Catadra de desen*, fiind vacantă, s'a suplinit prin d-nii Carol Kootz și Ernst Kühlbrand.

Profesori extraordinari.

La școlarii de confesiunea gr. cat. a propus studiul religiunii Păr. capelan din Tohanul vechiu *George Thomas* în localul institutului în fiecare Vineri dela 1—3 p. m.

Medicul școlilor centrale.

Dr. G. Baiulescu.

Pedeli școlii:

Drăgan Lacea servește de 25 ani.

Ion Iordache, „ „ 8½ ani.

Constantin Pitiș, ajutor de pedel.

2. Materialul parcurs în anul școl. 1893—4.

Clasa I gimnasială.

Prof. de cl. I. *Popca.*

Religiunea, 2 ore: Istoria biblică, testamentul vechiu. Manual Istoria biblică pentru școlile medii. *Prof. I. Popca.*

Latina, 6 ore: Pe baza manualului: „Carte de cetire latină“ pentru cl. I. gimnasială de Perthes-Budiu: declinațiunile, con-

jugările regulate, regulile generale de gen, comparațiunea adiectivelor, formarea adverbilor din adiective, numeralele cardinale și ordinale, adiectivele pronominale, pronumele, prepozițiunile. Pe lună câte 2 compozițiuni. *Prof. V. Goldiș*

Româna, 5 ore: Din partea sintetică a gramaticii s'au tratat toate părțile propozițiunii simple dezvoltate și în legătură cu acestea toate părțile cuvântării, adică partea analitică a gramaticii. S'au învățat mai multe poezii de rost. Pe lună câte 2 compozițiuni. Manuale: Gramatica de N. Pilția și Cartea de citire de I. Popea. *Prof. I. Popea.*

Maghiara, 2 ore: Din manualul de Töpler-Budiu: „Curs de limba maghiară“ s'au tradus deprinderile 1—53 incl. Pe temeiul acestor deprinderi s'a învățat din gramatica limbei maghiare: tonul cuvintelor, declinarea, conjugarea hotărîtă și nehotărîtă (presente, perfect și viitor), *ez, az*, adiectivul ca atribut și ca predicat, substantivul ca atribut și ca predicat, substantivul posesionat, comparațiunea, formarea adverbilor, numeralul, relațiunile posesive, folosirea fermei hotărîte a verbelor, întrebunțarea verbului auxiliar „*van*“. Din „Carte de citire maghiară“ de Putnoky-Crișan s'a citit și reproduce: A világ árvái, A tintás üveg. Igazság és Hamisság, Kijókor kel, aranyat — Krisztus, a ló es a szamar — A kis malac és a farkasok, A szorgalmas fiu, Csak egyszer volt Budán Kuttyavásár, A legerősebb. — Pe lună câte o lucrare scripturistică. *Prof. V. Goldiș.*

Geografia, 4 ore: Noțiunile geografice fundamentale, citirea chartei. Ungaria, Austria și celelalte state din Europa. Manualul de D. Făgărășianu și A. Bârseanu. *Prof. Dr. Ios. Blaga.*

Geometria și desenele geometrice, 3 ore: Puncte, linii; poziția lor reciprocă. Măsurarea distanțelor și operațiunile fundamentale cu distanțe. Unghiuri, arc, sistem radial. Măsurarea și clasificarea unghiurilor și sistemelor radiale; operațiuni cu unghiuri. Descrierea și clasificarea triunghiurilor și poligonelor. Despre cerc. Calcularea suprafeții figurilor plane dreptuniare, a cercului, sectorului și a coronei. Teorema lui Pitagora. Aplicațiuni practice. Manual: Geometria de I. Hossu. *Prof. D. Făgărășianu.*

Aritmetica, 3 ore: Sistemul decadic, scrierea și citirea numerilor romani; cele 4 operațiuni cu numeri întregi și decimali. Divisibilitatea numerilor, aplicarea practicei ital. la sistemul metric. Pe fie-care lună o compozițiune sau un pens. Manual: Mocnik-Isopescul. *Prof. P. Dima.*

Gimnastica, 2 ore.

Caligrafia, 1 oră.

Cântări, 1 oră.

Suma orelor oblig. 28 pe sapt.

Clasa II gimnasială.

Prof. de cl. *Nicolae Pilțea*.

Religiunea, 2 ore: Catechismul bogat creștinesc. Partea II: Despre nădejde, rugăciunea Domnului, fericiri, faptele milosteniei trupesci și duhovnicesci. Partea III: Despre dragostea creștină, legea lui Dumnezeu și poruncile lui Dumnezeu. Prof. *I. Popca*.

Latina, 6 ore: Repetirea formelor regulate, formele și verbele neregulate în legătură cu lectura necesară, memorisarea unor istorioare și fabule, precum și de *versuri hexametrice și pentametrice* după manualul lui *Perthes-Budiu*; apoi *construcțiunea numerelor de orașe, acusatice cu infinitivul și construcțiunea participială atributivă, apositivă și absolută* său *ablativus absolutus*. Câte 2 lucrări pe lună. Prof. *N. Pilțea*.

Româna. 3 ore: Din gramatică: Proposițiunea simplă și dezvoltată cu toate părțile ei. Proposițiunea compusă. Conjugarea verbelor auxiliare și a verbelor regulate. Noțiuni generale despre toate părțile etimologiei române. S'au citit diferite piese în prosă și poezii din cartea de citire. S'au memorisat mai multe bucăți alese poetice și prosaice. La 2 săptămâni câte o lucrare script. Manuale: Gramatica de *N. Pilțea* și Cartea de citire *I. Popca*. Prof. *I. Popca*.

Maghiara, 3 ore: Din Manualul lui *P. Budiu*, prelucrat după *Töpler*, dela Raportul între posesor și posesiune până la Verbele neregulate (pag. 102). S'au luat piesele de citire: *A béka és az ökör. Nem ugyverik a cigányt. Az oroszlán és az egér. Egyszer volt Budán kutyavásár. A pacsirta*. În fiecare lună câte-o lucrare acasă. Prof. *P. Budiu*.

Germâna, 2 ore: Repetirea declinațiunii *tarî, moi* și micste, declinațiunea numerelor proprii, abaterile în gen și în terminațiune, comparațiunea adiectivelor regulate și neregulate, pronumele, numeralele și conjugățiunea activă pe baza lecturii. Manual: Gramatica limbii germane pentru școlile medii inferioare de *Nestor*. Pe lună o lucrare acasă său în școlă Prof. *I. Popca*.

Geografia, 4 ore: Asia, Africa, America și Australia din punct de vedere fizic, topografic, etnografic și politic. Manual: de *D. Făgărășianu* și *A. Bărseanu*. Prof. *Ip. Ilasievici*.

Aritmetica, 3 ore: Repetirea fracțiunilor comune și decimale. multiplicațiunea și divisiunea prescurtată. Raporturi și proporțiuni. Aplicarea proporțiunilor la regula de trei simplă și la calculul intereselor. Practica italiană. Agio. Calculul procentelor. Ridicarea la pătrat și la cub a numerilor decadic și scoterea rădăcinei pătrate și cubice. În fiecare lună o compozițiune. Manual de *Mocnik*. Prof. *P. Dima*.

Geometria și desenul geometric, 3 ore: Repetiția materialului parcurs în clasa precedentă. Figuri simetrice, congruente și similare; principiul lui Pitagora; suprafața poligonelor. Despre cerc, periferia și suprafața coronei și a sectorului. Descrierea și desemnarea corpurilor stereometrice, construcțiunea rețelei corpurilor, suprafața și volumul corpurilor. Construcțiuni geometrice. Manual de I. Hossu. Prof. *L. Nastasi*.

Gimnastica, 2 ore.

Caligrafia, 1 oră.

Cântări, 1 oră. relat. obl.

Suma orelor oblig. 29 pe sept.

Clasa III gimnasială.

Profesorii de clasă: Dr. *Ios. Blaga*.

Religiunea, 2 ore: Mărturisirea ortodoxă P. I. — Prof. *I. Popca*.

Latina, 6 ore: 1) Repetiția materialului gramatical din cl. I și II gimnasială. 2) Din cartea de cetire (II) Perthes-Budiu: partea III, exercițiile la verbele compuse, deponente și neregulate și traducere a unor părți alese din Horațiu. Din Cornelius Nepos: Miltiades, Temistocles, Aristides, Epaminondas Pelopidas și din Q. Curțius Rufus: Tinerețea lui Alesandru cel Mare; pe baza acestei lecturi s'a deslușit istoria geografia și anticități romane și grece. Sintaxa: Partea I. propozițiunea principală: infinitivul, gerundiul, supinul, gerundivul, participiile, participiul relativ și ablativul absolut; predicatul, întregirea predicativă, concordarea cu subiectul. timpurile, folosirea modurilor, subiectul, obiectul drept, nom-și acc. c. infinitiv și determinațiunile de loc. 4) Memorizare din Perthes-Budiu 1—7. La 14 zile câte o lucrare scripturistică. Prof. Dr. *Ios. Blaga*.

Româna, 3 ore: Gramatica sistematică a limbei române: Fonetica, morfologia și sintaxa. — Versificațiunea ritmică în poesia română. Lectură: poesii epice și narațiuni istorice analizate și explicate. Din poesile cetite s'au și memorizat unele. Manuale: N. Pilția: Gramatica limbei române, și V. Onițiu: Carte de cetire pentru cl. III. gimn. Pe lună două compozițiuni. Prof. Dr. *Vasilie Glodariu*.

Maghiara, 3 ore: Continuarea materialului din anul precedent. Verbele neregulate, impersonale și defective. Postpozițiunile simple și compuse. S'a repetat întreaga gramatică. Traducere din maghiara în româna și viceversa și pe baza acestora s'a propus sintaxa limbei. S'au citit și povestit în limba unghurească piese din cartea de cetire maghiară. S'au memorizat

mai multe poezii. Manual: Curs de limbă maghiară de P. Budiu. și Magy. olvasó könyv de Tomor F. és Váradi A. În fiecare lună o lucrare în clasă. Prof. Dr. *I. Blaga*.

Germâna, 2 ore: Verbul; conjugățiunea tare și slabă, conjugățiunea mixtă. Verbele tari, așa-numite „neregulate”. Adverbele, propozițiunile și conjuncțiunile. Manual: de *S. Nestor N. Popescu*. S'au tradus exercițiile ref. din această gramatică. Pe lună o compozițiune. Prof. Dr. *V. Glodariu*.

Istoria, 3 ore: Istoria Ungariei dela ivirea Hunilor până la 1867. Geografia politică a Ungariei, starea culturală și materială și constituțiunea actuală a Ungariei. Raportul cu Austria. Manual: Istoria Ungariei de Mangold-Goldiș. Prof. Dr. *Vasilie Glodariu*.

Geografia, 3 ore: Legile fizicale principale. Principii de geografia matematică și fizică. Manual: Fizica de *D. Făgărășianu* și Geografia de Silvestru Nestor. Prof. *D. Făgărășianu*.

Aritmetica, 3 ore: Raporturi și proporțiuni compuse. Regula de trei compusă; calculul intereselor simplu și compus și aplicarea lui practică. Practica italiană. Calculul termenului mediu, calculul asociațiunii și calculul catenar, despre discount. În fiecare lună o compozițiune. Despre bani. Manual: Mocnik. — Prof. *P. Dima*. CU Cluj / Central University Library Cluj

Geometria, 2 ore: Planimetria constructivă: Construirea liniilor paralele și normale. Operațiunile fundamentale cu linii și unghiuri. Figurile plane dreptliniare; construirea lor pe baza congruenței, similității și simetriei; aplicări practice. Decopiarea, calcularea perimetrului și a suprafeței figurilor plane dreptliniare. Transformarea figurilor plane dreptliniare; construcțiuni și operațiuni. Manual de *I. Hossu*. Prof. *L. Nastasi*.

Gimnastica, 2 ore.

Rel. obl.	{	Cântări , 1 oră.
		Desemnul lib , 2 ore.
		Franceza , 3 ore.

Suma orelor oblig. 29 pe sept.

Clasa IV gimnasială.

Profesor de clasă *V. Onițiu*

Religiunea, 2 ore: Confesiunea ortodoxă a bisericii răsăritului, trad. de Dr. Barbu Constantinescu. Partea II. Despre speranță, rugăciune, rugăciunea Domnului, fericiri și faptele milosteniei trupesci și duhovnicesci. Partea III: Despre iubirea creștină, virtuțile creștine, păcate și poruncile lui Dumnezeu, Prof. *D. Făgărășianu*.

Latina, 5 ore: 1) Gramatică: Repetirea etimologiei din cl. I. și II; repetirea sintaxei din cl. III; predicatul, întregirea predicativă, timpurile, folosirea modurilor, subiectul, obiectul direct, nomin. c. infin. acc. c. infinitivo, determinațiunile de timp, loc și alte împrejurări. 2) Traducere: G. Iulius Caesar de bello Gallico l. I. c. 30—54; Horatius: Fericirea vieții dela țară, Șorecele dela oraș și dela țară, Sgomotul din capitală, Vila sabină. — 3) Versificațiunea metrică: versul modern și antic, cantitatea silabelor, ritmul antic, arsis-thesis, tactele (pedes), colónele ritmice, versurile, versul iambic și dactilic, caesura, diaeresă, pauza, strofele distice. — 4) Antiquități militare în legătură cu Caesar și antiquități priuate: casa romană, deii casei, ai grădinelor și câmpiilor, sclavagiul. — Italia antiqua, topografia Romei. — Manual: Șăinean: Caesar lib. 1. — Perthes-Budiu: Cartea II de cetire. Prof. V. Onițiu.

Româna, 3 ore: Lectură) S'au cetit și analizat în conținut și formă poeziile: Hodja Murad Pașa, Garda Saraiului, Frații Jder, Ana Dómna de V. Alexandrii și Calul țiganului de A. Pann; — Proză: Călugărenii de N. Bălcescu. — Poeziile toate s'au și memorisat. — Teoriă: — Despre limba română, estensiunea ei geografică, dialectele ei, originea și surorile ei, limbile neolatine, despre deosebirea dintre limbă literară și poporană, istoria limbii române, grafia cirilă, civilă și latină, cesțiunea ortografiei. — Lucrare script. una pe lună. — Manual: Carte de cetire de V. Onițiu. — Prof. V. Onițiu.

Maghiara, 3 ore: Elementele sintaxei maghiare. Proposițiunea și sufixarea. Traduceri din maghiara în româna și vice-versa. Convorbire și enararea conținutului în limba maghiară. S'a cetit, analizat și povestit „A tatárjárás“ și mai multe poezii populare maghiare. S'au memorisat mai multe poezii. Manual: Crișan-Putnoky: „Carte de cetire, p. II“. Pe lună o compozițiune. — Prof. Dr. Ios. Blaga.

Germâna, 2 ore: Repetirea formelor regulate, conjugățiunea întregă, verbele tari, reflexive, nepersonale și neregulate, verbele compuse cu particule separabile și neseperabile, adverbele, prepozițiunile și conjuncțiunile pe basa lecturei. Manual: Nestor, gramatica limbii germane pentru școlile medii inferioare — Pe lună o lucrarea acasă seu în școlă. Prof. I. Popca.

Istoria, 3 ore: Istoria evului vechiu până la înființarea imperiului roman prin Augustus. Manual de Vasile Goldiș. Prof. Dr. V. Glodariu.

Algebra, 3 ore: Cele 4 operațiuni fundamentale cu numeri algebrăici întregi și fracționari. Polinomi sistematice și sistemul decadic. Proporțiuni. Ridicarea la pătrat și la cub a binomilor, trinomilor și în genere a polinomilor. Divisibilitatea numerilor. Descompunerea în factori și aplicarea ei la aflarea celei mai

marî măsuri comune și a celui mai mic multiplu comun; raporturi și proporțiuni de Mocnik. Prof. *L. Nastasi*.

Geometria, 2 ore; Repetirea materialului din anii precedenți. Despre cerc. Liniile conice, cycloidele, liniile spirale, cardioidale, conchoidale, liniile șerpuitoare, liniile undulătoare, evolvente. Partea formală din stereometriă, suprafața și volumul corpurilor. Construcțiunile geometrice. Manual de Mocnik și I. Hossu Prof. *D. Făgărășianu*.

Istoria naturală, 3 ore: Cunoștințe elementare din Chimie; descrierea celor mai însemnate minerale după însușirile morfologice, fizice și chimice, și împărțirea lor în 5 grupe; elemente de petrografie și geologie. Manual de Ales. Uilăcanu. Prof. *Ip, Ilasievici*.

Gimnastica, 2 ore.

Rel. obl.	{	Cântări , 1 oră.
		Desemnul lib. , 2 ore.
		Franceza , 3 ore.

Suma orelor oblig. 28 pe săptăm.

Clasa V. gimnasială.

Prof. de cl. *D. Făgărășianu*.

Religiunea, 2 ore: Istoria bisericească universală. Noțiunea, împărțirea și izvoarele istoriei bisericești. Starea religioasă morală a popoarelor înainte de Is. Hs. și pe timpul lui Is. Hs. Grecii, Romanii, Iudeii; factorii, cari au pregătit calea creștinismului la aceste popoare: religiunea, moravurile și statul. Istoria primitivă a bisericii creștine. Is. Hs., mântuitorul lumii. Intemeierea bisericii. Activitatea misionară a apostolilor. Creștinismul între Iudei și păgâni. Organizațiunea bisericii în sec. apost. Viața creștină și disciplina bis. Cultul creștin în sec. apost. Istoria bisericii până la finea evului mediu după perioade. Ist. bis. de Dr. *Ilarion Pușcariu*, Prof. *D. Făgărășianu*.

Latina, 5 ore: Lectură: a) Titus Livius: Ab urbe condita lib. XXI cap. 31—50 b) P. Ovidius: Metamorphoses. Origo mundis (ș. 1—88), Quatuor aetates mundi Gigantes (ș. 88—162). Phaëton (v. 33—368). Memorizare din Ovidius: Origo mundi, quatuor aetates și 85 versuri din Phaëton; c) Anticități romane: mitologia elino-romană, politeismul celor vechi, zei și dețele principale. d) Sintacsa: Determinațiunile. — Prof. *V. Onițiu*.

Elina, 4 ore: Formele regulate toate, formarea timpurilor dela verbele în ω și introducere la verbele în μ după gramatica lui Curtius-Iosif în legătură cu exercițiile necesare de Schenkl-Iosif. Câte o lucrare la lună. *N. Piltia*

Româna, 3 ore: Regulele generale de compozițiune: tema, inventiunea, notiunea, judecata, definițiunea, dispozițiunea. Stilul: puritatea limbii, limba literară, corectitatea, lămurirea și esactitatea, precisiunea, eleganța. originalitatea, naturaleța, sensibilizarea ideilor. Figurile și tropii. Genurile literaturii prozaice: genul narativ și didactic. Lectură: bucăți alese din autorii români. Manual: I. Manliu „Retorica și stilistica“, Pe lună o lucrare. Prof. *I. Popea*.

Maghiara, 3 ore: S'au tradus și analizatü întreg „Toldi“ de I. Arany. S'au memorisat două cânturi. Versificațiunea maghiară. Poesia epică la Maghiari. Biografia poetului. Manual: Toldi de Arany János, edat și comentat de Lehr Albert. Traducerea din limba română în limba maghiară din cartea de cetire de *I. Popea*. Conversațiunii în l. maghiară. Pe lună o lucrare. Prof. *D. Făgărășianu*.

Germâna, 2 ore: S'au tradus mai multe bucăți din germana în româna și din româna în germâna. Unele bucăți germâne s'au memorisat. Manuale de Heinrich și de *I. Popea*. Pe lună o lucrare. Prof. Dr. *V. Glodariu*.

Istoria, 3 ore: Istoria evului vechiü dela August până la apunerea imperiului roman și istoria evului mediu. Manual de *Vasilie Goldiș*. Prof. Dr. *Vasilie Glodariu*.

Algebra, 2 ore: Repetiția fracțiunilor cu numerii algebraici, potențele și rădăcinile cu exponenți întregi pozitiv; ecuațiunile de gradul prim cu una și mai multe necunoscute; progresiunile aritmetice. In fiecare lună o compozițiune. Manualul lui Moenik. Prof. *P. Dima*.

Geometria, 2 ore: Planimetria. Manualul lui Moenik. Prof. *P. Dima*.

Istoria naturală, 2 ore: Morfologia plantelor fanerogame: cunoștințe elementare din biologie, anatomie și fisiologie; sistemul lui Linné în liniamente generale: descrierea fanerogamelor și criptogamelor cu folosirea esemplarelor vii, gruparea lor naturală, distribuțiunea geografică. Manual de Ales. Uilăcanu Prof. *Ip. Ilasivici*.

Gimnastica, 2 ore.

Rel. obl.	{	Cântări , 2 ore.
		Desemnul lib. , 2 ore.
		Franceza , 1 órá.

Suma órelor oblig. 30 pe ssept.

Clasa VI. gimnasială.

Prof. de cl. P. Budiu.

Religiunea, 2 ore: Istoria bisericească medie dela 1054 până la 1453 și istoria nouă dela 1453 până în zilele noastre: Activitatea misionară a bis. ort. Persecutarea bis. ort. Organizarea bisericii ortodoxe. Cultul, disciplina și viața religioasă-morală. Literatura bis. Incercări de reunire pe timpul cruciatelor, sub Michail al VIII Paleologul și în secolul XIV-lea între biserica orientală și occidentală. Unirea făcută la conciliul din Florența. Căderea imperiului bizantin. Starea bis. în Occident. Crescerea puterii papale; incuizițiunea. Invățături nouă introduse în bis. occidentală. Incercări de a reforma biserica, încercări reformativ-particulare. Despre reformațiune: reformațiunea germână, punctele principale din confesiunea lutherană; cauzele răspândirei grabnice a reformațiunii; reformațiunea helvetică, Zwingli, Calvin, biserica anglicană. Fanaticii și ultraistiții reformațiunii; Anabaptiștii, Antitrinitarii, etc. Răspândirea reformațiunii prin statele din Europa. Biserica apusenă. Biserica răsăritenă: atingerea cu reformații și protestanții. Biserica din Rusia, din Turcia, regatul Greciei, din Bucovina etc. Istoria bisericească specială a Românilor din Ungaria și Transilvania. Man. Istoria bis. de Dr. Ilarion Pușcariu. Prof. D. Făgărășianu.

Latina, 5 ore: 1) Viața și activitatea literară a lui Vergilius și a lui Sallustius. 2) Lectură: în semestrul prim s'au citit cărțile II. și IV. întregi din Eneida lui Vergil; în semestrul al doilea s'a citit din „Belloni Iugurthinum“ de Sallustius 1—63. 3. Memorizare: din Vergilius lib. I. ș. 1—10. lib. II: ș. 1—12, 200—226, 624—631., lib. IV. ș. 1—19, 129—139, 173—188 din Iugurtha: cap. 10 și 31. 4) Anticități: Factorii constituției romane. Populus. Comitia: curiata, centuriata tributa. Senatus. Istoria magistraturii romane. Magistratura republicei. 5) Pe lună câte 2 lucrări scripturistice. Prof. Vasilie Goldiș.

Elina, 4 ore: 1) Gramatica: Verbele în ω dela trupina perfectului până la sfârșit, verbele în μ și cele neregulate, er din sintaxă deprinderi după exercițiile de Schenkl-Iosif și după gramaticile de Curtius-Iosif și Curtius-Hartel. 2) Disticha și trimetere iambici memorisate din Lectura de Schenkl. 3) Lectură: Chrestomathia lui Schenkl din Xenophon, Anabasis: α) Pregătiri de război, β) Expedițiunea contra regelui, γ) Lupta dela Kunaxa, δ) Caracterul lui Kyros, ϵ) Înșelăciunea lui Tissaphernes. Pe lună câte 2 pense. Prof. P. Budu.

Româna, 3 ore: Poetica. Partea formală. Din genurile poetice: lirica și epica. S'a tractat special poezia poporană română. S'au citit și analizat poesii epice și lirice, de V. Alecsandri, A.

Mureșianu, M. Eminescu, A. Naum, G. Coșbuc, balade și doine populare din colecțiunea V. Alecsandri și Teodorescu; proză de N. Gane și A. Vlăhuța. Declamațiuni. Pelună o lucrare acasă. — Prof. N. Bogdan.

Maghiara, 3 ore: S'a tradus din studiul lui Beöthy Zsolt despre baladă. S'a tradus și analizat baladele populare și din manualul Magyar balladák edate și explicate de Greguss și Beöthy. De a rostul s'au luat 12 buați. Pe lună un pens. — Prof. P. Budiu.

Germâna, 2 ore: S'au cetit și s'au tradus mai multe piese din cartea de cetire „Heinrich I.⁴”, de asemenea s'au tradus din româna în germâna după cartea de cetire a lui Popea; exerciții sintactice; în fiecare lună s'a lucrat câte o compoziție. — Prof. Dr. Vasile Glodariu.

Istoria, 3 ore) Istoria nouă dela descoperiri până după Revoluțiunea francesă. Manual de T. Ionescu. — Prof. Dr. I. Blaga.

Matematica, 3 ore: Raționalizarea fracțiunilor: potențe și rădăcini cu exponenți negativi și fracționari; numeri imaginari, ecuațiunile cuadractice; ecuațiuni exponențiale; logaritmemele. Din Planimetrie: Relațiunile între cerc și poligonele cordale și tangențiale; periferiile și suprafața cercurilor. Trigonometria. Man. Mocnik. Prof. L. Nastasi. Royal University Library Cluj

Istoria naturală, 2 ore: Anatomia și fiziologia animalelor. Zoologia descriptivă. Manual de S. Ștefănescu. — Prof. Ip. Ilasievici.

Gimnastica, 2 ore:

Rel. obl.	{	Cântări , 2 ore.
		Desemnul lib. , 2 ore.
		Franceza , 1 oră.

Suma orelor obl. 29 pe sept.

Clasa VII. gimnasială.

Prof. de cl. N. Pilția.

Religiunea, 2 ore: Noțiunea și definițiunea dreptului canonic; necesitatea jurisprudenței canonice. Originea și dezvoltarea dreptului canonic. Isvórele și adminiculii dreptului canonic. Noțiunea bisericii; întemeietorul și capul bisericii. Principiile bisericii. Notele caracteristice ale bisericii. Problema bisericii. Conceptul și ființa dogmelor creștine: învățături simbolice, aksiomatice, liturgice și rituali. Despre posturi. Despre misterii: botezul, ungerea cu sf. mir, sf. cuminecătură, pocăința, preoția, căsătoria, sf. maslu. Despre consancuinitate, cuscria de două și de trei nături; afinitatea de botez. Organismul bise-

ricii; elementele organismului bis., vitalitatea și prosperitatea bisericii, constituțiunea și autonomia bisericii; despre colisiune. Elementele personale ale organismului bisericesc: patriarhia, metropoliții etc. Manual: Compendiu de dreptul canonic compus de Andreiș baron de Șaguna. Prof. *D. Făgărășianu*.

Latina, 5 ore: 1. *Lectură*: Marci T. Ciceronis oratio in Catilinam II.; Orationes Philipp. I. și II. c. 1—75; de imp. Cn. Pompeii c. 13—fine; epistulae ad fam. II. 4. III. 2. VII. 5. și 10. XIV. 1. 2. și 4. XV. 4. și 6. ad Att. IV. și 2. 2) *Esercitiu* stilistice din româna în latina după I. Hauler de imp. Cn. Pomp.; viața lui Cicero I—X. 3) *Antichități* de stat: I. Cetatea Roma. II. Italia. III. Provinciile. IV. Desvoltarea constituțiunii romane. — Pe lună 2 lucrări acasă. Prof. *P. Budiu*.

Elina, 4 ore: 1) *Lectură*: a) Heredot. lib. VII. c. 1—140. b) Homer. Odys. XIII. 2) *Antichități* de stat: I. Pelasgi. II. Epoca eroică. III. Sparta. IV. Atena. — Pe lună un pens. Prof. *P. Budiu*.

Româna, 3 ore: Din Poetică: drama, tragedia, comedia și speciile lor. — Rhetorica. — Lectura: Macbeth de Shakespeare trad. de Carp. Năpasta, Scrisoarea perdută și Conul Leonida, de Caragiale; discursul lui Cicero: De imp. Cn. Pompeii. Din poeziile epice și lirice ale lui Virg. Alexandri și prosa lui Negruzzi s'a cetit partea cea mai mare. Pe lună o lucrare acasă. Prof. *V. Onițiu*.

Maghiara, 3 ore: Inceputurile literaturii maghiare. Istoria literaturii maghiare pân' la Bajza József incl. Cetirea și comentarea specimenelor din toți scriitorii percurși. Pe lună o temă. Prof. *V. Goldiș*.

Germâna, 2 ore: S'a repetat scurt sintacsa, s'a tradus din germâna în româna mai multe piese prosaice și poetice din *lecturarul lui Heinrich* tom. II, apoi din româna în germâna din *cartea de cetire I Popca*. Câte 1 lucrare la lună. Prof. *N. Pilția*.

Geografia politică, 2 ore: Momentele istorice de căpetenie, cari au contribuit la schimbarea și desvoltarea referințelor statelor și la făurirea stărilor de astăzi; topografia; produsele; industria și comerțul; etnografia; starea culturală și forma de guvernare și administrațiune a tuturor statelor din Europa, a statelor libere din America și a celor independente din Asia. Posesiunile esterne ale statelor europene. (Manual de A. Deac). Prof. *Dr. Ios. Blaga*.

Matematica, 3 ore: a) Algebra: Ecuațiuni de gradul al II.; progresiuni aritmetice și geometrice și aplicarea acestora la calculul intereseș și al anuităților; însemnătatea grafică a mărimilor imaginare, ecuațiuni diophantice. Solvirea trigonometrică a ecuațiunilor de gradul II. Ecuațiuni de graduri mai

înalte, cari se pot reduce la ecuațiuni cuadratice. *b) Geometria: Stereometria.* Prof. *P. Dima.*

Fisica, 4 ore: Introducere în fisică; mecanica, hidrostatica, aerostatica și o parte din optică. Manual: *Abt-Hosuviciu.* Prof. *L. Nastasi.*

Gimnastica, 2 ore.

Rel. obl.	{	Cântări , 2 ore.
		Desemnul lib. , 2 ore.
		Franceza , 1 ore.

Suma orelor obligate 30 pe săptămână.

Clasa VIII. gimnasială.

Prof. de cl. *V. Goldiș.*

Religiunea, 2 ore: Continuarea dreptului canonic după compediul de dreptul canonic de Andrei baron de Șaguna. Monachismul, mirenii, cântăreții, clericii, catechumenii. Elementele sociale în organismul bisericii. Beneficiile persoanelor bisericesti. Patronatul. Administrarea averilor bisericesti. Raportul dintre biserică și stat. Principiul fundamental al raportului dintre biserică și stat. Deosebirea între biserică și stat după origine, scop și mijloce. Poziția bis. față de stat și vice-versa. Reciprocitatea dintre bis. și stat. Sfera de activitate a bis. și statului. Raportul dintre bis. și stat în imperiul roman, — bizantin. Drepturile concese bisericii. Raportul dintre biserică și stat în statele europene apusene: sistemul evului mediu; reacțiunea provocată prin literatură și reformațiune; galicanismul, teritorialismul, iosefinismul; sistemul nordamerican; principiul separării statului de biserică al lui Frideric cel Mare; statul neconfesional. Poziția papei în regatul italian. Statul modern și biserică, Raportul dintre diferitele confesiuni în Ungaria, legea din 1868. Statutul organic. Prof. *D. Făgărășianu.*

Latina, 5 ore: *C. Taciti annalium liber I. et Q. Horatii Flacii carmina selecta* din cele mai însemnate sisteme de versuri, atque satirae selectae. — *Istoria literaturii latine pe scurt și antiquității romane de stat.* Câte 2 lucrări la lună. Prof. *N. Pilița.*

Elina, 4 ore: *a) Gramatica: Usul prepozițiilor, sintaxa congruenței, a casurilor și a modurilor; b) Lectura: Platonis Socrates de immortalitate animi. Homeri Odysseae liber I. et II.* Câte 1 lucrare la lună. Prof. *N. Pilița.*

Româna, 3 ore: *Istoria literaturii române întregă.* Citire de piese din autorii români din diferite epoci. Pe lună o lucrare acasă. Prof. *V. Onițiu.*

Maghiara, 3 ore: Istoria literaturii maghiare dela anul 1820 până în zilele noastre; cetirea și analisarea literară a pieselor coreșpundătoare. Manual: *A magyar nemzeti irodalom története*, de Dr. Boros Gábor. În fie-care lună câte o lucrare scripturistică. Prof. *V. Goldiș*.

Germâna, 2 ore: Literatura germână; Noțiunea istoriei literaturii germâne, familia limbilor indogermâne. Dialectele limbii germâne. Perioadele literaturii germâne. Urmele cele dintâi de poezie germână. Poezia cavalerescă, erotică și didactica. Martin Luther. Societățile limbistice. Martin Opitz, Klopstock, Wieland, Lessing, Herder, Goethe, Schiller. S'a cetit și tradus Wilhelm Tell de Schiller. S'a tradus din româna în germâna mai multe bucăți din cartea de cetire de Ión Popea. Manual de literatură de Dr. Herman Kluge. În fie-care lună s'a făcut câte o compozițiune în clasă. Prof. *I. Popea*.

Istoria, 3 ore: Istoria pragmatică a Ungariei. Manual: *A magyarok oknyomozó története*, de Mangold Lajos. Prof. *V. Goldiș*.

Matematica, 2 ore: Repetițiunea materialului propus în gimnasiu. Elementele sintacticei, combinațiunii, permutațiunii, principiul binomic: În fiecare lună o compozițiune. Prof. *P. Dima*.

Fisica, 4 ore: Încheierea opticeii, magnetismul, electricitatea, căldura. Manual: *Hossu-Viciu-Abt*. Prof. *L. Nastasi*.

Psichologia, 2 ore: Introducere în știința psihologiei. Obiectul, numele și feliurile ps. Problema, importanța și folosul ps. Metodele și mijlocele în cercetarea fenomenelor psihice. Clasificarea fenomenelor sufletescii după cele 3 stadii, în cari se presintă. Date fiziologice mai importante pentru psihologie. Sistemul nervos cu creurul. Raportul dintre spirit și creer. Influența organismului și a naturii asupra vieții psihice — starea sistemului nervos, temperamentele, generațiunea, etatea, secul, somnul, amețelile, morburile sufletescii, clima, nutrirea etc. — Mișcarea cu condițiunile și feliurile ei — mișcarea voluntară și invol. reflexă și reprezentativă, dezvoltarea graiului omenesc, sonnambulismul. — Sensațiunile, intensitatea, calitatea și tonul lor. Lucrarea sensurilor. — Ideile — producerea, felul și importanța lor. Asocierea, reproducerea, apercipiunea. Memoria și formele ei. Fantasia și formele ei. Iluziunile și halucinațiunile. Inteligența și formele ei. Ideia eului și consciința de sine. Originea sentimentelor și divisiunea lor. Fisiologia sentimentelor. Sentimentele morale. Sentimentele consciinței de sine. Sentimentele simpatiche. Sentimentele religioase. Nisuițele. Boldurile și instinctul. Poftele. Aplecările. Voința. Libertatea voinței. Pasiunile. Caracterul. Manual de Ión Popescu. Prof. Dr. *Ios. Blaga*.

Gimnastica, 2 ore.

Rel. obl. { **Cântări**, 2 ore.
Desemnul lib., 2 ore
Franceza, 1 oră.

Suma orelor oblig. 31 pe săptămână.

Clasa I. reală.

Prof. de cl. *N. Bogdan.*

Religiunea, 2 ore: Catechismul bogat: Despre credință Prof. *B. Baiulescu.*

Româna, 4 ore: Din gramatică: articolul, substantivul, adiectivul, pronumele, numeralul, verbul, adverbul, prepozițiunea, conjuncțiunea și interjecțiunea. Propozițiunea simplă. Deosebirea între propozițiunea simplă și compusă. Cetirea corectă a unor piese alese și reproducerea celor cetite oral și în scris. S'au memorizat câte-va piese poetice și s'au învățat mai multe miteri grecești. Manual: Gramatica lui N. Pilția și cartea de cetire de I. Popoa. La 14 zile o lucrare în clasă. — Prof. *N. Bogdan.*

Maghiara, 3 ore: S'a luat din gramatica limbii maghiare de Töpler (tradusă românesce de P. Budiu) până la § 56. S'au tractat cu deosebire cetirea și pronunțarea corectă a cuvintelor. O compozițiune în clasă pe fie-care lună. — Prof. *N. Bogdan.*

Germâna, 4 ore: Pe baza manualului: Ahn.-Rudinescu: Noua metoda practică de a învăța limba germână. Scrierea și cetirea. Declinarea articolului hotărît și nehotărît a substantivelor de declinațiunea aspră, a celor terminate în *n* cu pluralul în *hn*, a adiectivului cu substantiv și articol, a pronumelor posesive, demonstrative, relative, interogative și personale. Comparațiunea adiectivului. Numerele cardinale și ordinale. Conjugarea verbelor auxiliare a fi și a ave și a verbelor regulate în Indicativul presinte, imperfect, perfect și viitor. S'au tradus 80 de deprinderi din germ. în rom. și din rom. în germ. și s'au făcut exerciții practice de conversațiune. În fiecare lună o compozițiune. Prof. *P. Dan.*

Geografia, 3 ore: Noțiuni generale. Geografia Ungariei și a celorlalte țeri din Europa, după Manualul de D. Făgărășianu și A. Bârseanu, și după Brozik. — Prof. *P. Dan.*

Aritmetica, 3 ore: Sistemul decadic. Cele patru operațiuni cu numerii întregi și fracțiuni vulgare și decimale și vice-versa. Sistemul metric și împărțirea timpului. Manual: Mocnik-Isopescul. — Prof. *G. Chelariu.*

Geometria și desennul geometric, 4 ore: Puncte, linii, unghiuri, triunghiuri, patru-unghiuri și poligone, suprafața poligonelor, construcțiunii grafice. Prof. *Ios. Maxim*.

Istoria naturală, 2 ore: Descrierea intuitivă a celor mai însemnate forme de fructe. Descrierea animalelor sugătoare de casă. Coniferele cele mai comune ale pădurilor noastre. Sugătoarele, ce trăesc împrejurul locuințelor noastre și pe câmp. Animalele de pădure. Descrierea celor mai cunoscute plante din diferitele ordinii. — Prof. *G. Chelariu*.

Gimnastica, 2 ore.

Caligrafia, 1 oră.

Cântări, 1 oră, rel. obl.

Suma orelor oblig. 28 pe săptămână.

Clasa II. reală.

Profesor de clasă *P. Dan*.

Religiunea, 2 ore: Catechismul bogat, despre nădejde și despre dragoste. — Prof. *B. Baiulescu*.

Româna, 4 ore: Repetirea părții formale a gramaticii. Din sintaxă: Propozițiunea simplă curată, simplă dezvoltată, contrasă și compusă prin coordinațiune și prin subordinațiune; felurile propozițiilor subordonate (substantivice, adiectivice și adverbiale de loc, de timp, de mod și de cauză). Cetire de piese alese în versuri și în prosă. Reproducerea verbală sevă în scris a celor cetite. Memorizarea și declamarea mai multor poezii. Manuale: Gramatica lui N. Pilția și Cartea de cetire de I. Popea. În fie-care lună două compoziții în clasă. — Prof. *A. Bârseanu*.

Maghiara, 3 ore: După gramatica Töpler-Budiu s'a repetat materialul din cl. I. S'a tractat: nekem van, verbele potențiale, factitive și forma în — lak — lek, apoi întréga conjugațiune a verbelor aucsiliare vagyon, leszen și a verbelor regulate, și a celor în -ik. S'a tradus 22 de deprinderi din rom. în magh. și viceversa, apoi în sem. II. s'a tradus din cartea de cetire Tomor și Dr. Váradi piesele: a holyag, szalmaszál és a tüzés üzők; a kis malacz és a farkasok; Mátyás király egy tréfája dimpreună cu reproducere liberă românesce și unguresce. S'a tradus și memorizat poesia Hunyadi László. Exerciții practice de conversațiune În fie-care lună câte o compozițiune. Prof. *P. Dan*.

Germâna, 3 ore: După gramatica de Nestor și Popescu s'a luat declinațiunile (aspră, môle și amestecată), numele proprii, substantive streine, defective, genul substantivelor, declinaț. și

cómparațiunea adiectivului, pronumele, numeralele. Din conjugațiune s'a luat verbele auxiliare și regulate. S'a tradus 50 de deprinderi din germ. în rom. și rom. în germ. S'a memorisat Priamus und Achilleus. Exercițiul de conversațiune. În fie-care lună câte o compozițiune. Prof. *P. Dan*.

Geografia, 3 ore: Repetițiunea pe scurt a materialului parcurs în cl. I. Geografia Asiei, Africei, Americii și Australiei. Manual de A. Bârseanu și D. Făgărășianu. — Prof. *I. Socaciu*.

Aritmetica, 4 ore: Repetițiunea materialului din clasa precedentă, înlesniri îndatinate la cele 4 operațiuni. Frațiunile vulgare. Transformarea frațiunilor vulgare în frațiuni decimale și viceversa. Practica veșică (italiană). Multiplicațiunea și divisiunea prescurtată. Regula de trei simplă și calculul intereselor. Manual: Mocnik-Isopescul. Prof. Dr. *Ioan Bozocanu*.

Geometria și desemnul geometric, 4 ore: Principiul lui Pitagora, suprafața poligónelor, periferia și suprafața cercului. Din stereometrie: Corpuri regulate, prisme, piramide, cilindre conuri și glob. Suprafața și volumul corpurilor. Construcțiuni geometrice. — Prof. *Ios. Maxim*.

Istoria naturală, 2 ore: În semestrul I: Zoologia. Paserile, reptilele, amfibiile, pescii, molusele, artropodele și vermi. În semestrul II: Botanica. Compararea de specii de aceeași ordine și caracterisarea ordinelor. Manualul lui Dr. *P. Barcianu*. — Prof. *G. Chelariu*.

Gimnastica, 2 ore.

Caligrafia, 1 oră.

Desemnul lib, 2 ore, rel. obl.

Cântări, 1 oră, rel. obl.

Suma órelor oblig. 28 pe săptămână.

Clasa III. reală.

Profesor de clasă *G. Chelariu*.

Religiunea, 2 ore: Confesiunea ortodoxă partea I-a, despre credință, din manualul de Dr. Constantinescu. — Prof. *B. Băulescu*.

Româna, 2 ore: Sintaxa după manualul lui N. Pilția. S'a cetit piese în prosă și poezie din cartea lui V. Onițiu; s'a memorisat și s'a analizat mai multe poezii. Câteva noțiuni generale din poetică. În fie-care lună o compozițiune seú un pens liber. — Prof. *I. C. Panțu*.

Maghiara, 3 ore: După gramatica Töpler-Budiu s'a repetat materialul din anul precedent. S'a tratat verbele factitive, po-

tențiale, forma în -lak -lek, verbele auxiliare vagyon și leszen, verbele regulate, în -ik și neregulate, suficele și postpozițiunile. S'au tradus 38 de deprinderi din magh. în rom. și viceversa, apoi piesele: a béka és az ökör; nem ugy verik a czigányt; az orozslán és az egér; egyszer volt Budán kutyavásár. În sem. II. din cartea de cetire: Tomor și Dr. Váradi s'au tradus și produs liber în ungurește: a hólyad, a szalmaszál és a tüzes üszök, a gonosz mostoha și a mohácsi vésznap. Exerciții de conversațiune. În fiecare lună câte o compozițiune. Prof. *P. Dan*.

Germăna, 3 ore: După repetiția materialului din clasa precedentă s'au luat verbele neregulate. Sintaxa frazei și traduceri corespunzătoare. Pe lună 1 pens. Manual de Nestor și Popescu. — Prof. Dr. *I. Bozocanu*.

Franceza, 3 ore: Articolul, substantivul, adiectivul, numeralul, pronumele. Verbele auxiliare. Verbele regulate și verbele reflexive de conjugarea I-a, II-a, III-a și IV-a. Manual: I. Fetter. Pe lună un pens. — Prof. Dr. *I. Bozocanu*.

Istoria, 3 ore: Istoria Ungariei din timpurile cele mai vechi până astăzi. Manual: Mangold-Goldis. — Prof. *P. Dan*.

Aritmetica, 3 ore: După repetiția materialului din clasa precedentă s'a parcurs teoria raporturilor compuse și a proporțiilor compuse. Aplicarea acestora la calculul regulii de trei compuse și la determinarea formulelor relative la calculul intereselor simple și al escomptului. Interese compuse. Calculul societății simple și compus. Calculul de alegațiune și catenar. Calcularea efectelor. Baniți noștri și monetele streine. — Prof. *G. Chelariu*.

Geometria și desemnul geometric, 2 ore: Repetiția stereometriei, triunghiuri congruente și similabile. Planimetria constructivă cu privire la figurile mărginite de linii drepte. — Prof. *I. Maxim*.

Fisica, 4 ore: Acele capitule din fizică, care sunt de trebuință pentru a înțelege geografia fizică și matematică. Graviția, cohesiunea și adheziunea. Proprietățile corpurilor solide, fluide și gazoase. Fenomenele căldurii. Reflexiunea și refracțiunea luminei. Fenomenele magnetismului și ale electricității. Cunoștințe elementare din geografia matematică și fizică. Manual. C. Cosovici. — Prof. *Ios. Maxim*.

Gimnastica, 2 ore.

Desemnul lib., 2 ore.

Cântări, 1 oră, rel. obl.

Suma orelor oblig. 29 pe săptămână.

Clasa IV reală.

Prof. de cl. *Dr. I. Bozocanu.*

Religiunea, 2 ore: Confesiunea ortodoxă, despre nădejde și dragoste. — Prof. *B. Bainulescu.*

Româna, 2 ore: Din stilistică: Regulile generale stilistice. Narațiunea, descrițiunea, genul epistolar și diferite acte private și publice. S'a uitat și explicat diferite piese poetice și prozaice din cartea lui Virgil Onițiu. S'a uitat memorizat 4 poezii. Pe lună un pens. — Prof. *A. Bârseanu.*

Maghiara, 3 ore: Repetire generală a formelor gramaticale; s'a pus deosebit pond pe întrebuintarea determinațiunilor. Traducerea bucăților de citire din cartea lui Crișan-Putnoky și reproducerea liberă a acelora în l. maghiară. S'a uitat și reprodus mai multe povestii. La o lună o lucrare script. în clasă. — Prof. *N. Bogdan.*

Germâna, 3 ore: Repetirea pronumelor, numeralelor și a verbelor regulate; verbele neregulate. Traducerea pieselor corespunzătoare din Manualul S. Nestor și N. Popescu. În fiecare lună câte o compoziție. Prof. *Lazar Nastassi.*

Franceza, 3 ore: S'a parcurs partea II-a și III-a din Manualul Fetter. Verbele neregulate. Sintaxa propozițiunei simple și compuse. — Prof. *Dr. I. Bozocanu.*

Istoria, 2 ore: Istoria evului vechiu până la finea răsb. punice. Manual: V. Goldiș. — Prof. *I. Socaciu.*

Geografia, 3 ore: Geografia politică a Europei. — Prof. *I. Socaciu.*

Matematica, 3 ore: Aritmetica și Algebra. După o repede repetire a materialului parcurs în clasa precedentă, s'a luat din calculul algebric cele 4 operațiuni fundamentale cu numeri algebrici întregi și fracționari. Ridicarea la pătrat și la cub a unui binom, precum și scoterea rădăcinilor pătrate și cubice. Descompunerea în factori a expresiunilor algebrice și aplicațiunea ei la aflarea celui mai mic numitor comun. Ecuațiunile de gradul I cu o necunoscută. — Prof. *Dr. I. Bozocanu.*

Geometria și desemnul geometric, 2 ore: Suprafața și volumul corpurilor. Construcțiunea liniilor curbe. Elemente din geometria descriptivă. — Prof. *Ios. Maxim.*

Chemia, 2 ore: Noțiuni generale. Cele mai însemnate corpuri din chimia anorganică. Combinațiunile din partea anorganică. Chimia organică cu felurite combinațiuni. Formule empirice și raționale, isomeria, formarea combinațiunilor organice. S'a folosit manualul de A. Vlaicu. — Prof. *Ars. Vlaicu.*

Gimnastica, 2 ore.

Desemnul lib., 2 ore.

Cântări, 1 oră, rel. obl.

Suma orelor oblig. 29 pe sept.

Clasa I. com.

Prof. de clasă *Arseniū Vlaicu.*

Religiunea, 2 ore: Istoria bisericească de Dr. Ilarion Pușcariu: despre începutul bisericii creștinesc; despre viața și instituțiile creștinilor celor dintâi; despre lățirea creștinătății; despre popoarele cari au primit creștinătatea și despre desbiinarea între biserica de apus și răsărit. — Prof. *B. Bănuțescu.*

Româna, 2 ore: Stilistica: reguli generale stilistice; descripțiunea, narațiunea. Retorica și genurile literare: genul istoric, didactic, disertațiunea, genul oratoric. În legătură cu teoria s'au cetit părți alese din autorii români. În fie-care lună o lucrare acasă. Prof. *P. Dan.*

Maghiara, 3 ore: Formarea cuvintelor. S'a cetit Toldi al lui Arany János întreg și s'a comentat. Cele două cântece dintâi au fost învățate de rost, celelalte reproduse liber în l. maghiară. S'au cetit mai multe bucăți interesante și povesti, cari s'au produs tot în limba maghiară. Din Cartea de cetire Ión Popea s'au tradus mai multe bucăți. Pe baza acestora s'a făcut sintaxa și topică maghiară. Manual; Toldi, scris de Arany János comentat și explicat de Lehr Albert. Prof. *N. Bogdan.*

Germâna, 3 ore: Repetiția formelor gramaticale; cele mai însemnate particularități stilistice, împreunate cu exerciții practice; traducerea unor piese alese din cartea de lectură Schack Bela. S'au memorizat mai multe poezii. S'au făcut deprinderi de conversație și povestire în limba germână după Hebel: „Schatzkästlein des rheinischen Hausfreundes“ În fie-care lună o lucrare în clasă se u acasă. — Prof. *G. Chelariu.*

Franceza, 2 ore: S'au parcurs regulile și verbele neregulate din Grammaire française de Fetter. Exerciții din lecturarea frances al lui Fetter, partea III. Corespondință. — Prof. Dr. *Ioan Bozocanu.*

Matematica, 3 ore: După o radicală repetiție și completare a materialului parcurs în cl. IV reală, s'au parcurs cele 4 operațiuni fundamentale ale calculului algebric cu expresiuni fracționare. Teoria completă a ecuațiunilor de gradul I cu una și mai multe necunoscute. Ecuațiunile de gradul al II-lea. Teoria logaritmilor. Progresiunile aritmetice și geometrice. — Prof. Dr. *I. Bozocanu.*

Aritmetica com., 4 ore: Repetirea celor patru operațiuni cu frângeri decimale și comune. Prescurtări la aceste operațiuni. Raporturile și proporțiile. Regula de trei simplă și compusă, calculul catenar, calculul societății simplu și compus, calculul alegațiunii simplu și compus. Măsura și banii din diferite state, calcularea după curs, calcule simple de mărfuri. Procent la sută, în sută și peste sută. Socotéla intereselor. Prescurtări. Aplicarea acestora la escontări și la cont-corent. (Numere) — Prof. *A. Vlaicu*.

Istoria, 2 ore: Noțiuni din Istoria comercială vechiă și mediă. Primele două perioade din istorie evului nou, cu deosebită privire la istoria comercială. — Prof. *A. Bârscanu*.

Geografia, 2 ore: Prospect general despre uscat și apă relativ la întregul pământ. Geografia oro- și hidrografică a celor 5 continente. Căile de comunicațiune maritime, fluviale și continentale. Porturile mai însemnate. Estinderea geografică a productelor mai însemnate și piețele principale. Statele unite și relațiunile lor comerciale. Manual: Geografia de P. Drăgălina și unele partiți din cartea de Dr. Carl Zehden. — Prof. *A. Bârscanu*.

Principii com. și corespondință, 4 ore: Introdúcere în principi com. Ce este comerțul? Muncă și bunuri, lucruri, drept ca obiect și subiect, legi și legislațiune, proprietate, ereditate, valóre, produțiune, consumațiune, capital, industrie, schimb, bani, credit, comerțiu și comersanți, afaceri com., firmă, asociațiuni și societăți, acțiuni, contracte, tribunale com., mărfuri și măsurí, monede, valută, curs, agio, bani de hârtie, concurs, cambii, hârtii de valóre, datorii de stat, usanze, bănci și transacțiuni de bănci. Diverse documente: cont, facturi, borderourí, contracte, procuri etc. Corespondință: circular, ofertă, informațiuni etc., după manualul: Introdúcere în științele comerciale de Panțu-Vlaicu. — Prof. *A. Vlaicu*.

Fisica, 2 ore: Cele mai însemnate părți din mecanică, căldură, electricitate, magnetism, acustică și optică. Elemente de cosmologie. Manualul lui P. Poni. — Prof. *G. Chelariu*.

Chemia com., 3 ore: O scurtă privire asupra celor percurse în anul trecut, precum și asupra celor mai însemnate elemente și combinațiuni, cu deosebită privire la aplicarea lor în comerțiu și industrie. Noțiuni generale ca introdúcere în Merceologie și Technologie. Chemia comercială și industrială; analise comerciale ilustrate prin dese experimente; Natriul și compusele sale; Kaliul și compusele sale; Alcalimetria și acidimetria; Sarea comună; Fabricațiunea sodet (metodele Leblanc și Solvay); Fabricațiunea sticlei; Mărfurile de porcelan și de lut și fabricațiunea săpunului; Fabricațiunea hârtiei; Produc-

tele alimentare; Pânea și surogatele ei; Carnea, preparatele și produsele analoge; Laptele, brânza, untul și ouăle, precum și preparatele lor. Oțetul. Vinul. — Prof. *A. Vlaicu*.

Gimnastica, 2 ore.

Caligrafia, 1 oră.

Rel. obl. } **Desemnul lib.**, 2 ore.
 } **Cântări**, 2 ore.

Suma orelor oblig. 35 pe săptămână.

Clasa II. com.

Profesor de clasă *I. Socaciu*.

Religiunea, 2 ore: Istoria bisericească de Andreiș baron de Șaguna, partea a II-a, despre creștinarea națiunii române, despre cărțile bisericești în timpurile vechi, despre starea bisericești din Ardeal sub principii Transilvaniei, despre desbinarea bisericești române, despre suferințele bisericești române ortodoxe în secolul al 18-lea și despre biserica rom. gr. or. din Transilvania, Ungaria, Bucovina și din România în secolul al 19-lea. — Prof. *B. Bănuțescu*. *BCU Cluj / Central University Library Cluj*

Româna, 2 ore: Poetica: figurile și tropii, versificațiunea. Poesia lirică, motivul, subiectul, compoziția, stilul și împărțirea poeziilor lirice cu diferite exemple din poezii noștri. Poesia epică și felurile ei, eposul, balada, romanța, novela și romanul cu exemple din literatura noastră și streină. Poesia dramatică; s'a cetit 2 comedii de Caragiale și tragedia Năpasta. În fine poesia didactică. Manual: Poetica lui Manliu-Viciu. În fiecare lună o lucrare acasă. — Prof. *I. C. Pantu*.

Maghiara, 3 ore: Traducerea și reproducerea mai multor piese din cartea de lectură Popea J. Deprindere în corespondințe maghiare în clasă pe tablă. S'a cetit și comentat din cartea lui: Gregus Agos și Beothy Zsolt mai multe balade. Cele populare au fost învățate de rost, din cele artistice încă cele mai importante. Conversație în limba maghiară. S'a cetit și produs bucăți de lectură interesante precum și povești. În fiecare lună odată o lucrare scripturistică. Prof. *N. Bogdan*.

Germâna, 3 ore: Cetire de piese alese din „Schatzkästlein“ de P. Hebel și din cartea de cetire de Schack Bela II. S'a tradus unele piese din româna în germâna și s'a lucrat epistole comerciale după manualul lui Langer. În fiecare lună câte o compozițiune. Prof. *G. Chelariu*.

Franceza, 2 ore: Sintacsa; Eserciții de conversațiune; Corespondință. S'a tradus din Fetter IV Fheil. Prof. *A. Vinicu*.

Matematica, 2 ore: După o repetiție a materialului parcurs în clasa precedentă, s'a parcurs calculul intereselor dela interese, al rentelor și acela al amortisațiunilor. Numeroase aplicațiuni. Prof. Dr. *I. Bozocanu*.

Aritmetica com., 3 ore: Repetiție pe scurt a materialului din anul trecut. Calcularea facturilor indigene și streine cu folosirea cursului și a usaștelor. Conturile corente progresive, retrograde cu numerii roșii și de școlă, cu un fel de procent și cu două feluri. Calcularea aurului și argintului în diferite state. Calcularea monedelor de aur și argint în diferite state. Paritatea monedelor cu privire la valoarea întrînsecă și după curs. Arbitragiul la monede. Manual: R. Kathrein. Prof. *I. C. Panțu*.

Contabilitatea, 3 ore: Despre contabilitate în genere. Registrele principale și auxiliare și întocmirea lor. Două casuri de contabilitate de mai multe luni trecute în registre după „Simpla” și încheiate prin inventar. Două casuri trecute după „Dopia franceză” și încheiate prin inventar și în maestru. Teoria contabilității. Manual: A. Novak. Prof. *I. C. Panțu*.

Istoria, 2 ore: Istoria Ungariei până la Ferdinand II., cu deosebită considerare la fazele culturale și la relațiunile comerciale. Manual: *Istoria pragmatică a Ungariei* de Dr. Fr. Ribáry. Prof. *A. Bârseanu*.

Geografia, 2 ore: Statele europene împreună cu coloniile și posesiunile lor. Manual: *Geografia comercială* de Dr. Carl Zehden. Prof. *A. Bârseanu*.

Principii com. și corespondință, 2 ore: Privire generală asupra corespondinței. Forma și stilul epistolei etc. Epistole în afaceri de mărfuri și raporte com.: oferte, însărcinări și comande, vânzare în comisiune, afaceri à meta, agenți și agenturi. Epistole de admonițiune și reclame. Epistole de expedițiune și în afaceri vamale. Epistole în afaceri de conto-curent și informațiune. Epistole în afaceri cu cambii: oferte, cerere și refusare de credit cambial, restrângerea și retragerea creditului cambial. Trasări și remiteri. Devise. Avisuri. Acceptări, îndosare, domiciliu, protest, copii și duplecate, intervențiune, conturi de întorcere și ritrate, polițe defecte și pierdute. Eserciii practice. Cunoscințe generale cambiale, asigurările și organizarea societăților de asigurare, târgurile și bursele. Vămile, manipulațiunea vamală (la afaceri cu marfă și la expedițiune). Prof. *I. C. Panțu*.

Dreptul cambial, 2 ore: Dreptul cambial ung. cu referință la principiile dreptului camb. germân și român, după manualul de I. Socaciu. Prof. *I. Socaciu*.

Economia națională, 2 ore: Noțiuni fundamentale: economie dezvoltarea vieții economice, felul economiilor, știința economiei naționale și însemnătatea ei, trebuințe, bunuri, utilitate, valoare

și preț, avere, drepturi de avere. Producțiunea, circulațiunea, venitul și împărțirea lui; consumațiunea. În legătură cu acestea: Factorii producțiunii: natura, munca, capitalul și instituțiile sociale. Întreprinderile și formele lor singulare și societare; producțiunea primă, industria și comerțul; sistemele economice, concurența liberă, bani, credit, comunicațiune și transport. Prof. *I. Socaciu*.

Merceologia și Technologia, 3 ore: Noțiuni generale; cele mai însemnate mărfuri din regnul vegetal: cartofii, sfecelele, cichoria, ghimberul, curcuma, orcaneta, garanța, alizarina, scorțișoara, quercitronul, scórțele pentru argăsitorie, argăsitoria, pluta și fabricarea dopurilor, inul, cânepa, bumbacul și alte fibre textile vegetale, lemnele de vâpsitorie roșii și galbine, sumacul (scumpia) ciaiul negru și verde. Analise de mărfuri. Rădăcini și frunze medicinale. Manual: *A. Vlaicu*. Prof. *A. Vlaicu*

Gimnastica, 2 ore.

Rel. obl. } **Desemnul lib.**, 2 ore.
 } **Cântări**, 2 ore.

Suma orelor oblig. 35 pe sapt.

Clasa III. comercială.

Prof. de cl. *I. C. Panțu*.

Religiunea, 1 oră: S'a au predat elementele dreptului canonic; despre biserică; despre jurisdicțiune; despre sinódele ecumenice; despre sinódele locale; despre codicele canónelor; scriitorii canonici; despre fețele bisericesci; despre odórele bisericesci; despre pedepse și statutul organic în toate părțile lui. Prof. *B. Băulescu*.

Româna, 2 ore: Noțiuni de Istoria limbii și literaturii române din timpurile cele mai vechi până în ziua de astăzi. S'a cetit din diferiți autori vechi și noi. Manual: Ist. lit. române de E. Hodoș. În fiecare lună o lucrare scripturistică. Prof. *A. Bârseanu*.

Maghiara, 3 ore: Deprinderi practice în corespondența maghiară. S'a cetit și analizat poezii și bucăți mai însemnate din: Arany, Petöfi, Jokai, Eötvös, Kisfalusi, Károly etc. S'a făcut o scurtă privire asupra literaturii din timpurile cele mai vechi până la 1772; dala 1772 încolo viața și scrierile celor mai însemnați literați, până azi. Manual: Istoria literaturii de Dr. Boros Gábor. Pe fiecare lună câte o lucrare scripturistică. — Prof. *N. Bogdan*.

Germâna, 3 ore: Eserciți în compunerea epistolelor comerciale după manualul lui Langner și cetire de piese alese din

clasicii germani. S'a cetit comedia „Minna von Barnhelm“ de Lessing. Istoria literaturii germane. In fiecare lună câte o compozițiune. Prof. *G. Chelariu*.

Franceza, 3 ore: S'a propus cu deosebire corespondența comercială; traduceri din româna în franceza. Literatura după Deogeot. Prof. *A. Vlaicu*.

Aritmetica com., 3 ore: Repetirea materialului din clasa precedentă. Calcularea efectelor la bursele principale din Europa. Stabilirea cursului și cotele principalelor burse. Arbitragiul la efecte și monede; calculul deviselor la diferite burse. Trageri și remiteri. Netto appoint și arbitrage. Interese compuse, amortisări și rente. Manual: Kathrein și Spitzer. Prof. *I. C. Panțu*.

Contabilitatea și corespondența com., 5 ore: Teoria contabilității, Doppia italiană, Doppia franceză, contabilitatea în afaceri de bancă; noțiuni de contabilitatea industrială și agricolă; contabilitatea de stat: Budget, cartea rubricilor, cassa și încheerea. Teoria inventarului. Un cas de 2 luni, afacere de mărfuri en gros și comisiune, trecut după Doppia italiană, început și încheiat cu inventariu; un cas de 5 luni de contabilitate de bancă, purtat după Doppia franceză; mai multe cazuri singuratiee trecute după celelalte nuanțe de contabilitate. **C o r e s p o n d i n ț ă**: S'a făcut tot felul de epistole aplicate la casurile de Aritmetică și contabilitate lucrate în decursul anului. S'a făcut de asemenea diferite documente referitoare la Contabilitate și Aritmetică. Prof. *I. C. Panțu*.

Merceologia și Technologia, 3 ore: O scurtă privire asupra materiei pertractate în anul trecut; zacharul de napî și de trestie candelul, berea și vinurile; inul, cânepa și alte fibre vegetale și textile; bumbacul; lâna, mătasea; cochenila; keremesul; córnela și ósele; cleiul și gelatina; cele mai însemnate mărfuri din regnul mineral; carbonul, diamantul, petrile scumpe, grafitul, cerusele, anthracitul, cărbunii de pîtră, cockul, brichetele, lignitul și torfa, cărbunii de lemn, cărbunele animal (spodiul); bituminósele solide și moi, asfaltul, petroleul cu tóte derivatele lui, ferul și extracțiunea lui, fabricațiunea oțelului și a fontei. Analise de mărfuri. — Prof. *A. Vlaicu*.

Matematica, 1 oră: După repetirea materialului parcurs în clasele precedente, s'a mai parcurs calculii relativi la amortisațiunea de împrumuturi emise în obligațiuni și losuri; la amortisațiunea de împrumuturi prin anuități variind în progressiuni geometrice și aritmetice și la rentele viagere. — Prof. *Dr. I. Bozocanu*.

Istoria, 2 ore: Istoria mai nouă a Ungariei în legătură cu evenimentele principale din celelalte state până în zilele noastre. — Prof. *A. Bârscanu*.

Legea com, 2 ore: Legea comercială ung. din 1875. în paralelă cu dreptul com. germân și român. Legea pentru meseriî din 1884. Prof. *I. Socaciu*.

Economia națională și știința financiară, 3 ore: După repețirea materialului parcurs în clasa II. com. s'a propus: impositivitate vamale, protecționism și liber schimb, convențiunile comerciale internaționale și tarife vamale, convențiunile consulare, camere comerciale și industriale. Despre bănci. Desvoltarea istorică a băncilor; băncile moderne, felul lor și al operațiunilor lor, băncile de emisiune în Britania, Austro-Ungaria, Germania, Franța și America nordică. Despre asigurățiunile. Din știința financiară: Ființa și scopul științei financiare, istoricul ei pe scurt, economia de stat, despre venitele și cheltuelile statului, despre dare și competențe, despre datoria de stat, în special datoria de stat austro-ungară, datoria de stat proprie a Ungariei. Prof. *I. Socaciu*.

Gimnastica, 2 ore.

*Rel. obl. } **Cântări**, 2 ore.
 } **Desemnul lib.**, 2 ore.

Suma orelor obl. 33 pe sêpt.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Schimbări în planul de învățământ.

La începutul anului școl. 1893—94 s'a introdus la acest gimnasiu pentru limba română un plan nou de învățământ, care a fost aprobat de Ven. Consistoriu archidieceșan din Sibiu prin decisul Nr. 4642 școl. din a. 1893. De aici a rezultat următoarele schimbări:

1. În clasa primă gimn. nu s'a propus limba germană ear pentru limba română s'a întrebuițat 5 ore pe săptămână. În anul următor limba germană se va cassa și în cl. II. gimn.

2. În clasele V., VI., VII., VIII, s'a întrebuițat pentru studiul limbei române câte 1 oră mai mult ca în anul școl. 1892—93.

3. În clasa VI. gimn. s'a redus Algebra și Geometria la 3 ore pe săptămână, ear în clasa VII. gimn. nu s'a mai propus Logica.

N o t a.

a) *Limba franceză* este studiu facultativ pentru școlarii din clasele III—VIII. gimn., érá pentru școlarii din clasele III.—IV. reală și I.—III. comercială este studiu obligat.

b) *Desenul liber* este obligat în școla reală, érá în gimnasiu și în școla comercială este facultativ.

c) *Cântările* se propun la toți școlarii din cl. I.—IV. gimn. și I.—IV. reală, érá școlarii din gimnasiul superior și din școla comercială sunt obligați a lua parte la corul școlastic.

d) *Gimnastica* este obiect obligat pentru toate clasele gimnasiale, reale și comerciale.

3. Lucrări scripturistice din limba maternă.

Clasa V. gimnasială.

1. „Movila lui Burcel“ (reprod. în prosă). 2. Punctele de asemănare și de diferență între învățător și grădinar. 3. „Grozea“ (analiză literară). 4. „Muma lui Ștefan cel mare,“ (analiză literară). 5. „Așchia nu sare departe de tulpină“. 6. „Frații Jderi“ (analiză literară).

Clasa VI. gimnasială.

1. Fundarea Romei. 2. Fondul istoric al poeziei „Dan căpitan de plai“. 3. Caracterul lui Hodja Murad pașa pe basa poeziei „Hodja Murad pașa“. 4. „Ubi patria, ibi bene“. 5. Analiza literară a poeziei „Un resunet“ (A. Mureșianu). 6. „Per asper' ad astra“. 7. Caracterul Didonei pe basa cântului IV. din Virgil. 8. Primăvara (contemplațiune). 9. Poesia noastră populară ca oglindă a caracterului național.

Clasa VII. gimnasială.

1. „Macbeth“, act. I. și III. (conținut și analiză). 2. Macduff (caracterul și pozițiunea lui în acțiunea dramatică din „Macbeth“). 3. În ce consistă tragicul lui Dragomir? (Năpasta de I. L. Caragiale). 4. Dare de sémă despre o piesă dramatică, cetită în feriile de Crăciun. 5. Respice finem, (meditațiune). 6. Comicul în piesa „Conul Leonida față cu reacțiunea“, de I. L. Caragiale. 7. O noapte senină. (Reflecțiuni asupra universului, a măreției și a legilor lui vecinice).

Clasa VIII. gimnazială.

1. Mitul sórelui și al lunei, (stud. lit.). 2. Limba ca cel mai bogat arhiv pentru istoria popórelor, (disertaț.). 3. „Miul Cobiul“ și „Miul Sglobiul“, (studiu de poesiă populară.). 4. Însemnătatea și puterea idealului pentru om, (disertaț.). 5. Raportul dintre istoria și literatura unui popor, (disertaț.). 6. Apa ca motor, (studiu fizical.). 7. Năvălirea Turcilor și urmările ei în orientul Europei, (disertaț.).

Clasa I. comercială.

1. O excursiune pe vârful unui munte. 2. Austro-Un-garia, (descripțiune). 3. Cum vei sémăna, așa vei secera. 4. Descrierea ferilor dintre semestre. (epistolă). 5. La ce ne folosesc ordinea? (în clasă). 6. Stefan cel Mare și Mihail Eroul, (caractere). 7. Órele de diminéța prețuesc aur și argint, (în clasă). 8. Folosul pădurilor.

Clasa II. comercială.

1. Să fim mulțămii cu puțin (disertațiune). 2. Fă bine și nu te teme de nime (disertațiune). 3. „Odă la statua lui Stefan cel mare“ de V. Alexandri, (analisă literară). 4. Lenea e începutul tuturor relelor, (disertație). 5. „Ana Dómna“, poesiă de V. Alexandri, (analisă literară). 6. Însemnătatea porturilor pentru o țéră (disertație din punct de vedere industrial și comercial). 7. Acțiunea din drama „Năpasta“ de I. L. Caragiale, cu deosebită privire la caracterul lui Dragomir. 8. Importanța lecturii pentru un școlar, (disertație).

Clasa III. comercială.

1. Insușirile caracteristice ale țéranului român. 2. Comerțul este propăgătorul cel mai însemnat al culturii omenești. 3. Legătura între comerț și industrie. 4. Relațiunile economice din ținutul Brașovului. (Producțiunea naturală, industria, comerțul). 5. „Voesce și vei puté!“ (disertațiune). 6. Influența slavonă asupra limbii și literaturii române. 7. Însemnătatea aborului în viața modernă.

Dela D-1	N. Densușianu	1	tom	—	fasc.
"	"	I. Brezoianu	1	"	— "
"	"	N. Teclu	—	"	2 "
"	"	I. G. Babeș	2	"	— "
"	"	C. Brediceanu	1	"	— "
"	"	A. Viciu	1	"	— "
"	"	I. Popea	1	"	— "
"	"	G. Dima	1	"	— "

Pentru biblioteca școlărilor s'a cumpărat cărți în preț de 198 fl. 78 cr.

G. Chelariu,
bibliotecar.

B. Colecțiunile.

a) Cabinetul fizical

Starea cabinetului fizical la finea anului școl. 1893—94 a fost de 203 aparate în valoare de 1395 fl. 80 cr. și 2339 mărci 35 fenici.

Lazar Nastasi,
BCU Cluj / Central University Librarian, custode.

b) Cabinetul de istoria naturală.

Cabinetul de istoria naturală s'a înmulțit în decursul anului școlastic cu următoarele obiecte: 1) 105 table de părete pentru învățământul din istoria naturală, și anume 65 pentru zoologie și 40 pentru botanică, toate la oaltă în preț de 126 fl. 2) Goniastraea halicora (coral stelat) ca dar dela dom. I. Bran de Leményi din Brașov.

G. Chelariu,
custode.

c) Cabinetul chemic și colecțiunea merceologică.

Cabinetul chemic constă din 210 flacone cu diferite corpuri și reagenții. Aparatele diferite sunt cuprinse sub 70 de numerî. În anul acesta școl. s'a procurat mai multe chemicali și aparate chimice în valoare de 138 fl.

Cabinetul merceologic și technologic cuprinde un număr mare de probe și mustre de mărfuri aranjate în două dulapuri mari. Sporirea din anul acesta constă din unele mustre și probe dăruite de mai mulți școlari.

Arseniu Vlaicu,
custode.

d) Colecțiunea hartelor istorice și geografice.

La finea anului școlar 189²/₃ școlile noastre medii aveau cu totul 54 de harte istorice și 131 de harte geografice. În decursul an. școl. 189³/₄ această colecțiune s'a sporit cu 15 harte istorice, 1 hartă geografică și 6 tabele ethnografice în preț total 164 fl. 88 cr. Prin urmare colecțiunea hartelor la școlile noastre medii constă la finea anului școl. 189³/₄ din 69 harte istorice, 132 harte geografice și 6 tabele ethnografice.

Vasile Goldiș,
custode.

C. Jurnale și foi periodice.

Pe séma cabinetului de lectură al corpului profesoral și pe séma bibliotecii s'a abonat în decursul anului 189³/₄ următoarele foi:

1. „Convorbiri literare.“ — 2. „Vatra.“ — 3. „Egyetemes közoktatásügyi szemle.“ — 4. „Egyetemes philologiai közlöny.“ — 5. Századok.“ — 6. „Naturwissenschaftliche Rundschau.“ — 7. „Jahrbücher für Nationalökonomie.“ — 8. „Zeitschrift für österreichische Gymnasien.“ — 9. „Zeitschrift für den mathematischen und naturwissenschaftlichen Unterricht.“ — 10. „Zeitschrift für den physikalischen und chemischen Unterricht.“

Din partea onor. Redacțiunii s'a trimis gratuit: 1. „Gazeta Transilvaniei“ din Brașov. — 2. „Telegraful român“ din Sibiu. — 3. „Foaia diecesană“ din Caransebeș. — 4. „Monitorul oficial al României“ din București. — 5. „Spitalul“ din București.

Mulțămită publică.

Direcțiunea școlară exprimă adâncă mulțămită și recunoștință tuturor donatorilor, cari au contribuit la înavuțirea bibliotecii, a colecțiunilor, precum și la sporirea fondului pentru ajutorarea școlărilor săraci și a școlărilor bolnavi dela școlile noastre. Cu această ocaziune direcțiunea îi roagă respectuos, să binevoiescă a păstra și pentru viitor același interes pentru prosperarea școlărilor noastre, și în special apelază la marinitatea demnilor autori români, a autorităților și corporațiunilor științifice, să binevoiescă a dăruia câte un exemplar din opurile d-lor pe séma bibliotecii institutului nostru de creștere și învățământ.

8. Școala elementară capitală

de patru clase ordinare și două paralele pentru copii și cinci clase pentru copile.

a) În clasele de copii și de copile se învață următoarele obiecte: Religionea. — Eserciții intuitive. — Cetirea și scrierea română, maghiară și germană. — Gramatica română. — Gramatica germană. — Gramatica maghiară. — Aritmetica. — Geografia și istoria patriei, constituțiunea statului. — Cunoștințe din istoria naturală și fizică. — Caligrafia. — Desemnul. — Cântările. — Gimnastica. — Grădinăritul.

b) Învățătorii la școala de toate zilele: a) La școala de copii: 1) George Bellissimus, director. — 2. Ión Vătășan. — 3. Ión Dariu. — 4. Candid Mușlea. — 5. Romul Mircea. — 6. Ión Priscu. b) La școala de fetițe: 1) Ión Aron, director. — 2. Nicolau Oancea. — 3. Zosim Butnar. — 4. Iosif Aron. — 5. Nicolau Bârsan.

c) La școala de repetițiune: Romul Mircea la copii și Nicolau Oancea la copile.

d) Grădinăritul l'a propus: Ión Dariu la copii, Nicolae Oancea la copile. — Cântările în cl. III și IV de copii și IV și V de copile le-a propus Nicolae Popovici. — Desemnul liber l'a propus d-l Karl Kootz.

După amândouă elevele claselor II—V au fost instruite în tot felul de lucruri de mână femeescă de dâna Elena véd. G. Russu, învățătoare definitivă.

10. a) Școlarii din șc. medii după clase, calculi și moralitate. *)

Clasa	Numărul școlariilor										La finea anului						
											Calculul		Moralitat.				
	înmatriculați	ordinari	privatiști	ă părăsit școlă	ă murit	esaminați	neesaminați	förte bine	bine	suficient	cu 1 nesuficient	cu 2 nesuficienți	cu mai mulți nesuf.	bună	corăsp. leg. școl.	nu de tot cor. leg. școl.	rea
VIII gimn.	22	22	—	—	—	21	1	11	6	4	—	—	—	21	—	—	—
VII "	24	24	—	1	—	23	—	9	6	7	1	—	—	17	6	—	—
VI "	26	26	—	1	—	25	—	4	10	6	3	—	2	19	6	—	—
V "	36	36	—	1	—	35	—	8	9	4	10	1	3	25	8	2	—
IV "	40	40	—	1	—	39	—	9	7	12	5	2	4	32	5	2	—
III "	43	43	—	1	—	40	2	12	5	12	4	3	4	35	5	—	—
II "	49	49	—	—	—	49	—	10	15	16	4	1	3	33	16	—	—
I "	59	59	—	3	—	56	—	10	13	17	3	1	12	18	38	—	—
S u m a	299	299	—	8	—	288	3	73	71	78	30	8	28	200	84	4	—
IV reală	10	10	—	2	—	8	—	2	1	1	3	—	1	3	5	—	—
III "	33	33	—	2	1	30	—	6	3	6	4	2	9	8	21	1	—
II "	33	33	—	2	—	31	—	8	5	2	10	2	4	18	11	2	—
I "	63	63	—	8	—	55	—	12	9	15	1	1	17	21	18	15	1
S u m a	139	139	—	14	1	124	—	28	18	24	18	5	31	50	55	18	1
III com.	21	21	—	2	—	19	—	9	3	7	—	—	—	17	2	—	—
II "	27	27	—	1	—	26	—	6	7	11	1	1	—	10	14	2	—
I "	36	36	—	1	—	35	—	4	5	7	15	4	—	—	24	11	—
S u m a	84	84	—	4	—	80	—	19	15	25	16	5	—	27	40	13	—

*) Ceii cu 1 nesuf. pot face examen de emendare la începutul anului școl. viitor; cei cu 2 nesuficienți pot face acest examen numai cu concesiunea Venerat. Consistoriu.

c) Școlarii esaminați din școlile medii după etatea lor.

Clasa	Ani împliniți													mai mulți	La o altă	
	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21			
I gimn.	—	2	17	13	15	7	1	1	—	—	—	—	—	—	—	56
II „	—	—	4	9	16	9	5	5	1	—	—	—	—	—	—	49
III „	—	—	—	1	12	6	11	8	2	—	—	—	—	—	—	40
IV „	—	—	—	—	3	4	9	15	6	2	—	—	—	—	—	39
V „	—	—	—	—	—	2	3	13	7	6	4	—	—	—	—	35
VI „	—	—	—	—	—	—	—	4	6	10	4	1	—	—	—	25
VII „	—	—	—	—	—	—	—	—	9	5	8	1	—	—	—	23
VIII „	—	—	—	—	—	—	—	—	3	7	4	5	—	2	—	21
I reală	—	3	4	16	14	15	3	—	—	—	—	—	—	—	—	55
II „	—	—	—	7	10	8	4	2	—	—	—	—	—	—	—	31
III „	—	—	—	1	6	7	6	7	3	—	—	—	—	—	—	30
IV „	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	8
I comerc.	—	—	—	—	—	—	5	8	12	5	3	2	—	—	—	35
II „	—	—	—	—	—	—	2	2	12	6	3	—	—	1	—	26
III „	—	—	—	—	—	—	—	7	3	6	2	1	—	—	—	19

d) Școlarii examinați din școlile medii după locul, de unde sunt.

		Gimnasiu	Școala reală	Școala com.	S u m a
1	Brașov oraș	37	35	20	92
2	Brașov comitat	36	21	13	70
3	Alte comitate	208	55	45	308
4	România.	7	11	2	20
5	Germania	—	1	—	1
6	Austria	—	1	—	1
	S u m a	288	124	80	492

BCU Cluj / Central University Library Cluj

e) Numărul elevilor școlii elementare capitale.

a) In școala de toate zilele.

1. Copii:		2. Copile:	
Clasa IV.	68	Clasa V.	11
" III.	81	" IV.	39
" II a)	58	" III.	47
" II b)	58	" II.	63
" I a)	57	" I.	89
" I b)	61		
	<u>Suma 383</u>		<u>Suma 249</u>

b) In școala de repetițiune.

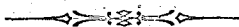
1) Despărț. de copii . . 39 | 2) Despărț. de copile . 27

f) Recapitulațiune.

- Numărul școlărilor înmatriculați la școlile centrale a fost
pro 1893—94.

în gimnasiu	299
„ școlă reală	139
„ „ comercială	84
„ „ primară de copii	383
„ „ „ „ fete	249
„ „ de repetițiune (copii)	39
„ „ „ „ (fete)	27
	<hr/>
	Suma 1220

Așadară față de anul 1892—93 cu 1163 școlari rezultă o
crescere de 57 școlari.

11. Date din cronica școlilor medii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1. Inceperea anului școlastic. După-ce în 31 August v. 1893 s'a făcut esamenul supletorii și de emendare, a urmat în 1—4 Septembrie v. înmatricularea școlărilor. În 7 Septembrie v. s'a împărțit apoi școlărilor planul de ore, ér în 8 Septembrie v. s'a făcut în biserica Sf. Nicolae din Prund chiemarea du-chului st. pentru începerea anului școl. 1893/4.

2. Schimbări în sîmul corpului profesorul. Pentru ocuparea catedrelor, care aũ fost vacante în anul școl. 1892/3, precum și a catedrelor, cari aũ devenit vacante prin abdicarea profesorului *Dr. Valeriu Branisce* și prin mórtea profesorului *Artemie Feneșanu*, s'a publicat de onor. Eforie școlară concurs, în urma căruia s'aũ angajat ca suplenți pe anul școl. 1893/4 următorii candidați de profesură: a) D-l *Nicolae Bogdan*, absolvent de universitatea din Clușiu, pentru Limba maghiară și Limba română, b) D-l *Pompiliu Dan*, absolvent de universitate din Clușiu pentru Limba germână și Geografia, c) D-l *Petru Roșca*, absolvent de teologie și de filosofie, pentru Gimnastică. — În primăvara a. c. profesorul suplent *Dr. I. Blagu* a făcut cu succes esamenul de specialitate la universitatea din Buda-pesta.

3. Festivități școlare și excursiuni. Duminecă în 26 Septembrie v. 1893 s'a ținut cu solemnitatea îndatinată *serbă-*

toria St. Sofii, a patronei școlilor noastre centrale. — După obiceiul din anii trecuți s'a petrecut și în acest an școl. în sala de festivități a școlilor noastre un act de binefacere, împărțindu-se în 24 Decembre 1893 haine la școlarii săraci și anume din partea bisericii St. Nicolae, a Reuniunii femeilor române și a domnei E. Kertsch. — În 6 Septembrie v. s'a făcut *escursiunea de toamnă în Poiană*. — În 27 Octombrie v. a cercetat clasa II. și III. com., sub conducerea dirigentului de studii Ión Socaciu și a profesorului Arseniu Vlaicu, *fabrica de zahar* în Bod, în 13 Noembrie v. *fabricile din Zărnești*, ér în 19 Martie v. *fabrica de bere și de spirt* din Dârstele Brașovului. Ei au fost primiți cu cea mai mare afabilitate, dându-li-se deslușirile de lipsă despre întocmirea și funcționarea numitelor fabrici. În 30 Maiu v. s'a făcut îndatinata *escursiune în Stejeriș*, ear în 19 Iunie v. a făcut *escursiune la Timiș și la Predeal* clasa III. gimn. sub conducerea profesorului Dr. I. Blaga.

4. Parastase și înmormântări. Repăusând în feriile mari profesorul *Artemie Feneșianu*, școlile noastre au participat în 19 August v. la înmormântarea lui cu toți profesorii și școlarii câți se afla în Brașov. Cu această ocaziune profesorul Arseniu Vlaicu a relevat într'o cuvântare pierderea, ce a suferit școla și societatea românească de aici prin mărta demnului profesor, care își câștigase atât iubirea școlarilor și a colegilor, cât și stima tuturor cunoscuților săi. — În ziua de St. Andreiu, adevă în 30 Noembrie 1893, corpul profesoral și învățătoresc, împreună cu tinerimea școlară, au luat parte la parastasul ținut în biserica St. Nicolae din Prund în amintirea marelui Archiepiscop și Metropolit *Andrieu Șaguna*. — Și dintre școlarii noștri a repausat unul în acest an școlastic și anume *Victor Receanu* din clasa III reală. La înmormântarea lui au participat elevii acestor școli dimpreună cu corpul profesoral.

5. Visitațiuni școlare. Domnul consilier reg. ung. și director superior *Iosif Elischer*, a vizitat în decursul anului școl. 1893/4 școlile noastre medii (gimnasiul și școla reală) de două ori, adevă mai întâiu în 18 și 19 Ianuar v. și a doua oră în 30 Aprilie, 1, 2, 3, Maiu v. 1894, asistând la prelegeri în diferitele clase și cercetând de-amăruntul atât localitățile și colecțiunile școlare cât și lucrările scripturistice ale școlarilor. Observările făcute cu ocaziunea acestor visitațiuni Magnificența Sa a binevoit a le împărtăși corpului profesoral în conferința ținută pentru acest scop în 3 Maiu v. 1894.

6. Esamene. a) În 10 Septemvrie v. 1893 s'a ținut cu abiturientul dela școla noastră comercială *Constantin Popescu* esamenul de emendare din Limba română și din Istorie. Esaminatul a corespuns cerințelor legii cu *suficient* și s'a declarat *matur* pentru cariera practică.

b) În 5, 6 și 7 Maiu v. 1894 s'a ținut *esamenul pentru încheierea anului școlastic* cu școlarii din cl. VIII. gimnasială, ear în 13 Maiu v. cu școlarii din cl. III. comercială.

c) *Esamenul scripturistic* al abiturienților dela gimnasiu s'a ținut în 9—14 Maiu v., er al celor dela școla comercială în 16—21 Maiu v. 1894.

d) *Esamenul oral de maturitate la școla comercială* s'a ținut în 25 și 26 Iuniu v. în prezența d-lui *Kakujay Károly*, inspector de școle și comisar al Inaltului Ministeriu de culte și instrucțiune publică, a d-lui *Lázár Gerő* comerciant de aici și comisar al Inalt. Ministeriu de comerciū și a d-lui *Nicolae Strevoiu*, avocat de aici și comisar al Ven. Consistoriu archidieceșan. La acest esamen au fost admiși 16 abiturienți, cari au obținut rezultatul următor: *Ion Brenciu* a corăspuns cerințelor legali cu *forte bine* și s'a declarat *matur*; *George Oranga*, *George Fugaciu*, *Ion Manailă*, *Vasile Osvadă*, *Leontin Pușcariu* și *Cornel Proștean* au corăspuns cerințelor legali cu *bine* și s'au declarat *maturi*; *Constantin Căciulă*, *Ludovic Mazuchi*, *Valeriu Popovici*, *Radu Sulică*, *George Trântor*, *Emil Vințeler* și *Dumitru Voina* au corăspuns cerințelor legali cu *suficient* și s'au declarat *maturi*; doi dintre cei esaminați s'au avisat la emendarea calculilor din câte două studii în Septembrie a. c.

e) *Esamenul oral de maturitate la gimnasiu* s'a ținut în 20 și 21 Iuniu v. sub presiul Prea-Cuvioșiei-Sale părintelui Archimandrit și Vicar archiepiscopesc Dr. *Harion Pușcariu* ca comisar consistorial și în prezența domnului director *Teglás Gábor* ca reprezentant al Inalt. Guvern. La acest esamen s'au prezentat 17 abiturienți, cari au obținut rezultatul următor: *Manase Dina*, *Augustin Leményi*, *Valeriu Moldovan*, *Ion Moșoiu*, *Liviu Pandrea*, *George Purecel* și *Iosif Scoopul* s'au declarat *maturi* cu *forte bine*; *Clemente Grama*, *Nicolae Ionescu*, *Constantin Manca*, *Dumitru Mureșian*, *Ariton Pralea* și *Ion Urs* s'au declarat *maturi* cu *bine*; *Rubin Pațița* și *Petru Popescu* s'au declarat *maturi* cu *suficient*; doi dintre cei esaminați s'au avisat la emendarea calculului din câte un studiu în Septembrie a. c.

f) *Esamenele publice ale școlilor primare de copii și de copile* s'au ținut în 15 și 16 Iuniu v., eră Duminecă în 19 Iuniu v. s'au cetit clasificățiunile și s'au împărțit premii la elevii și elevele acestor școli.

g) *Esamenele publice ale școlilor medii* (afară de cl. VIII. gimn. și III. com.) s'au ținut în 23, 24 și 25 Iuniu v., eră cetirea clasificățiunilor și împărțirea premiilor au urmat Duminecă în 26 Iuniu v.

Implinirea datoriņelor creștinescī.

În ȃilele de Duminecā și la sērbātorile împērātescī se adunā la 8 ore dimineța toți școlariī dela acest institut și dupā exortāția îndatinatā merg la 9 ore însoțiți de catechet și de doi profesori la bisericā. Peste ērnā școlariī nu sunt duși la bisericā, ci asistā numai la exortāția. — De douē ori pe an, în postul Crāciunului și în postul Pascilor, se mărturisesc și se cuminecā toți școlariī de confesiunea ort. or. și gr. cat.

12. Insciiņare.

Anul școlar 1894—95 se va începe cu 1-a Septembrie 1894 st. v. Părințiī, cari doresc a da pe copii lor la aceste școle, sunt poftiți a se presenta cu fiī sēu cu ficele lor în cancelaria Direcțiunei în ȃilele de 1, 2 și 3 Septembrie v. pentru înmatriculare. În ȃiua întēiu se vor înscrie școlariī din orașul Brașov, în ȃiua următoare cei din comitatul Brașovului, ér în ȃiua a treia se vor înscrie ceilalți școlari. — Școlariī, cari se înmatriculezā pentru prima orā la școlele nōstre medii, vor produce testimoniu școlastic, de botez, de vaccinare (altoire) și revaccinare. În 31 August st. v. dela 8—12 ore a. m. și dela 2—5 ore p. m. se vor ține esamenele supletorii și de emendare. Cei-ce s'ar presenta mai târđiū, aū sē petițiōneze la Direcțiune, dovedind cu atestat valabil cauza întârđierei.

Didactrul, care se va depune numai decāt la înmatriculare, este pentru gr. or. și gr. cat. de 7 fl. 30 cr. pentru gimn. inf. și școla realā, ér pentru gimn. sup. și școla comercialā 11 fl. 50 cr. v. a.; pentru cei de alte confesiuni împātrit.

Cei-ce se înmatriculezā pentru prima datā la aceste școle, plătesc odatā pentru totdeuna 2 fl. v. a. ca taxā de primire.

De didactru se scutesc cei lipsiți de mijlōce sub anumite condițiuni, care se pot afla dela Direcțiune.

Toți școlariī pot fi supuși la examen de primire conform normativelor esistente.

Clasificațiunea școlarilor din școlile medii la finea an. școl. 1893—94.

A) Gimnasiul.

Clasa I. gimnasială.

N u m e l e	Locul născerei	religiunea	calculul general
1. Borcoman Zach.	Ștena	gr. or.	suficient
2. Bogdan Aurel	Brașov	" "	nesufic. (2)
3. Bude Octaviu	Zărnești	" "	forte bine
4. Buta Ión	Jiber	" "	suficientă
5. Bârsan Dumitru	Turcheș	" "	nesuficientă
6. Bârsan Alexan.	Corbi	" "	suficientă
7. Bârsan Vicențiu	Șinca veche	gr. cat.	nesuficient
8. Cioflec Constan.	Ărpătac	gr. or.	bine
9. Cocan Ión	Mândra	" "	suficient
10. Danielopol Nic.	București	" "	forte bine
11. Dăian Mihail	Sâmgătín	" "	suficient
12. Dogar Pompiliu	Satulung	" "	bine
13. Debu Vasile	Șercăița	" "	suficient
14. Drăguș George	Satulung	" "	forte bine
15. Dogar George	Brașov	" "	suficientă
16. Davidescu Arsen.	"	" "	nesuficient
17. Dadarlat Ión	București	" "	suficient
18. Fulea Dionisiu	Hêghig	" "	nesufic. (1)
19. Glăjar Vasile	Bod	" "	forte bine
20. Gavrilescu Nic.	Cața	" "	nesuficient
21. Garoiu George	Zărnești	" "	nesufic. (1)
22. Gămulea Ión.	Brașov	" "	nesuficient
23. Gurgău Ión	Satulung	" "	suficient
24. Grecén Dumitru	Mărtănuș	" "	forte bine
25. Ghirdă Eugen	Dăișóra	" "	bine

N u m e l e	Locul naşterii	religiunea	calculul general
26 Ghircoiaş Octav.	Bucium	gr. cat.	nesuficient
27 Hiescu George	Braşov	gr. or.	nesuficient
28 Ionescu Valeriu	Jaz	" "	bine
29 Langa Valeriu	Comăna infer.	" "	suficientă
30 Moldovenescu Mir.	Tohanul nou	" "	bine
31 Neguţ Vasile	Braşov	" "	bine
32 Nicóra Mateiu	Rucăr	gr. or.	förte bine
33 Negrea Mateiu	Pojorta	gr. cat.	nesuficient
34 Olariu George	Lisneu	gr. or.	nesuficient
35 Ōncea Aurel	Braşov	" "	suficient
36 Oltean Nicolae	Braşov	" "	suficient
37 Plotogea Ilariu	Tohanul nou	" "	suficient
38 Popa Traian	Şinca nouă	" "	bine
39 Pop Tămas	Vad	gr. cat.	nesuficient
40 Popişter George	Feldióra	gr. or.	förte bine
41 Popescu Eugen	Mateiaş	" "	förte bine
42 Pop Caius	Braşov	" "	bine
43 Pop Iosif	Comăna infer.	" "	nesuficient
44 Pop Corneliu	Comăna infer.	" "	bine
45 Popovici Iosif	Săngiorgiu	" "	suficient
46 Pralea Victor	Breaza	" "	bine
47 Pręda Dumitru	Braşov	" "	suficient
48 Răduleş Mateiu	Berivoii mari	" "	suficient
49 Stoica George	Veneţia infer.	gr. cat.	suficient
50 Socol Petru	Berivoii mari	gr. or.	bine
51 Stănescu Mihail	Braşov	" "	förte bine
52 Stinghe Radu	Braşov	" "	nesufic. (1)
53 Şolca George	Felmer	" "	nesuficient
54 Tănăsescu Ión	Tohanul nou	" "	bine
55 Vas George	Voila	" "	bine
56 Voina Constantin	Braşov	" "	förte bine

Clasa II. gimnazială.

1 Bărăscu George	Lupşa	gr. or.	bine
2 Bărsan Moise	Beclén	gr. or.	nesuficient
3 Borcoman George	Cohalm	gr. cat.	suficient
4 Bude Virgil	Zărnesci	gr. or.	bine
5 Budiu Ión	Lipova	" "	nesufic. (1)
6 Caşaş George	Vălcele (Elöp.)	" "	suficient
7 Cernea Octavian	Cincu-mare	gr. cat.	suficient

N u m e l e	Locul născerei	religiunea	calculul general
8 Cocan Ilariu	Mândra	gr. or.	nesuficient
9 Constantin Nic.	Braşov	" "	nesufic. (1)
10 Doboliţă Acsente	Hérseni	" "	bine
11 Fétu Ión	Comăna-infer.	gr. cat.	fóрте bine
12 Frâncu Ión	Comăna-super.	gr. or.	suficient
13 Furtună Nicolau	Covasna	" "	suficient
14 Gavét Constantin	Satu-lung	" "	suficient
15 Gávruş Ión	"	" "	fóрте bine
16 Golea George	"	" "	suficient
17 Grancea Ión	Veneţia-infer.	gr. cat.	suficient
18 Iarca Traian	Turcheş (Săcele)	gr. or.	bine
19 Kraushaar Adolf.	Bucuresci (R.)	rel. mos.	nesufic. (1)
20 Lancea Nicolau	Comăna-inf.	gr. or.	fóрте bine
21 Langa Corneliu	Comăna-inf.	" "	bine
22 Mangra Dumitru	Sabolciu	" "	bine
23 Minea Ilie	Turcheş	" "	fóрте bine
24 Mitter Ión	Cernecea	" "	suficient
25 Moga Constantin	Vălcele (Elópat).	" "	fóрте bine
26 Moldovan Iovian	Şinca-veche	gr. cat.	bine
27 Moldovan Vasile	Turda	gr. or.	nesuficient
28 Morariu Ión	Ştena	" "	bine
29 Navrea George	Braşov	" "	bine
30 Nicola Andreiu	Vidra-infer.	" "	suficient
31 Nistor, Aurel	Arpătac	" "	bine
32 Oana Zenovie	Păreşu	" "	suficient
33 Orghidan Nicolau	Braşov	" "	bine
34 Păserariu Nicolau	Vad	gr. cat.	fóрте bine
35 Petru Mihaiu	Doboli	gr. or.	nesufic. (2)
36 Popa George iun.	Satu-lung	" "	bine
37 Popa George sen.	Lisa	" "	fóрте bine
38 Popa Nicolae.	Ţinţari	" "	suficient
39 Raicu Victor	Cohalm	gr. cat.	bine
40 Reit Emilian	Pórtă (Bran).	gr. or.	suficient
41 Roşculeţ Nicolae	Satu-lung	" "	suficient
42 Sfetcovici Spirea	Giurgiu (Rom.)	" "	suficient
43 Şică Dumitru	Paloş	" "	bine
44 Stoica Aurel	Veneţia-infer.	" "	nesufic. (1)
44 Stoica George	" "	" "	suficient
46 Stoica Victor	" "	" "	bine
47 Suciú Traian	Bogata	" "	fóрте bine
48 Taflan George	Mândra	" "	fóрте bine
49 Voina Vasile	Braşov	" "	fóрте bine

Clasa III. gimnazială.

Numere	Locul nașterii	religiunea	calculul general
1 Balca Ión	Bran	gr. or.	suficient
2 Balcășu Iacob	Vlădeni	" "	bine
3 Banciu Vladimir	Satulung	" "	fórté bine
4 Bărbat Nicolae	Șercăița	" "	nesuficient
6 Bartolomeiu Sim.	Dolova	" "	suficient
6 Beleuța Ilie	Mândra	" "	fórté bine
7 Boieriu Traian	Telechi-Recea	gr. cat.	fórté bine
8 Bogolea David	Lisnău	gr. or.	bine
9 Boambën Ión	Brașov	" "	bine
10 Căldărea Nicolae	Zărnești	" "	fórté bine
11 Cațaveiu Damasc.	Lisa	" "	nesufic. (1)
12 Cocis George	Retișdorf	" "	nesuficient
13 Coman Ión	Vama-Buzăului	" "	nesufic. (2)
14 Curcubătă Iord.	Vlădeni	" "	fórté bine
15 Dan Ión	Mândra	" "	suficient
16 Demian Ión	Brețcu	" "	suficient
17 Drăguș Ión	Satulung	" "	suficient
18 Enciu Ilariu	Telina	" "	suficient
19 Filipu Adrian	Lugașul de jos	" "	suficient
20 Furnică Nicolae	Brașov	" "	nesufic. (2)
11 Ganea George	Lisa	" "	bine
22 Garoiu Ión	Zărnești	" "	fórté bine
23 Garoiu Nicolae	"	" "	suficient
24 Herseni George	Hărseni	" "	nesufic. (1)
25 Iacobu Ión	Heghig	" "	bine
26 Lupșan Ión	Brașov	" "	suficient
27 Nemeșiu Iuliu	Brașov	" "	suficient
28 Odor Nicolae	Turcheșiu	" "	nesufic. (1)
29 Pop Laurențiu	Comăna inf.	gr. cat.	nesufic. (1)
30 Potcova Ciprian	Vlădeni	gr. or.	fórté bine
31 Purece Dumitru	Budila	" "	suficient
32 Roșca Sofronie	Ungra	" "	fórté bine
33 Șenchea Emiliu	Zărnești	" "	nesufic. (2)
34 Sorescu Mircea	Brașov	" "	fórté bine
35 Stelea Galaction	Voivodeni	" "	suficient
36 Stoica Dionisie	Rotbav	" "	fórté bine
37 Tocit George	Purcăreni	" "	fórté bine
38 Tulbure George	Hălmeag	" "	fórté bine
39 Tuțurea Nicolae	Beclean	" "	nesufic. (1)
40 Zernovean Vasile	Brașov	" "	nesufic. (1)

Clasa IV. gimnazială.

N u m e l e	Locul naşterii	religiunea	calculul general
1. Balea Moise	Cârpeniş	gr. or.	suficient
2 Bârsan Iosif	Şinca vechiă	gr. cat.	nesufic. (1)
3 Bogdan Alecsan	Braşov	gr. or.	fôrte bine
4 Buzea Nicolae	Cohalm	" "	suficient
5 Comanescu Aurel	Ghimbav	" "	suficient
6 Comaniciu Ión	Veneţia infer.	" "	fôrte bine
7 Comaniciu Nicolae	Veneţia infer.	" "	suficient
8 Comşa Alexandru	Mândră	" "	suficient
9 Dumitrescu Ión	Ticuşul rom.	" "	suficient
10 Enescu Moise	Şimon (Bran)	" "	fôrte bine
11 Eremia Alexe	Bacsifalu	" "	nesuficient
12 Ganea Galaction	Pojorta	gr. cat.	suficient
13 Gonţea Ilariu	Şimon (Bran)	gr. or.	fôrte bine
14 Jurca Constantin	Boroş-Şebiş	" "	fôrte bine
15 Lazea Ilie	Netotu	gr. cat.	fôrte bine
16 Leucută Simion	Kislaka	gr. or.	suficient
17 Marcea Dumitru	Braşov	" "	nesufic. (1)
18 Merchesan Iosif	Feldioră	" "	fôrte bine
19 Nastea George	Şinca nouă	" "	suficient
20 Negrea Acsente	Pojorta	gr. cat.	fôrte bine
21 Popa Alecsandru	Lissa	gr. or.	nesufic. (2)
22 Popa Septimiu	Veneţia sup.	" "	nesuficient
23 Popea Ión	Satu lung	" "	fôrte bine
24 Pop George iun.	Braşov	" "	suficient
25 Pop George sen.	Comăna infer.	" "	suficient
26 Pop Gherasim	Mărgineni	" "	suficient
27 Popa-Radu Oct.	Sibiu	gr. cat.	nesuficient
28 Patean Uroş	Nădlac	gr. or.	nesufic. (2)
29 Purcheria Alexan.	Borduşaniî mari	" "	nesufic. (1)
30 Rimbeţ Nicolae	Voivodeniî micî	" "	bine
31 Runcean Vasile	Măgură (Bran)	" "	bine
32 Sglimbea Emilian	Cuciulata	" "	bine
33 Sicoe Constantin	Cârpeniş	" "	bine
34 Stoica Nicolae	Veneţia infer.	" "	bine
35 Stoica Victor	Veneţia infer.	" "	nesufic. (1)
36 Vas George	Arpaşul infer.	gr. cat.	bine
37 Vetrice Varnava	Cuciulata	gr. or.	bine
38 Voina George	Dârste	" "	nesufic. (1)
39 Zahăria Bart.	Ludişor.	" "	nesuficient.

Clasa V. gimnazială.

N u m e l e	Locul născerei	religiunea	calculul general
1 Băeșan Alesandru	Bucium Isbita	gr. or.	suficient
2 Bărsan Zaharia	Sân-Petru	" "	suficient
3 Burlea George	Hurez	" "	bine
4 Cibian Nicolae	Techereu	" "	suficient
5 Cioban Vergiliu	Roșia montană	" "	nesufic. (1)
6 Comanescu Iosif	Ghimbav	" "	nesufic. (1)
7 Hêrtogă Ieronim	Noul săsesc	" "	nesufic. (1)
8 Kertsch-Pen. Chr.	Ploesci (Rom.)	" "	nesufic. (1)
9 Lenger Ión	Lighet	" "	nesufic. (1)
10 Ludu Andreiu	Beclean	" "	fôrte bine
11 Lula Petru	Turdas	" "	nesufic. (1)
12 Macaveiu Ión	Bucium-Seasa	gr. cat.	bine
13 Mănecută Ilie	Poiana-Mărului	gr. or.	suficient
14 Maniu Aureliu	Vintul inf.	" "	nesufic. (1)
15 Meșter Vasile	Iood	gr. cat.	fôrte bine
16 Mețian Aron	Zernesci	gr. or.	fôrte bine
17 Mețian Traian	"	" "	nesufic. (1)
18 Minea Ión	Turcheș	" "	fôrte bine
19 Moga Aurel	Vâlcele	" "	bine
20 Naneș George	Voivodeniș micî	" "	fôrte bine
21 Opreș Octavian	Ucea inferioară	" "	bine
22 Panciovan Corn.	Heuerdorf	" "	nesufic. (2)
23 Popoviciu Mihaiu	Brașov	" "	bine
24 Popoviciu Zenobie	Săsăuș	" "	bine
25 Pușcariu Victor	Sohodol	" "	fôrte bine
26 Răduleț Vasile	Berivoiș mari	" "	nesufic. (1)
27 Roșca Teofil	Ungra	" "	bine
28 Sglimbea Octav.	Cuciulata	" "	bine
29 Socol Aureliu	Bandul de Câmp.	gr. cat.	bine
30 Stanca Sebastian	Petroșeni	gr. or.	nesuficient
31 Stoica Emilian	Săsăuș	" "	fôrte bine
32 Tămaș Nicolae	Voivodeniș micî	" "	fôrte bine
33 Tipeiu Bartolomei	Zernesci	" "	nesufic. (1)
34 Zaslo Partenie	Seleuș	" "	nesuficient
35 Zernovean Dumit.	Brașov.	" "	nesuficient

Clasa VI. gimnazială.

1 Bărbucénu Stefan	Brașov	gr. or.	bine
2 Bogdan Aurel	Bucuresci	" "	bine
3 Chicomban Nec.	Brașov	" "	nesufic. (1)
4 Ciuleiu Ión	Fântâna	" "	fôrte bine

Numele	Locul născerei	religiunea	calculul general
5 Cojan Emilian	Bran Ct. Făgăr.	gr. or.	bine
6 Dan Pavel	Tritul superior	gr. cat.	suficient
7 Dimian Const.	Brețcu	gr. or.	förte bine
8 Dogariu George	Ianova	" "	suficient
9 Făgărășan Aurel	Drăgus	" "	bine
10 Frateș Romul	Preșmer	" "	bine
11 Ghircoiaș Damasc.	Bucium	gr. cat.	nesufic. (1)
12 Ghircoiaș Victor	Bucium	" "	bine
13 Glodariu Const.	Brașov	gr. or.	bine
14 Gorun Neculae	Dridif	" "	bine
15 Morariu Petru	Bocșa rom.	" "	suficient
16 Negru Dionisie	Abrud	" "	suficient
17 Nóghea George	Bran	" "	förte bine
18 Oniciu Simeon	Buningenea	" "	nesuficient
19 Petruț Iustin	Șepreuș	" "	nesuficient
20 Prișcu Radu	Brașov	" "	bine
21 Săbădenu Romul	Brașov	" "	suficient
22 Șortan Ión	Sohodol	" "	bine
23 Sporea Constant.	Buzeu Tr. Scau.	" "	förte bine
24 Stelea Ión	Voivodeni mic	" "	nesuficient
25 Vulcănen Neculae	Rêșnov Braș.	" "	suficient

Clasa VII. gimnasială.

1 Binig Ioan	Șona	gr. or.	bine
2 Borchina Șerban	Rêșinari	" "	suficient
3 Breban George	Ghilad	" "	bine
4 Bude Valentin	Zêrnesci	" "	förte bine
5 Cădar Ioan	Lugoș	" "	suficient
6 Cerbu Sabin	Părêu	" "	suficient
7 Chimbir Pavel	Oravița	" "	bine
8 Dan Emil	Zêrnesci	" "	förte bine
9 Eremie Dumitru	Bacifalu	" "	bine
10 Lazea Lazar	Netot	gr. cat.	förte bine
11 Muscă Nicolae	Varvigiu	" "	suficient
12 Oana Ilie	Părêu	gr. or.	förte bine
13 Păcurar Simeon	Comloș	" "	suficient
14 Pincu Cornel	Nicolinț	" "	suficient
15 Popea Cornel	Brăila (Rom.)	" "	bine
16 Popea Neagoe	Satulung	" "	förte bine
17 Popovici Terentie	Ghimbav	" "	nesufic. (1)
18 Pușcariu Sextil	Brașov	" "	förte bine

N u m e l e	Locul naşterii	religiunea	calculul general
19 Rudnean Roman	Novoselo	gr. or.	suficient
20 Scurtu Ioan	Braşov	" "	förte bine
21 Stoian George	Bran	" "	bine
22 Sturza Mariu	Şepreuş	" "	förte bine
23 Sulică Nicolae	Braşov	" "	förte bine

Clasa VIII. gimnasială.

1 Baiu Nicolae	Zérnesci	gr. or.	suficient
2 Ciato Aurel	Blaşiu	gr. cat.	bine
3 Dima Manase	Braşov	gr. or.	förte bine
4 Dobre Ioan	Zérneşti	" "	suficient
5 Florea Aurel	Făgăraş	gr. cat.	bine
6 Grama Clemente	Riuşor	gr. or.	förte bine
7 Grama Emanuil	Purcăreni	" "	suficient
8 Ionescu Nicolae	Iaz	" "	förte bine
9 Leményi Augustin	Sighişóra	gr. cat.	förte bine
10 Manea Constantin	Topoloveţ.-mare	gr. or.	bine
11 Moldovan Valeriu	Câmpeni	" "	bine
12 Moţoie Ioan	Satulung	" "	förte bine
13 Muréşan Dumitru	Vărviz	gr. cat.	förte bine
14 Olteanu George	Brăila (Rom.)	gr. or.	suficient
15 Pandrea Liviu	Făgăraş	gr. cat.	förte bine
16 Paţiţa Rubin	Alba-Iulia	gr. or.	bine
17 Popescu Petru	Valing	" "	förte bine
18 Pralea Hariton	Breaza	" "	förte bine
19 Purecel George	Turcheş	" "	förte bine
20 Ursu Ioan	Caţa	" "	bine
21 Sceopul Iosif	Reghinul-săs.	gr. cat.	förte bine

B) Şcôla reală.

Clasa I. reală.

N u m e l e	Locul naşterii	religiunea	calculul general
1 Berbece Ión	Cheie (Bran)	gr. or.	nesufic. (1)
2 Bercu Vasile	Turcheş	" "	nesuficient
3 Bumbea Ión	Braşov	" "	nesuficient
4 Bucur Francisc	"	" "	nesuficient
5 Bureţia George	"	" "	nesuficient

N u m e l e	Locul născerei	religiunea	calculul general
6 Căpătină Dumitru	Braşov	gr. or.	suficient
7 Catargi Robert	Bucureşti	" "	suficient
8 Chifa Emil	Turda	" "	suficient
9 Ciriak Ernst	Bucureşti	ev. lut.	suficient
10 Comanescu Emil	Codlea	gr. or.	foarte bine
11 Comşa Valeriu	Zărnesci	" "	bine
12 Creţoiu Constant.	Braşov	" "	bine
13 Fătuleţ Andreiu	Hărman	" "	foarte bine
14 Fenechi George	Breţcu	" "	nesuficient
15 Frigător Ion	Braşov	" "	bine
16 Gârbaăea George	Moieciu inf.	" "	nesuficient
17 Ghircoiaş Nicolae	Bucium (Făgăr.)	gr. cat.	foarte bine
18 Grama Pant.	Sâmbăta de sus	gr. or.	nesuficient
19 Grădinar Alexe	Răşnov	" "	suficient
20 Gridan Ion	Tohanul vechiu	gr. cat.	suficient
21 Guşeilă Pav.	Pojorta (Făgăr.)	" "	foarte bine
22 Halmaghi George	Comăna infer.	" "	suficient
23 Hârbea Nedelcu	Braşov	gr. or.	nesuficient
24 Hârcoiea George	Hărşeni	" "	nesuficient
25 Jalea Ion	Cernat (Săcele)	" "	nesuficient
26 Ionescu George	Budila (Treisc.)	" "	suficient
27 Mircan Ştefan	Turcheş	gr. or.	foarte bine
28 Moscovici Isidor	Brăila (Rom.)	israilit.	foarte bine
29 Moşoiu Acşente	Şimon (Bran)	gr. or.	bine
30 Motoe Maxim	Săscior (Făgăr.)	gr. or.	foarte bine
31 Motôscă Vasile	Hăghig	" "	foarte bine
32 Muntén Vlad	Purcăreni	gr. or.	suficient
33 Negrea George	Pojorta	gr. cat.	bine
34 Océn Octavian	Ţarova (Bănat)	gr. or.	bine
35 Opreşcu Ion	Braşov	" "	suficient
36 Pop Victor	Uzun (Treiscau.)	" "	bine
37 Pop Aug.	Ohaba (Făgăr.)	gr. cat.	suficient
38 Preda George	Braşov	gr. or.	nesuficient
39 Prejmerén George	Braşov	" "	suficient
40 Proca Ştefan	Cristian (Braş)	" "	suficient
41 Proca Ion	" "	" "	foarte bine
42 Roşculet Alexe	Satu-lung	" "	nesufic. (2)
43 Scorobeţ Ion	Cărtişora (Făg.)	" "	foarte bine
44 Sfetea Nicolae	Braşov	" "	nesuficient
45 Spuderca George	"	" "	suficient
46 Stăncic Ion	Breţcu	" "	nesuficient
47 Stăngu Nicolae	Calbor	" "	bine
48 Stinghe George	Braşov	" "	nesuficient

N u m e l e	Locul nașterii	religiunea	calculul general
49 Stoica Nicolae	Veneția inf.	gr. or.	förte bine
50 Storfer Iosif	Bucurescî	israelit.	bine
51 Tărea George	Brașov	gr. or.	förte bine
52 Velicu Ión	Ploescî	" "	nesuficient
53 Vlaicu Ión	Brașov	" "	nesuficient
54 Vonica Ilie	Poiana (Sibiiu)	" "	suficient
55 Zăgan Ariton	Vaida rece	gr. cat.	nesuficient

Clasa II. reală.

1 Bobancu Eman.	Brașov	gr. or.	nesufic. (2)
2 Budich Curt	Freiberg (Sax.)	ev. lnt.	nesufic. (1)
3 Ciriak Bruno	Bucurescî (R.)	" "	förte bine
4 Clincî Andreiu	Zărnești	gr. or.	förte bine
5 Cociș Ioan	Vad	gr. cat.	bine
6 Colesiu Ioan	Zărnești	gr. or.	förte bine
7 Crăciun Nicolae	Tohanu-Vechiu	gr. cat.	bine
8 Creițar Emil	Bod	gr. or.	nesuficient
9 Dimian Alecsu	Brețcu	" "	nesufic. (1)
10 Dobrescu Ión	Șerbănescî (R.)	" "	suficient
11 Eremia Dumitru	Măxineni	" "	bine
12 Flucășiu Filon	Șinca-Noă	" "	bine
13 Gociman Ioan	Brețcu	" "	nesufic. (1)
14 Jebelean Alecsan.	Margita-Mare	" "	bine
15 Leucă Achim	Arpătac	" "	nesufic. (1)
16 Nasopol Belisariu	Ploiescî (R.)	" "	nesufic. (1)
17 Neagoe Nicolae	Viștea infer.	" "	nesuficient
18 Ōncea Ioan	Cernat	" "	nesuficient
19 Ovesea Ioan	"	" "	förte bine
20 Podariu Ioan	Vlădeni	" "	förte bine
21 Popp Iuliu	Bistrița	" "	förte bine
22 Pralea George	Bréza	" "	nesuficient
23 Pufu Virgil	Brașov	" "	förte bine
24 Rusu Stelian	"	" "	nesufic. (1)
25 Strévoiu Stan	"	" "	nesufic. (1)
26 Taflan Nicolae	"	" "	nesufic. (1)
27 Tișca Emilian	Bran-Șimon	" "	förte bine
28 Tărlungeanu G.	Brețcu	" "	nesufic. (1)
29 Vasinca Simion	Bedeleu	" "	nesufic. (2)
30 Vlaicu Ión	Brașov	" "	suficient
31 Zacharie Victor	Intors.-Buzăului	" "	nesufic. (1)

Clasa III. reală.

N u m e l e	Locul naşterii	religiunea	calculul general
1 Avram Ión	Dêrste	gr. or.	nesuficient
2 Băgiu Nicodim	Dobârlău	" "	fôrte bine
3 Căzac Vasile	Turcheş	" "	fôrte bine
4 Dêrlogea Nicolae	Calbor	" "	bine
5 Dogariu Romul	Marcoş	" "	fôrte bine
6 Enea Vasile	Braşov	" "	nesufic. (1)
7 Enescu Juliu	Bran-Simon	" "	nesufic. (2)
8 Eremie Ión	Brăila	" "	bine
9 Flucuş Teofil	Şinca-nouă	" "	fôrte bine
10 Lupan George	Braşov	" "	suficient
11 Măciucă George	"	" "	fôrte bine
12 Marin Ión	Hêghic	" "	suficient
13 Moian George	Voila	" "	nesuficient
14 Muşlea Vasile	Braşov	" "	nesufic. (1)
15 Navrea Mihail	"	" "	nesufic. (1)
16 Oancea Nicolae	"	" "	nesufic. (2)
17 Pleşa Ión	Zêrneşti	" "	suficient
18 Plotogea Bucur	Bran-Moieci.-inf.	" "	nesuficient
19 Plotogea Nicolae	" " "	" "	nesuficient
20 Poteca Nicolae	Craiova	" "	nesufic. (1)
21 Radu Traian	Tohanu-vechiu	gr. cat.	fôrte bine
22 Rasoiu Dumitru	Selişte	gr. or.	suficient
23 Roşculeţ Alexe	Satu lung	" "	nesuficient
24 Rusu Nicolae	Braşov	" "	nesuficient
25 Scurtu Nicolae	"	" "	nesuficient
26 Seitan Ión	Satu-lung	" "	bine
27 Stinghe Teodor	Braşov	" "	nesuficient
28 Tănăsescu Alexan.	Bezdead (Rom.)	" "	nesuficient
29 Tiu Constantin	Braşov	" "	suficient
30 Urdea Virgil	Cernat	" "	suficient

Clasa IV. reală.

1 Furnică Nicolae	Braşov	gr. or.	nesufic. (1)
2 Grădinar Vasile	"	" "	bine
3 Oltean Ioan	Dobârlău	" "	nesufic. (1)
4 Purecel Radu	Turcheş	" "	fôrte bine
5 Sterian Valerie	Braşov	" "	fôrte bine
6 Taus Leonte	Feldiôră	" "	nesufic. (1)
7 Voina Andrei	Braşov	" "	nesuficient
8 Zamfir Nicolae	"	" "	suficient

c) Școala comercială.

Clasa I. comercială

Numele	Locul nașterii	religiunea	calculul general
1 Adamovici Valeriu	Baia de Criș.	gr. or.	nesufic. (1)
2 Badiu Octavian	Zărnesci	" "	suficient
3 Bădițoiu Radu	Brașov	" "	nesufic. (1)
4 Băloiu Arghir	Cernat	gr. or.	suficient
5 Băluț George	Cudjier	gr. cat.	suficient
6 Bărbat Petru	Șercăița	gr. or.	nesufic. (2)
7 Barițiu George	Abrud	gr. cat.	nesufic. (1)
8 Bercu Nicolae	Turcheș	gr. or.	bine
9 Bumbescu Victor	Neagra	" "	nesufic. (1)
10 Burz Pompiliu	Măceu	" "	nesufic. (1)
11 Buzdugan Ión	Țerova	" "	suficient
12 Comșa Ión	Săliște	" "	nesufic. (1)
13 Corvin Artemie	Orăștie	gr. cat.	nesufic. (2)
14 Cristian Ión	Berivoi mic	gr. or.	bine
15 Damian Adam	Hertegani	" "	bine
16 Dejenariu Ión	Făgăraș	" "	nesufic. (1)
17 Goga Miron	Heghig	" "	förte bine
18 Golea Ión	Săcele	" "	nesufic. (1)
19 Moldovan Nicolae	Alba Iulia	" "	nesufic. (1)
20 Moțoiu Valente	Cernat	" "	nesufic. (1)
21 Pop Teodor	Hațeg	" "	suficient
22 Pop Samoil	Bistrița	" "	nesufic. (2)
23 Popovici Aflion	Mărul	" "	förte bine
24 Popovici Atanasiu	Ribicióra	" "	suficient
25 Preda Ieronim	Avrig	" "	suficient
26 Preșmerean Vasile	Brașov	" "	nesufic. (1)
27 Radeș Ión	Berivoi mic	gr. cat.	nesuficient
28 Rădoiú Stefan	Părul rotund	gr. or.	nesufic. (1)
29 Simu Corneliu	Reșița	" "	bine
30 Stănescu George	Brașov	" "	nesufic. (1)
31 Stănescu Haralam.	"	" "	nesuficient
32 Stoica George	Tohanul vechiu	gr. cat.	förte bine
33 Șușoiu Ión	Vaar	gr. or.	förte bine
34 Tocanie Romul	Brașov	" "	bine
35 Voina George	Satu-lung	" "	nesufic. (1)

Clasa II. comercială.

N u m e l e	Locul nașterii	religiunea	calculul general
1 Arghiriade Ioan	Brașov	gr. or.	förte bine
2 Arjoca Vasile	Lugoș	" "	suficient
3 Baboe Vasile	Brașov	" "	förte bine
4 Banciu Stefan	Turheș	gr. or.	suficient
5 Boer Clemente	Teiachi-Recea	gr. cat.	förte bine
6 Bómben George	Brașov	gr. or.	nesufic. (2)
7 Cocorandu Ioan	"	" "	bine
8 Cristea Adrian	Sibiu	" "	suficient
9 Christof George	Brașov	" "	suficient
10 Dobrin Nistor	Arpașul inf.	" "	suficient
11 Furnică George	Brașov	" "	suficient
12 Herseni Traian	Herseni	" "	nesufic. (1)
13 Ilie Ioan	Zărnești	" "	bine
14 Măciucă George	Brașov	" "	förte bine
15 Moldovan Ioan	"	" "	förte bine
16 Mureșan Axente	Bocșa montană	" "	bine
17 Nencic Bartolom.	Zărnești	" "	förte bine
18 Popp Iuliu	Bobohalma	" "	suficient
19 Preda George	Brașov	" "	suficient
20 Radocea George	București	gr. cat.	suficient
21 Russu Tarcuniu	Brașov	gr. or.	suficient
22 Stinghe Ioan	"	" "	bine
23 Șona Ioan	Zărnești	" "	suficient
24 Vancu Eugen	Rieni	gr. cat.	bine
25 Zărnovean Ioan	Brașov	gr. or.	bine
26 Zărnovean Teod.	"	" "	bine

Clasa III. comercială.

1 Brenči Ioan	Brașov	gr. or.	förte bine
2 Budnar George	Rêșnov	" "	suficient
3 Căciulă Constant.	Bacifalu	" "	bine
4 Cipu Ilie	Hurez	" "	förte bine
5 Cioflec George	Brașov	" "	suficient
6 Cranga George	Têrlungeni	" "	förte bine
7 Dimitriu Ioan	Rêșnov	" "	suficient
8 Fugaçi George	Dêrste	" "	förte bine
9 Mazuchi Ludovic	Blașiu	gr. cat.	bine
10 Mănilă Ioan	Zărnești	gr. or.	förte bine
11 Osvadă Vasile	Măhaci	gr. cat.	förte bine

N u m e l e	Locul nașterii	religiunea	calculul general
12 Popovici Valeriu	Săsăuș	gr. or.	fôrte bine
13 Pușcariu Leontin	Sohodol	" "	fôrte bine
14 Proștean Cornel	Bocșa montană	" "	bine
15 Rîpescu Victor	Tohanul nou	" "	suficient
16 Sulica Radu	Turcheș	gr. or.	suficient
17 Trântor George	Streza-Cârțișora	" "	suficient
18 Vințeler Emil	Ocna	" "	suficient
19 Voina Dumitru	Dêrste	" "	fôrte bine

BCU Cluj / Cluj University Library Cluj